

Prīmū capitulū est de Supbia.

Et supbia igitur primū capitulum continet
quale sit peccm. Quid sit contemptus. Spe-
cies supbie Ingratitudo Jactancia Excusa-
tio in peccis. presumpcio pusillanimitas. Gradus su-
pbie infidelitas. blasphemia. peccata in spiritū san-
ctū. 6. Odiū dei. Scisma et inobediētia ac.

Secūdū capitulū est de inani gloria. et continet fi-
lias inanis glorie que sunt nouitatū presumpcio
inobediētia. Jactancia. ypocrisis. Contencio pū-
nacia. discordia. et quid sint Jactancia yronia. Am-
bicō. ypocrisis. Similacō. pūnacia. Mollicies. adu-
latio Cuilositas. ortus supfluitas. et ortus defectus

Tercū capitulum continet. Quid et q̄ sint spe-
cies auaricie pdigalitas. Iniusticia et ei⁹ spēs.
Filie auaricie que sunt obduracō. Inquietudo

Violencia. Fallacia Peritrium. Fraud. prodi-
tio. Opera misericordie quando sint in precepto.
Sollicitudo quod sit fraus. violencia fallacia. piri-
um. restitutio. Symonia. v. fura. Emptio. vendi-
tio. paruitencia. Sacrilegium. personarum. ac-
ceptio. et restitutio. Quartum capitulum conti-
net quid sit luxuria. pollutionum diuersitas.
gradus luxurie. morosa delectatio et eius con-
sensus quid sint. Species luxurie septem. s. for-
nicationem. adulterium. Stuprum. Raptum. Ince-
stum. Sacrilegium vicium contra naturam mo-
dos eiusdem. Modos incontinentie. Et filias lu-
xurie. que sunt. Cecitas mentis. precipitatio In-
consideratio Inconstantia amor sui. Odium dei
Affectus presentis seculi. Desperatio siue horror
futuri. Quintum capitulum continet de Iracun-
dia. Ira per zelum. Ira per vicium. Seueritas seu
crudelitate. Quid sit vindicta. Species ire. s. fi-
lie ire sex. que sunt indignatio. Tumor mentis
Clamor blasphemia Contumelia. Rixa. Seueri-
tas seu feritas Crudelitas. Remissio. impacien-
tia. imperseuerantia seu mollicies. inconstantia
Audacia. intimiditas Timor mundanus. Hu-
manus. seruus et alij timores. inuerecundia. Discor-
dia. Contentio. litigium Derisio seu illusio. Maledi-
ctio. Contumelia Rixa. Seditio et bellum quod sint

Sextum capitulū. Quod sit gula Cibi mensura
debita. Gule quāq; spēs Gula quā sit peccm Inten
pancia quod sit insensibilitas. Diminucō cābi quā
sit peccm. Drēa carnalium et spūalium vicōrum
Ebrietas et ei⁹ drēcie. Sfilie gule quāq; q̄ sūt In
mūdicia mētiloquiū. Ebetudo mētīs iepta leticia
Scurrilitas. Ludi mali quī sint. Chorea. Reuela
tio sigilli cui⁹ cūq; secreti aut confessionis.

Septimū capitulum continet Inuidiā et ei⁹ p
tes. Quod sint Emulacio et odiū inimici. Et q̄cū
3 quomō diligendi Tristicia quōtuplex sit. Sfi
lie inuidie et q̄ sunt Odiū afflixio in prosperis. Ex
ultacō in adūsis. Detractio Sufurracō. Detractio
nis audiencia. sufurriū Judicium temerarium
Suspicio p̄sumpcō. et Judiciū de occultis cordis
an fieri possit.

Octauum capitulū continet de accidia negli
gencia exteriori. Gaudio vero. dilectione dei et
proximi. et ei⁹ obmissione. Inimico diligendo.
scandalo. Ordine actuum humanorum interio
rum. Prudentia. imprudentia. seu temeritate. pre
cipitacōne. Incōsideracōne. incōstantia. negligē
tia. interiori pigritia. torpore. Obmissione. Astu
tia. Prudentia carnis seu mundi. Ignorantia in
gratitudine. Corrcōne fraterna. Voti fractōne;
Oraconum debito. Accidie filiab⁹ fm Gregoriū
que sunt Malicia. rancor. pusillanimitas. despe
racō. torpor. circa p̄cepta. Vagacō mētīs. Accidis

filiabus fm yfidorum que sunt amaritudo. ociofi-
tas. Sompnolentia. Importunitas mentis Inqui-
tudo corporis Insensibilitas Cuiofitas vbofitas &c

Nonum Capitulum continet pccā plura contra p-
mum preceptum decalogi ppetrabilia. vt de .8. spe-
ciebus vbi demones expresse inuocantur. & de sex
vbi tacite inuocantur. Item de sortibus observa-
tōibus varijs. Arte notoria. In mutacōib⁹ cor-
porū ymagib⁹. fortunij⁹ & infortunij⁹. suspēhoib⁹
& ligacōibus incātacōibus serpentum. malefi-
tio. p quid aliquid cognoscatur esse supsticio fū.
Adiuracōib⁹. Temptatione dei.

Decimum Capitulum continet de secundo pre-
cepto. vt de periurio multa. De tercio precepto .
videlic; de obseruatione sabbati. De quarto scz
de honore parentum. prelatorum. dñorum. & bñ
factorum. ac de obedientia. De quinto precepto
videlic; de non occidendo vel primum in corpore le-
dendo. De differentijs occidencium. & de differē-
tijs conceptus in utero necandum.

Vndecimum Capitulum continet de vltimis. q.
preceptis scz mechia. mendacō multiplici. De ne-
gante veritate; testimoniu ferentibus. accusacō-
ne. Calumpnia. preuaricatione. tergiuersatione
pena talionis. Aduocatione Iudicibus. De de-
fendentibus se in iudicio. et de Appellatione.

.12. Capi. continz que sint necessaria in oi sacro

De baptismo Confirmacione. eucharistia confessione
pnie. inuinctoe. forma absolucōis. Extrema vincti
one. ⁊ de m̃rimonio.

Tredecimū capitulum continet de matrimonij
impedimentis que solū dirimunt matrimonium
contrahendū non cōtractū. Et sūt nouem.

.ix. Capitulum continet de impedimentis q̃ cō
tractum matrimonij dirimūt. ⁊ contrahendum
impediūt. Et sunt .xii. Item quō cōtrahunt spon
salia. Quomō impediunt p̃ decem.

.x. Capitulum continet. Quādo vir possit vel tēa
tur dimittere vxorem ppter fornicacōem. p̃fidia
vel ppter aliud crimen. et ecōuerso mulier vir.

.xi. Capitulum continet qñ actus matrimonia
lis sit meritori⁹. Quō in .x. casibus mortale pccm
Quō in .vi. casib⁹ est veniale pccm.

.xii. Capitulum continet qñ alter coniūgum pos
sit sine pccō reddere debitum etiā alio pccāte. Et
cur aliquñ tenetur alter reddere. ⁊ qñ nequaq̃ te
netur reddere. vt in sex casib⁹. atq; de triplici for
nicacōe q̃ fieri pōt in matrimonio.

.xiii. Capitulum continet. ⁊. tpa qñ licet vel non li
cet exigere debitum in matrimonio. Et qñ nuptie
celebrari possint vel non.

Supbia dupliciter capitur. Vno modo gene
raliter p contemptu p̃ceptorum dei. et sic re
p̃itur in omni pccō mōali. Quia ita Ambrosius

Supbia q̃

diffinit peccatum. Est preuaricatio legis divine et celestium in obedientia mandatorum. unde sic superbia non est speciale vitium nec capitale sed regina omnium vitiorum. Alio modo est spirituale vitium. et sic est appetitus inordinatus seu immoderatus proprie excellentie. et sic idem est cum nolle obedire superiori. prefertim deo et regulis eius debitis. nam sicut quodlibet peccatum habet duo scilicet aduersionem ab incommutabili bono. et conuersionem ad mutabile creaturam. Ita et superbia habet duo. unum per se et completum peccatum ac formale. et hoc est contemptus. Aliud materiale. et illud est appetitus immoderatus proprie excellentie. propter primum habet superbia quod est maximum peccatum. et regina vitiorum. non autem propter secundum unum nolle subici deo vel superiori loco dei ac eorum regulis. seu contemptus talium est proprius actus superbie. immo talis contemptus dei est maximum peccatum et additus alijs facit perfidiam. desperationem et omnia alia peccata maiora facit. Insuper omnia alia peccata. excepto prefato contemptu. procedunt principaliter. aut ex ignorantia. aut ex infirmitate seu propter desiderium cuiuscunque alterius boni a deo. et ista habent pro formali. auerti vero a deo pro materiali. Sola autem superbia et conuerso habet pro formali auersionem a deo seu contemptum. et ideo etiam principaliter habet quod est peccatum mortale. Eius autem motum est unitas principatus

vt in angelo patuit et homine primis. p mateti
ali vero habet cōuersionem ad omutabile bonū

Supbia igit̃ est appetitus immoderat⁹ pprie ex
cellentie. Aliud autē est appetē excellentiā dicūt
Alexander. et aliud est appetere excellentiā pro
prium vt ppriam. Appetere enim excellēciā cū
fit naturale angelo et hominī in quātū sunt facti
ad ymaginem dei. nō est pccm. Sed appetere ex
cellentiam ppriam vt ppriam seu immoderate sp
est pccm. Et hoc fit multipliciter. Primo reputā
do se illam habere a se non ab alio. Scdo reputā
do se illam habere ab alio sed suis meritis. Ter
cio reputando se falso illam habere cū non hēat.
Quarto reputando se habere illud in quo excel
lit plus omnib⁹. Et ideo in diffiniciōne li pprie so
nat in viciū. puta cū dicit in corde suo q habe
at aliquid a se. vel cum dicit meritum esse a se et
sic de alijs differētis seu spibus p beatum Greg.
assignatis. Supbia cōpleta est sm suum gen⁹
mortale pccm tripliciter. Primo qñ est contra
dilcōnem dei vt qñ post deliberaciōnem rationis
rennuīt subici deo ac regulis eius. ad que necita
tis debito tenetur. Scdo qñ est contra dilcōnem
proximi. vt quādo aliquis sic se pfert primo. su
piori. q ab ei⁹ subiectōne se subtrahit ad quā te
netur debito necitatis. Qui inquit deus vos sper
nit. me spernit. Tercio pccā ista q ex superbia

8^{tra} ge. 1^a p^a

Supbia

contemptus d.

conpleta procedunt etiam sunt vel fieri possunt
mortalia. Veniale vero peccatum est quando
nolle subici superiori preuenit iudicium rationis
vel appetitus immoderatus proprie excellentie. Ca
cellarius diffinit contemptum. d. Contempne
aliquam rem vt auctoritatem superioris est ipa
vere vel interpretatiue nullam vel vilem aut mi
nus iustam reputare. Contempnens itaque au
toritatem superioris non ex passione vel fragili
tate vel ignorantia. sed ex cōtemptu qui est prin
cipalis causa aut finis transgressionis sue reus
peccati mortalis existit. vt dum quis dicit superi
ori in eo qd superior. ego in despectum vestri hec a
gam qd inhibetis alias non acturus capitulo. 2.
sexto septimo. Species supbie sunt. 2. fm beatum
Greg. 7. bedam Prima crede se habere bonum
a se. id est qd aliquis inordinato appetitu proprie ex
cellentie ita de bonis suis gloriatur ac si ea a se ha
bet. Nam si in vniuersali simpliciter quis crede
ret qd bonum a se haberet. eēt infidel seu hereti
cus. 7 infidelitatis species. Sub illa specie sed
non proprie. nec velut species continetur ingra
titud. qua quis sibi attribuit qd ab alio habet.

na spes supbie

2.

Secunda species est credere bona sibi data p
prijs meritis habere id est qd aliquis ex immode
rato appetitu proprie excellentie ita de bonis su
is gloriatur ac si ea proprijs meritis haberet.

Credere autem aut sentire quod ex meritis precedentibus aliquid bonum aut premium consequatur. non est presumptio vel error si ad deum tanquam ad originale principium actu vel habitu solum referatur. Si vero quis crederet simpliciter et in vniuersali quod bona a se habet; propriis meritis esse species infidelitatis pelagianorum. In istam speciem. si non velut species. etiam reducitur ingratitude qua quis suis meritis bona ascribit; que meritis habet alienis. immo ista ingratitude est magis effectus prime vel secunde speciei. Tercia species est iactare se habere quod quis non habet. unde presumptio de multis meritis et gratiis si non insunt. ut indudum fit in deuotariis et eorum reuelacionibus. propheticis. et huiusmodi falsa est et temeraria. vel attribuire sibi maius bonum quam quis habet; ad idem reducitur. Differt autem ista species a iactantie vicio quia iactancia est species mendacii quo ad exteriorem actum facti. scilicet quo quis falso sibi attribuit quod non habet ut habes in capitulo. 2. et 8. Sed ista species committitur quo ad interiores cordis arroganciam. qua scilicet quis se aliis prefert Excusacio in peccatis pertinet etiam aliqualem ad istam speciem. quia ibi sibi quis attribuit innocentiam quam non habet. Excusatio enim in peccatis non est species superbie. sed magis effectus eius. vel dispositio ex ipsa vultus. immo dicitur prope effectus presumptiois. Item

^a
Ingritudo

^a
3.
presump

iactancia

Excusatio
peccatis

excusatio peccati est quedā circūstantia aggrauās
omne peccatum. etiā ipsam blasphemiam. Quarta spe
cies est. despectis ceteris velle singulariter videri
vide de hoc. c. 7. §. 8. 9. 10. 19. 20. 21. Item infra pñ
ti. c. §. 1. c. 1. §. 3. Ad istam speciem pertinet presump
tio. Est autē presumptio viciū quo quis assumit sta
tim sine fiducia diuini auxiliij opus magnū ad a
gendum ea quae praefertur suae virtuti seu quae proportionem
sue facultatis excedunt. Vnde presumptuosus
estimat erronee suum martirium sustinendum vel
ad vincendum temptationem. quā materiam carū
propinquam non vitat. vel se estimat maiores diui
cias. sciās. aut potēcias habere quam habeat. vel qui
se estimat magnū et magnis dignū. ex quo non ē
sed propter diuicias bona fortune. vel propter vestes
et similia. Pusillanimitas per defectum opponit
vicio presumptiois. dicitur autē pusillanimis qui excu
sat in id tendē quod est suae potentie commensuratum.
Item pusillanimis est qui dignus est magnis et
proportionatus ad magna faciēda secundum habilitatē
ad virtutes. quae habilitas inest ei vel ex bona di
spōsitione nature. vel ex scientia. vel exteriori for
tuna. quibus cum recusat vti pusillanimis dicitur et ed
ditur. Et ista recusatio est negligētia oriens aliquā ex
praefata habilitate utendi. Est autē pusillanimitas ma
ius vel peius viciū quam presumptio. Dicit etiam Cācel.
tractatu suo de dñā viciōrum sic. pusillanimitas

a
4.
Presumptio.

pusillanimitas
via presumptio
maior. Sup.

qua quis contra Iudicium superioris sui et prudentioris sui reputat. se minus iusto ad aliqua facienda et pertinaciter refugit officia a superiore imposita. ad inobedientiam superbam imputat. quia in dictum suum minimis perfert et imminuit prudentie proprie. Secus si ducatur propria lege spiritus sancti. de qua debet esse certus. Secundo preterea si sciat periculum suum euidenter de quo fide facere superiori nequit.

Nota etiam quod quilibet species superbie habet tres gradus. Primus est superbia in corde. secundus in ore. tertius in operatione. Ansel. point. 2. gradus. Primus et perfectissimus est superbia in opinione. quando aliquis opinatur vel existimat se esse dignum aliquo magno honore. et in hac estimatione sic delectatur.

Secundus superbia in voluntate. quando aliquis non se estimat esse dignum aliquo honore. vult tamen illum habere. tamen non percurat ope vel sermone. et delectatur in voluntate. et illud est minus malum quam primum. Tertius est exaltatio in sermone quando quis non estimat se esse dignum honore aliquo nec vult ultra ipsum habere. nec laborat ope ad obtinendum. nichilominus tamen magnificat se in sermone. Quartus est exaltatio in ope. quando nullum triumphum facit. et tamen facit aliqua opera ex quibus dignus habeatur. et iste est minimus. Iste differentie secundum Alexandrum sunt materiales superbie secundum Gregorium sunt formales. Superbie itaque ordines

primus gradus superbie

2.

3.

4.

funt fm tho. ad regulam racōis recte fm quā
aliquis veram estimacōnem de se habere potest
non attendere. ⁊ de se maiora q̄ sint estimaē. Ali
orum defectus nō p̄prios cōsiderare sup̄ioris man
data contempnere. Sup̄ alios videri. appetē ex
cellenciā veram. In alijs existentē fastidire. ⁊ in
p̄pria excellentia inq̄tum p̄pria delcāri velle. In
fidelitas etiam cum suis speciebus apta nata est
ex supbia generari. Est autem infidelitas vicium
quo quis repugnat seu dissentit auditui vere fi
dei. aut quī cōtempnit ipsum. Tres sunt infide
litas species. Prima iudeorū qui renituntur fidei
suscepte in figura. Secūda peiorū paganorū. qui reni
tuntur fidei nō suscepte. Tercia pessima xpiano
rum qui renituntur fidei iam suscepte in ipsa ma
nifestatione veritatis. et hanc habentes dicun
tur heretici. vel sectam habentes. vel apostate
Species autem infidelitatis q̄ accipiuntur se
cundum diuersitatem erroris i diuersis que ad
fidem pertinent non sunt determinate. sed secū
dum errores possunt in infinitum multiplicari.
ut alia est heresis. Arianoꝝ. alia zabelianorū
et sic de alijs. Blasphemia opponitur confes
sioni fidei vere ⁊ est derogatio vel detestatio ali
cuius excellentis bonitatis diuine presertim. Et
est duplex blasphemia quedā in corde alia in lo
cutione. Species improprie blasphemie sunt tres

infidelitas.

pes infidelitatis

a
a

blasphemia

Vna cū quis attribuit deo vel sancto alicui qđ
 ei non cōuenit. vt dicendo deus est mendax. Se
 cūda cū a deo remouet qđ ei cōuenit ut dicendo
 deus non est bon⁹ &c. Tercia cum attribuitur cre
 ature qđ deo appriat vt dicēdo iste homo ē deus
 vel scrutator cordiū. p̄sci⁹ futuroꝝ. ex libertate
 arbitrii dependēciū. Sic etiam blasphemia est tri
 plex. Gradus etiam sunt in blasphemia. Prim⁹
 qñ aliquis credit corde id qđ blasphemat. et ibi ē
 infidelitas. Scđ⁹ si ibidem sequit̄ detestacō volū
 tatis. Tercius si prumpit in verba. sicut etiam
 laus fidei augetur p̄ dilcōnem et cōfessionem. Q̄
 tus cum quis blasphemat in ope. Ita etiam blas
 phemie qñ sit pccm notandi sunt grad⁹. Vn⁹ ē
 qñ blasphemans subito ex aliqua passione i ver
 ba ymaginata prumpit. & significacōne eorum
 non cōsideret. sic est pccm veniale. Scđ⁹ qñ quis
 aduertit hoc esse blasphemiam. cōsiderans signifi
 cata verborum. & tunc nō excusatur a pccō mōrli
 sicut nec ille qui ex subito motu ire aliquem occi
 dit vide. c. 7. 6. ii. et. 22. Blasphemia est pccm in
 spiritū sanctū. quādo aliquis ex certa malicia p
 contemptū abicit & remouet spālem aliquē esse
 dum spiritus sancti. scilicet illud qđ elcōnem pec
 cati pōt impedire. & sic qđlibz pccm in spiritū san
 ctum videtur fieri cum cōtemptu. Quādo aut fit cō
 temptus dictum est. 1. 7. Et sunt sex spēs peccati

a
 p̄ spēs blasp
 2.

a
 3.

p̄. 8. dñs bl

2.

3.

4.

2. in blasp
 2. in blasp

2.

1. pccm in spm

pes per vssm sum.

Desperatio

Presumptio

Desperatio

Obstinatio

Impugnatio

Inuidencia

Odio Dei

Scisma

in spm̄ sa nctū. prima desperatō. nō q̄ ibi misericor-
dia nō credat̄ s̄ q̄ contempnitur. De hoc vide infra
c. 8. §. 2. a. 3. ac. 27. Scda p̄sumptō non q̄ dei iusti-
cia nō credatur s̄ quia contempnitur. Ista p̄sum-
ptō est quādo quis p̄sumit gloriā adipisci sine
meritis vel veniā sine p̄nia. Nota tñ q̄ peccare
cum p̄posito p̄seuerādi in pccō sub spe v̄ie est p̄-
sumptio ⁊ augz pccm̄. S; peccare sub spe v̄ie qñ
q; p̄cipiente. cū p̄posito abstinenti a pccō ⁊ peni-
tēdi de ipō. hoc nō est p̄sumptōis sed dīminuit pec-
catū. quia p̄ hoc videtur habē voluntatē min⁹ fir-
matā ad pccandū. Tercia spēs est imp̄nia. q̄ est
p̄positū nō penitēdi. Q̄ta spēs est obstinacō q̄ ē
firmatio p̄positi in pccō. Quinta Impugnacō veri-
tatis agniti. qñ scilic; aliquis veritatē fidei impu-
gnat. vt licenti⁹ peccet. Sexta Inuidencia frater-
ne gracie. puta quando aliquis non solum inui-
det persone fratris aut bono eius sed etiam inui-
det de augmento ipsius gracie dei in mundo crescē-
te. Odire vero deum omniū actorem ex delibera-
cōe inueniē in omi specie peccati in spiritū scm̄
Iō non inter sex species peccati in spiritum san-
ctū cōputatur. vide de hoc. c. 1. §. 6. a. 10. Item. c.
1. §. 1. Item. c. 1. §. 6. Scisma ē eadē op̄inatē atq;
eod̄ ritu colētē q̄ cet̄i solo cōgregatōis deleat̄i dis-
fidio. Scismatici dicūt q̄ p̄pria sp̄te et intencōe
se ab v̄nitatē eccl̄ie sepāt vt q̄ sbesse tēnuūt papē

et qui membris ecclie ei subiectis coicare recusant
p[er]uacacius. quia precepta pape contempnunt et
iudicium eius subire renuunt. Inobedientia e[st]
p[ro]prie contemptus p[re]cepti sup[er]ioris cui quis obedi
re tenetur. Si quis aut non p[ro]pter p[re]ceptu[m] otem
ptum facit aliquid contra p[re]ceptum. sed p[ro]pter
aliquid aliud. p[er]tinet formalit[er] ad aliam speciem
p[ec]c[ati]. Quid autem sit otemptus. et quomodo aliquid pos
sit quodammodo contempni. et irrationabile et infructuo
sum reputari habes. c. 2. §. 1. et hic §. 7. Gradus
habet inobedientia Primus quoniam deus contempnitur
in sua p[er]sona directe. sicut in odio dei vel blasphemia
dictum est. Secundus quoniam contempnuntur bona. p[er] quod fit
p[ec]c[atu]m in spiritu sanctum. et sic est p[ec]c[atu]m in spiritu
sanctum ut diffinitum est. Tercius quoniam quis contem
pnit dei aliquod p[re]ceptu[m]. Et quoniam est dei p[re]ceptu[m] de meli
ori bono. tanto inobedientia est p[ec]c[atu]m maius. Quar
tus quoniam contempnitur homo p[re]cipiens. et p[er]sona p[re]ci
pientis. Quintus quoniam contempnitur etiam p[re]ceptu[m]
hominis. Sextus quando quis non p[ro]pter p[re]ceptu[m]
otemptum facit aliquid contra p[re]ceptum. sed p[ro]pter
aliquid aliud. Sed talis inobedientia p[er]tinet forma
liter ad aliam speciem p[ec]c[ati]. Capi. 2. de inani glo.

Gloria inanis seu vana appetit[ur] vane glo
rie est motus inordinatus ad laudem huma
nam. et est prima filia superbie atque viciu[m]
capitale. Pro cuius noticia sciendum quod gloria est

Inobedient

Inobedientia

2.

3.

4.

5.

6.

Effectus gl'e

appetitus gl'e an
sit pccm.

appetitus uane gl'e
sit pccm.

frequēs de aliquo fama. cum laude. vel est clara
cum laude noticia. vel ore multoꝝ celebrata lau
dacō. unde gloria est effect⁹ duoꝝ scilicet laudis
et honoris. quia in hoc qd aliquis laudatur vel ho
noratur. clar⁹ redditur in noticia alioꝝ. Appeti
tus igitur glorie est quidā effectus clarificacōis
seu manifestacōis talis boni spūalis vel tempal
qd apud homines de coris videtur. Appetit⁹ glo
rie non est pccm p̄mmo meritorius. quia tūc est
de vere bono gloria digno. Primo quando quis
solum bonum p̄p̄iū qd vere est bonum cōsiderat
et hoc approbat. Scdo quādo aliquis bona sua q
vere sunt bona vult ab alijs approbari. Tercio si
appetitur gloria ista intencōne solum ut deus ab
homine glorificetur. Quarto si appetitur illa intē
cōne vt homines p̄ficient ex bono qd in alio co
gnoscent. Quinto si ista intentio ē vt ipse homo
met ex bonis q in se cognoscit per testimonium
laudis aliene studeat in eis perseuerare et ad me
liora proficere. Sexto si desideratur pro cūtacō
ne infamie ad bonum finem. Sed gloria vana
id est appetitus vane seu inanis glorie semper ē
peccatum. quia vanum seu inane idem est vel pe
ne sicut falsum. Pro quo notandum qd s̄m Al
lerā. de hals. i. 3. pte qd appetit⁹ gl'e ē velle lauda
ri ab hoīe l' honorari huāna aūt laus q̄ruplici rō
ne qd vaissimū est. p̄mo qd. s. Ans ois creatura

inquantum talis habet solum ex se quod est ex nichilo
sed laus est creatura. Secundo quod vana laus habet ma-
lum finem et indebitum. ideo etiam vanum quid est.
quod vanum est quod non sortitur debitum finem. Ter-
cio ex parte eorum qui laudant habet vanitatem. quod
hominum iudicium est instabile. nunc rectum nunc cur-
uum. Quarto ex parte materie de qua laus est quia
sunt verba et per omnes ventus fractus vel aer. Quinto
ex parte eius de quo est laus. quod aliquando iudicatur
ab uno bonum. econverso ab alio. ergo qui delec-
tantur in vana gloria. delectantur in re vanissima

Est autem appetitus vane glorie quadruplex. pri-
mus quando quis gloriam appetit de eo quod non est. Se-
cundum quando gloriam querit de eo quod est. sed non est
gloria dignum ut de re fragili et caduca. Tercio
quando querit gloriam ab homine. cuius iudicium non
est certum. Quarto quando gloriam non refert in de-
bitum finem actu vel habitu scilicet ad dei honorem
vel proximi salutem. Dicitur etiam inanis gloria et
superbia. sicut causa et effectus. quia superbia inordi-
nate excellentiam appetit. sed inanis gloria appetit
excellentie manifestationem unde Alexander
de hall. dicit Non sunt idem formaliter. superbia
et inanis gloria licet unum contingat cum alio esse ut
in pluribus. Nam appetitus laudis ut quis honore-
tur et laudet ab alijs verbo est inanis glorie si est
inani vel vano. Appetere vero posse et efferri

*Appetitus un-
gtis quadruplex*

*De inanis
supbia*

mis. q. q. mo
is fit mor. p. 3

supra aīos est supbie. Et q̄uis inanis gloria nō
fit ex suo genere peccatum mortale. S̄fit tamē pec
catū mortale quatuor mōis. Primo qñ quis glo
riatur de aliquo falso qđ cōtrariatur diuine reue
rentie. vt si quis sibi attribueret qđ esset deus et
similia. Secdo quando quis bonū tempale de quo
gloriat̄ putat fortitudinem diuicias et honores
ac huiusmodi preferat deo sicut de quibusdam pñ
cipibus videtur in euangelio Joh. eo qđ prefere
bant testimonium hoīs. dei testimonio id est licet
in cristum corde crederent. tamen ne eicerentur
de synogaga vel honoribus temporalibus: non
fatebantur xpm ore et operibus. Tercio quando
gloria est de peccato mortali de liberate. vt cū q̄s
gloriat̄ deliberato animo complacenter de lu
xurijs suis. vel alijs peccatis mortalibus que fe
cit. Quarto quando quis non curat transgredi
preceptum dei vel ecclesie ppter vanam gloriam
sicut in torneamentatoribus patet. et de ornan
tibus se vt luxuriose appetantur. sicut infra de
ornatu dicitur in fine huius capituli. Quinto qñ
quis intencōnem suā refert ad gloriā tanq̄ ad vl
timum finem. ad quē scilicet oia virtutū opa or
dinet p quo mōdo nō pref mittat facē etiam ea
q̄ sūt cōn deū. alias appetit inanis gl̄e si nō epu
gnat caritati dei a primi q̄tū ad id de q̄ ē gl̄a nec
q̄tū ad intencōz gl̄az q̄rētis tūc ē solū viciāle pccm

ffilie aut inanis glorie sunt septem viz nouita
tum presumptio. inobedientia. iactantia. ypocrisis.
contumacia. pertinacia. discordia. Et nota qd fm Al
lexandry de hall. ffilie dicuntur no qd sint sp eiusde
spei cum matre. vel qd vnaq; denominetur ut ma
ter. s; quia conformitatem habent equalitatis a qua
immediate nascuntur vel apte nate sunt nasci. No
uitatum presumptio est qn quis intedit manifesta
conem sue glorie p facta vera habentia aliqua ad
miracionem. Quid aut sit presumptio habes in qd
ta spe supbie supra. Inobedientia no est species i
anis glorie seu supbie formaliter s; nascitur ex ea
Inobedientia enim sumitur. penes nolle fuisse
voluntati alterius. vel precepto. Superbia vero
sumitur penes velle preesse. Dicit tamen scotus i. 2.
circa di. 3. tres pposiciones. Prima nullus tenet
ad aliqd preceptum diuinu nisi per aliquem ydo
neum et authenticum sibi promulgetur. vel ex fa
ma veridica et testimonio bonorum cui debz qua
libz et rationabiliter credere. Et hoc inquit intellige
de lege positiua que no est nota interi9 in corde.
Secda ppositio Notandu gualiter qd promulgatio
facta de consilio dmo obligat ad no contempnendum
Qui enim contempnit consiliu contempnit consulentes
inquatum consuletem. Et ideo nolens seruare consiliu
dimum euangelicu. et contempnes illud tanq; irro
nabile et infructuosum. peccat mortaliter. Vnde

filie inanis g

quare tunc f

a
1. Hontati
sumptio

a
y. in obed

videant mordentes paupertatem euangelicam. ne
forte si nolunt seruare quia non est necessarium
non contempnant. quia tales contempnunt xpm q
hanc suavitati seruati tanq̃ meritoriam et vtile ad
vitam eternam. ut de verbo et significantibus li.
•6. Tercia propositio promulgata per modum precepti
facta obligat non solum ad non contempnendum
sed etiam ad seruandum si est affirmatiuum. vel
cauendum si est negatiuum. Nec dixi intelligendo
de consilio et precepto diuino. quia secus est de hu
mano. etiam loquendo de consilio vel precepto ho
minis superioris seu prelati. licet enim tam consiliu
q̃ preceptum alicuius superioris contempnere id e
irrationabile et infructuosum iudicare. Sed non licet
preceptum prelati dum est prelatus contempne
re non obsequando ea. Quia dicitur math. 23. Super
cathedram moysi sede. scri. et pha. q̃ dixerit vobis fa
cite. Istud autem de contemptu consilii vel precepti supe
rioris probatur. quia non tenetur necessario habere
falsam opinionem de suo superiore. Nunc autem consili
um eius vel preceptum potest esse in se irrationabile et in
fructuosum. et rationabiliter et vtiliter tunc laborand
est ad eius reuocationem et ad correptionem vel amonitionem
talis prelati facite precipientis. Non enim tenetur subditus
epudiam preceptum eius. vel reputare tanq̃ irrationabi
le et infructuosum. Sed potest oppositum reputare si
cut e. et sic contempnere non approbando hoc fecit. hoc fecit

Nota p̄terea fm Bernh. clara ostra tenē. de gan.
 q. 2. q. 32. Dr̄nt otempnē pprie. ⁊ negligē. quia
 otemptus nō solum importat priuacōnem actus
 volendi ad illud qđ cōtēpnitur. sed etiā actū
 positiuū displicētie. Vñ actus vilipēsionis posi
 tiue est de racōe cōtēptus. sed negligētia nō ipor
 tat actum displicētie circa illud qđ negligitur. s̄
 solum priuat actum placēdie. Vñ si negligo ire
 ad ecclesiam. nō oportet qđ displiceat michi ire ad
 ecciam sed sufficiat qđ nō placeat michi. Dr̄nt ei
 displicē et placē. sicut nō volēs ⁊ volens. qz vo
 lens dicit actum positiuum. sed nō volēs. non vt
 patet. ⁊. ethicoe. vnde omis qui otempnit negli
 git ⁊ nō ecōuerso. Inobedientia quid sit habes
 in. c. precedēti. §. 18. Iactātia est mēdacium quo
 quis verbo vel signo sibi attribuit bonum vel per
 fectōem quā nō habet. Et cōsistit vt plurimum
 in verbi s. puta quādo quis se verbis extollit su
 pra qđ in veritate in eo est bonum. Et oritur ali
 quādo ex superbia ipellēte vt ex arrogātia. qua
 aliquis interius supra seipsum eleuatur. Talis
 arrogātia vt. §. 8. primi capituli supra tactum ē
 species est supbie. Iactātia autem nō est ista ar
 rogātia. sed frequēti⁹ eius causa est Ideo etiā
 Greg. pro. 3. specie eandem vocat iactantiā Iactā
 tia p̄terea aliquādo oritur ex inani gloria. quia
 ex vanitate quis ad iactantiā procedit. ⁊ in hoc

Dr̄nt negh
 otempnis

3. ^a Iactantia.

delectatur et ad gl'am quādam tendit p iactantiā
et sic racōne finis est filia inanis gl'e. Iactantiā in
sup aliquū oritur ex auaritiā rōne finis. vñ aliqui
seipōs iactant nō solum ppter gloriā. s; ppter lucz
qui de seipōs fingunt ea ex quibus lucra pnt. pu
ta q; sint medici vel sapientes. vel diuini. Iactan
tiā est pccm mortale. vno modo quādo aliquis ia
ctanter pfert id qd est cōn gl'am dī. vt dicendo
se deum esse et similia. Scdo mō si quis se iactat;
de eo qd esset cōtra dilcōnem proximi vt phaise
us qui ait. Nō sum sicut ceteri hoīm fures. latro
nes. velut etiam hic publicanus. Tercio modo
si procedat principaliter ex fine q est pccm mōr
le. seu ex causa que est pccm mōrle. tunc etiam ia
ctantiā ē pccm mōrle. Exempli grā Si iactā pce
dit ex supbia mortali. vel ex inani gloria mortali
vel ex inani gloria mortali l ex auaritiā mortali
principaliter. proia ē viciū oppositū iactantiē et
ē mēdaciū quo q; de se dicit aut fingit minora a
veritate dedmans. puta quādo aliquis asserit de
se aliqd vile qd in se non recognoscit. vel negat
de se aliqd magnū qd tamen pcpit in seipō esse

proia

Ambitio

Ambitio est appetit⁹ inordinatus honoris. Et
omittitur tripliciter. primo p hoc q; aliq; appetit
testimoiū de excellētiā quā nō h; . Scdo q; hōrē
sibi cupit nō ēferēdo in deum cū tamē honor oīs
hēat a deo nō a nobis. quia excellētiā omīs vera

est quasi qđd am dñum in homine. Tercio per
hoc qđ appetitus eius in ipso honore quiescat. non
referens honore ad vtilitatem aliorū. Id enim i
quo homo extollitur. datur ei a deo vt ex eo alijs
prosit. ypocrisis fit qñ quis simulat psonam
boni seu virtutē quācūq; quā non hz. Intus enī
malus est aut intencōnem malā habet. Sz exteri
us psonam bonā ostētat et sic in ypocrisi duo sūt
vnū est defectus sanctitatis quā quis non curat
habē. aliud est simulatio ipius sanctitatis. sic qđ
solum curat sanctus apparē. et ad ista intentio y
pocrite fertur. ypocrita enim dupliciter dicit
vno modo ille cuius intentio fertur ad duo. viz
ut nō curet scitātē habē. s; solū scūs apparē et sic
pprie capitur in scriptura. Secdo mō dicit ypoc
ta ille qui intendit simulare sanctitātē a qđ deficit
vñ quādo aliquis p bona opa qđ sunt ex suo gñe
ad dei seruiciū pñētia non querit deo placere
sed hominibus simulat reā intencōnem quā nō
habet et sic est ypocrita. Item si quis ista intētio
ne habitum sanctitatis vel religionis assuēz ut
se iustum ostentear; qui tamē eo sciente iustus
nō est: talis esset ypocrita. Non est aut ypocri
ta nec simulator qui habitū sanctitatis assumit i
tendens se ad statum pfectōnis transferre etiā
si per infirmitatem deficiat a pfectōne. Queritur
qui sunt fructus vel signa p qđ ypocrita agnoscāt

^a
4. ypocrisis

ypocris

^a
Sig ypoc

le
pocufis mor.

res. allegrādet. 3. videlicet fauor humanus. questus
tpalis. et laus humane. q̄ cum quis cōsecutus fu
erit. vel etiā si videat se nō posse conseq̄tūc cessat
ab opib⁹ exteriorib⁹. q̄ prefatis tribus ypocrita
prīcipaliter intendit frui. Ideo sic cognoscit q̄s
sit pastor vel lupus. ypocritis est pccm mōrle.
Primo quādo quis non curat sanctitatē saltem
que est de necessitate salutis habē. et tamē simi
lat eā habere tātum vt appareat. Scdō quando i
tentus finis similitudinis repugnat caritati dei vel
proximi. vt quādo quis simulat sanctitatem vt
falsam doctrinā seminet. vel ut adipiscatur ecde
siasticā dignitatem indign⁹. vel q̄cūq; tpalia bo
na in quib⁹ finē cōstituat. Si vero finis intētus nō
repugnat caritati est veniale. Quādo autē quis in
tēdit similitudinē sanctitatis a q̄ deficit p pccm mōrle
talis q̄uis sit in pccō mōrli. non tamē semp ipa
similitudinē est ei pccm mōrle. Contingit autem q̄n
q; q̄ aliquis simulat pfectionem sanctitatis que
nō est de necessitate salutis. et talis similitudinē nec sp
est peccatum mōrle nec semp cum pccō mortali
Preterea di. Cancellā. Celare peccā sua nō ē ex se
ypocritis s; cautela prudens et debita. secus si fiat
hoc ex appetitu laudis false a alterius malicie pū
cipaliter. vel si ad malum finem vltimate refera
tur. Secus etiam si per mendacia opm vel signo
rū vel verborum talis absconditio queratur fieri

quēadmodum si ad celādūm peccā sue luxurie fin
 gat se aliquis ope signo aut verbo luxuriam mīi
 me detestari et castitatem amplexi. cum sufficē
 debeat ut illam non ostendat. Similacō vero
 pprie sumpta est qđdam mendacium in exteri
 oribus signis factorum consistēs. Et fit qñ aliqs
 p aliqua signa exteriora factorum vel rerum ali
 quid significat qđ non est. Mendacium vero p
 prie fit verbo. a cordis sententiā discordante. Nō
 autem est similacō si aliquis pēmittat significāē
 qđ est. vti si est peccōr vel nocens. Sicut etiā mē
 dar non est. quādo tacet qđ est. qđ aliquñ licet. Vl
 ricus addit qđ cum aliquis similat sanctitatem
 quā non habet pp hoc ut aliquid ei detur sicut il
 li de quibus dicitur math. 23. vñ vobis scribe et
 pharisei qui comeditis domus viduarū et pec
 catum mortale est. quia rapiunt. qđ debetur scō
 quia qđ datur ei. datur nomine iusti Idem quā
 do talem similacōem facit ex insatiabili auaricia
 Si autem aliquis p sua necessitate similat āpli
 orem indigentiam qđ habeat non est hoc peccm
 mortale. sicut faciunt coiter trutām quia ibi fm
 Criso. plus est culpa diuitum aliquñ qđ paupum
 Vterum aut aliquis similans sanctitatem ad
 honorem dei et edificacōnem proximorum peccet
 R. d. 3. pe. de. tar. distinguendo qđ duplex ē simi
 lacō. qđā fit ab aliquo ut iniquitas sua pallietur

Similatio

*An similas
 ter ad bonū
 peccet*

et ipse ab hominibus laudet et bonus reputetur.
et sic est peccatum. Alia est que fit ad honorem dei et
primorum edificacionem ut aliquis religiosus
maiores eligione ostendit coram secularibus quam co-
ram suis fratribus ut ipsi magis edificentur. iste non
peccat si metuit. Perstinacia est viciu quo quis plures
quam oportet perseuerat in propria sententia. mollis autem
minus quam oportet perseuerat. Sed perseuerans dicitur qui
continuat finem quam oportet. Perstinacia vero in opinio-
nibus et actibus propriis per quam quis non est para-
tus corrigi dampnabilis et vix sanabilis presumptio
est. Et dum in rectore aliorum aut apud religiosum
est cuncta turbat et perdit. Contencio et discordia
quid sint dicitur in e. 7. 18. Adulator fit quis
multipliciter et peccat. primo quando quis alium lau-
dat in malis. Secundo quando alium laudat in incertis
per veris. Tercio quando quis laudat aliquem qui
verisimiliter de hoc in inanem gloriam cadet. vel in superbi-
am. Quarto quando laudat aliquem etiam de vero bo-
no ut placeat ei propter inanem gloriam. Quinto quando a-
liquis vult placere alteri et ipsum laudat propter lucrum
Virtus vero affabilitatis nullum peccatum est.
quando quis laudat alium et intendit delectare eum. pri-
mo quando hoc facit ut ex hoc eum consoletur in tri-
bulacionibus ne deficiat. Secundo si laudat aliquem ut
in virtutibus perficiat vel perficere in eisdem studeat. Ter-
cio si laudat et vult placere propter nutriendam caritatem

Perstinacia

*Contentio.
discordia.
Adulator*

*quis qui non
peccat*

et ut homo in alijs spūaliter placere possit. Adu-
 lacō est pccm mortale. Primo cum quis laudat
 alterius pccm graue. p̄sertim quia dei iusticie no-
 cet. et proximum scandalizat. Scdo qñ aliū lau-
 dat fraudulenter ut scilicet ei notabiliter noceat
 corporaliter vel spūaliter. Tercio qñ p̄f̄ intencōz
 adulacōis quis alteri est occasio peccādi. graui-
 ter saltem quia tunc est scandalum. et de eo sicut
 de scandalizantibus est iudicandū. De hoc h̄etur
 infra. c. 8. §. 1. 8. et 9. Veniale vero pccm ē p̄mo
 qñ quis adulatur ex sola auuiditate delectandi a-
 lios. Scdo quando adulatur ad euitandum ma-
 lum. Tercio qñ adulatur ad cōsequēdū aliquid
 in necessitate. Curiositas est viciū quo quis in
 ordinate affectat veritatē aliquā inquirē. et fit
 hoc pccm per se vel per accūs. primo quādo quis
 supbit de cognicōne veritatis. scdo quādo quis v-
 titur cognicōne veritatis ad peccandū. tercio qñ
 quis studet sciām veritatis ut exinde supbiat. q̄-
 to quādo quis studet addiscere aliquid ad peccā-
 dum vt de supsticōne et hmōi. quinto quādo q̄s
 etiā circa sensibilia quo ad exteiores sensus stu-
 det inquātum cognicō sensibilium non ordinatur
 in aliq̄ vtile. s̄ potius auertit hominē ab aliq̄
 vtili cognicōne. vt videndo canes leporem inse-
 quē et similia. Similiter quādo quis p̄ studium min⁹
 vtile retrahitur a studio q̄d ei ex nccitate icūbit

Adulatio
 mortale
 modis

qñ p̄m

Curiositas

Sexto qñ quis studet addiscere ab eo a quo nō
 licet vt a supstitioso. Et incantatore veritatem fug
 ti inquirere. Septimo qñ quis appetit cognoscere
 veritatem circa creaturas. non referendo actu Et
 habitu ad debitum finem scilicet ad cognitiōē
 dei. Octauo quando quis ordnat studiū suū cir
 ca sensibilia ex quibus verisimiliter peccm sequit
 vt in inspectōne mulierū aliquñ. et in inspectōne lu
 dorū aliquorū. Nonno quādo aliquis studet ad inq
 rendum vicia primorū ad despiciend eum. Et de
 trahendum ei. vel saltem inutiliter inquirendo.
 Licitum tamen est pquirere facta vel actus pri
 morum si fit bono animo. Primo si fit ad vtiuita
 tē ppriam. vt scilicet homo ex bonis opibus primorū
 puoceat ad melius. Secūdo si fit ad utilitatem alie
 rius. vt scilicet corrigatur fm regulā caritatis et debi
 tū officij si aliquid ab eo agitur viciose. Etia lic
 tū est si qñs circa sensibilia affectat veritatem inqre
 Primo si fit pppter necessitatem nature sustentādā. Se
 cūdo qñ fit pppter studiū intelligēde veritatis. Oina
 t⁹ vestiu calceorū et exteiorū rerū fit peccm. pmo qñ
 qñs sine rōbili cā alijs vesti. vtiē qñ hēat consuetudo
 eorū qbz viuunt. Di. sine rōbili cā. que statim expme
 tur. 23. Secūdo qñ qñs ex superfluo cultu glā; qrit
 Tercō qñ ex superfluo cultu delicias qrit et nō fm
 qñ vestis ordiatur ad corporis fomētū. Qūto si quis
 nimia sollicitudine; apponit ad vestium cultum

rnatu copis
 n mortale.

Quinto quādo sine nēcitate mulier vtētur veste
virili vel ecōuerso vir veste muliebri. Sexto qñ
mulieres q̄ viros non habent nec volunt habē
et sunt in statu non habendi volunt placē viris
p̄ vestium ornatum ad cōcupiscendum. quia hoc
est eis dare incētiū ad peccandum. Idem de vi
ris erga mulieres est dicendum. Vnde q̄ tales
portant ornatum ad lascīuā puocandū est illi
citur. Est autem semp̄ pccm mortale qñ muliēs
q̄ viros non habēt nec volunt habere et sunt in
statu non habendi se ornāt vt viros puocēt ad
cōcupiscētiā. Si aut̄ ex quadam leuitate l̄ etiā
ex vanitate ppter quādā iactantiā se ornāt: nō
semp̄ est mortale pccm. sed qñq; veniale. Et eadē
ratio est de viris. Secūdo p̄ciōsitas vestium l̄ ōr
tus dicit Vl. est pccm mortale cum est contra p
fessionem alicuius. sicut aliq̄ moniales professe
paupertatem et seculi abrenūciacōnem ornant se
ad modum theatricarum mulierū. Tercio secū
dum eundem quādo monachi abiecto hītu reli
giōis sue defecunt hītum clericorum seculariū
Quarto fm eundem quādo hoc p̄cedit ex supbia
dampnabili. v. ex supbia l̄ inani gloriā q̄ est mōr
le pccm ut supra patuit. Inexcusabiles sunt aut̄
mulieres cum a viris p̄hibite. nichilomin⁹ se i
moderate ornant. patz enim q̄ tūc hoc faciunt ex
supbia. l̄ ex libidine. Porro muliēs se colorātes

qñ veniale

vel alia figmenta ad apparentem pulchritudinem
adhibentes a hmoi facientes semp peccant. ad
minus tñ venialiter qñ fingunt pulchritudinem
non habitam. Solum autem p talia peccat mō
liter. Primo qñ ista fiunt pp̄t lasciviam. Secūdo
qñ fiunt in dei contemptum. Sed non peccant qñ
solum occultant turpitudinē ex aliqua causa pro
venientem puta egritudine vel aliquo hmoi. q̄
ut Aplus dicit Que putamus ignobiliora men
bra esse hñs honore habūdantiorem circūdam?

n est pccm.

Omnat⁹ vero vestiū vel p̄ciositas ear⁹ aut simi
lium pōt haberi sine pccō. primo racōne dignita
tis officij dñi. ppter sacramētum enim quis po
test p̄ciosiorib⁹ vñ etiā ad significand⁹ excellen
tiam sui status vel cultus dñi. Secōdo racōne dignita
tis alteri⁹ officij publici & nobilitatis ec̄ ppter excel
lentia sui stat⁹ significandā. tercio racōne cōsue. eor⁹ cū
q̄b⁹ cōiūit. Q̄to racōne solēpnitatis m̄rimonij meū
di. vt sit circa nuptias. Q̄nto racōne cōtinētie seu ca
stitatis m̄rimoial⁹ i altero cōiugator⁹ cōsue. Sic
enī fm aplm m̄lt pōt studē ut placeat viro. por
ro cū⁹ deficiat sit pccm. pmo qñ q̄s cōiū cōsue. eor⁹
q̄b⁹ cōiūit irrōnabilē vestes mutat. Qd addit
q̄ rōnabiliter hoc fieri pōt vt statū dicit. 27. Se
cūdo qñ q̄s ita negligēs ē vt adhibeat studiū &
labore ad hoc q̄ erteiori cultu vtatur fm q̄ oport
et vt qui non leuat vestes sed trahit per terra

informatus qñ
pccm

tercio qñ quis ipsum defectum exterioris cultus
ad gloriam ordinat ut ypocrite faciunt aliquādo
Quarto quādo quis ex auaricia vestes viles cō
tra stat⁹ sui decētia; portat. Rōnabiliter aut et si
ne peccō potest quis viles vestes portare. Primo
racōne officij p̄dicacōis vel fructus aiarū procu
randi illud p̄p̄he quādam fecisse leguntur. Secū
do racōne penitētie ut ēligiosi vel ali; sicut rex mī
nue sacco se induit. Tercio racōne edomacōis
carnis vel humiliandi spiritū p̄p̄rium sicut fecit
Alexius et heremite. multi etiā seculares.

De Auaricia Capitulum. 3.

Auaricia est s̄m Aug⁹. immoderatus amor
habēdi pecunias. vel qd̄ mensurari pōt
pecunia et cōmittitur actib⁹ interioribus
tripliciter. primo qñ quis immoderate diuicias
amat quas habet. scdo quādo quis immodera
te diuicias desiderat quas non habet. tercio quā
do immoderate in diuicijs habitis delectatur. Ex
terioribus etiā actibus cōmittitur dupliciter
primo quādo quis plus debito pecunias acq̄rit
aut pl⁹ debito tp̄alia cōseruat. Auaicia potest
fieri mortale peccatum. primo Si quis tenetur da
re paupibus in articulo necessitatis. scdo si ha
bet supflua. p̄sone. status. et honestatis. de hoc vi
de. 8. vltimis duobus modis est peccm mortale
ex suo gñe. s̄ tribus p̄mis modis nō est mortale

qñ n̄ peccm

Aua. mole p

nisi tantū cresceret q̄ p̄feretur caritati dei aut p̄
rimi. vt sc; p̄p̄e diuiciarū amorem aliquis non ve
reatur facē oītra amorem dei aut p̄rimi. sic enim
erit mortale p̄ccm. Si autem inordinacō amoris
infra hec sistat. scilic; vt homo q̄uis sup̄flue diuī
cias amet: non tamen p̄fert earum amorem; amo
ri diuīno. vt scilic; p̄pter diuicias nō velit aliqd
facere contra deum ⁊ proximum sic est vīale pec
catum Cancellarius ponit breuīus ista sic. Aua
ritie obiectū est immoderata possessio. Qd ex ge
nere suo non videtur esse mōrle vīre. sed in mōr
le transiit. Primo dū ex deliberatione efficaci et
absoluta appetuntur vel querūtur vel capiuntur
aut cōtinentur aliena. inuitis dñis quacūq; mō
fiet clam. vel palam. vi vel fraude consilio. vel au
rilio p̄sertim si res sit notabilis detrimenti. Se
cundo dum appetitu suffocante rationem ⁊ a dei
seruītio penitus impediēte etiā licita vel pro
pria bona. nimia libidine. sollicitudine appetun
tur querūtur seu retinentur quasi in eis spes toti
us auxili; velud i deo poneretur. mōrle est. Quā
auaricie spēm Apostolus ob hoc appellauit ydo
lorum seruīutem. Ex quibus patet cum auaritia
sit immoderatus amor hñdiz q̄ hoc fieri pōt tri
pliciter ut dī. auctor compendij t̄ho. videlic; i ap
petēdo. In acq̄rendo. ⁊ in cōtinēdo. Si p̄mo mō tūc
ē p̄ccm mōrle tripliciter. p̄mo qñ q̄s appetit aliena

appetitu cōpleto qui pcederz in opus si eēt facultas. Scdo qñ quis appetit illicita. voluntate cōpleta ut si aliquis indignus conatur beneficium ecclasticum adipisci. Si tamen appeterz talia siue aliena siue illicita cum voluntate cōdicōnata. scilicet si posset habere sine offensa dei. vel iniuria pprimiz tunc est vel nullū vel veniale pccm siue cōdicō actualiter siue habitualiter addatur. Tercio qñ quis simpliciter appetit supflua et hoc appetitu suffocante mētem et a cōsideracōne sui et cōsideracōne diuinorū. Si tamen supfluo amore inhereret tpalibus infra dei amorem est veniale pccm. Si aut auaricia consistit in scdo. scilicet in acquirendo est mortale pccm. Vno modo si acquirit res iniuste quocūqz mō. Scdo si acquirit res per tale opus aut artē aut officiū qd p se mōrle peccatum est si etiā esset sine lucro ut in pcurantibus ad venerea extra mrimonium et similibus. Si aut acquirētur res per ea que solum venialia sunt vt cum aliquis verba iocosa componit ad lucrum salua tamē honestate veniale est. Tercio si aliquis ppter delcācōnem dissolucōnis totalis se talibus prefatis iocosis darz. Dico autē ppter delcācōnem. quia si aliquis ppter necessitatē per talia sustentacōnem sibi oquirerz. quādo aliam artē lucrosam nescirz non eum reputarē in statu dampnatorū. Si autē auaricia consistit i tercio

scz in retinendo fit mortale. Primo qñ quis reti-
 net scñter aio retinendi ea que restituē teneē
 Scdō qñ qñs ētinet supflua respectu psonē ⁊ suoz
 ⁊ respectu cōseruacōis status sui et suoz et hoc
 tpe extreme necessitatis alicui⁹ Tercio si retinet
 supflua etiam citra extremā necessitatē ex insaci-
 abili cupiditate. cui⁹ pñpuū signū ē. qd qñs pñ⁹
 res putrescere sinit apd se qd alijs vñtur dispen-
 set. Si quis autē retinet supflua qdā ex inordina-
 to amore tpalium p que modicu deficit a medio
 largitatis. saluo tamē statu virtutis. sic est veni-
 ale pccm. Nullum vero peccatū est qñ quis reti-
 net ea q ad necessitatem pertinent suam ⁊ suo-
 rum. vel ad cōseruacōnem status sui et suorum
 secundū qd dēet suam dignitatem. Sunt autem
 nouem spēs auaricie. etiam fm pñm. ⁊ ethicorū
 fm quas diuersi auari denominantur. Prim⁹ di-
 citur pñs. qui scilicet minimis parum dat. Scd⁹ te-
 nar qui nichil dat. Tercius chimibil qui cum
 magna difficultate dat. de paruis magnam vim
 faciens. Quartus illiberales operationes operā-
 tes. ⁊ sunt qui turpia lucrantur vel vniuersalia
 vel seruilia opera exercent. Quintus de meretri-
 cio pasci. qui aliqua de viciosis actibus lucrātur
 ut de meretricibz ⁊ huiusmodi aliquo. Sextus v-
 furarij q lucrantur de eo qd oꝝ gratis ccedē. l qd
 lucrantur parua cum magno labore aut multo.

¶ Auar. 9

Septim⁹ latrones qui lucrantur aliqua iniuste
vim vi inferendo. Octauus mortuorum spoliatores si
militer vim inferunt. Non⁹ aleatores qui iniuste
lucrunt aliqua ab inimicis. Prodigalitas est
viciū quo quis temporalia dat vel consumit inordina
te et opponitur auaricie. Iniusticia etiam hic con
henditur que est viciū generale quo quis infert
alteri notabile nocumētum contra ius et est ex ge
nere peccati mortale. Ille tamē qui in pueris facit ini
usticiam. deficit a perfecta ratione eius quod est in
iustum facere. inquantū potest reparari non esse oī
no contra voluntatem eius qui hoc patitur. puta
si auferat aliquis alicui vnum pomū vel aliqd ta
le de quo probabile sit quod ille inde non ledatur. nec
ei displiceat. Iniusticia autem est duplex Vna ille
galis speciale viciū. inquantū respicit bonum cō
quod contemnit. sed generale quantum ad intentionem. quia
per contemptum boni omnis potest ratio ad omnia peccata
deduci. Alia particularis que fit secundum inaequalitatem
ad alterum puta scilicet homo vult plus habere
de diuicijs et honoribus et minus de malis puta la
boribus et dampnis. Prima opponitur iusticie le
gali. Secunda particulari iusticie. Sub iniusticia conti
nentur quique iniusticie videlicet carētia habitū
cognatiue. scilicet pollicente simplicis. Regitiue siue
economice. et militaris debite in cetera alicui. Infilie a
uaricie sunt septē scilicet Obduratio Inquietudo

obduratio.

pa misicor
die

Violentia. Fallacia. Periurium. Fraus. Prodi-
tio. Prima scz obduratio est cōtra misericordiaz
et fit qñ quis nimis tpalia retinet. et cor ei⁹ mise-
ricordia non emollicur vt de diuicijs suis subuei-
at miseris. Ad sciendū autem qñ opa misicor-
die sint necessaria. Notandū q. 6. sunt opera
misericordie corp alia Iuxta illud. vestio. cibo. po-
to. doctum. visito. soluo. Spūalia sunt totidem
Iuxta illud Confule. castiga. remitte. solare. fer-
ora. Notand q ad talia opa misericordie exhi-
bēda quis tenetur sub precepto. puta diues ad
dandum elemosinam. medicus ad prestandum
medicinam aduocatus seu patronus ad cōsulē-
dum. et sic de alijs multis conditionibus videli-
cet sequentibus simul concurrentibus. Primo
quando locus adest. non enim tenetur quis per
mundum currere ad querēdum egentes. sed suf-
ficit si eis qui sibi occurrunt misericordie opus
impendat. Secundo etiam quando tempus oc-
currit. quia non tenetur homo future necessita-
ti alterius providere. sed sufficit si presentī neces-
sitati succurrat. Tercio considerat quis si egēs
sit sibi coniunctus quacumq; necessitudine. quia
talib; maxie curam quis d; impēdē suoz videlic;
et maxime domesticoz s; m Aplm vt sūt pntes p-
lati puei bñfici et sic de alijs hñs occurrētib;. Qrto
videndū an aliquis tantam necessitatem paciat

q̄ non in p̄mptu appareat quō ei possit aliter s̄b
ueniri. et in tali casu tenetur ei op̄ mie impendere
Si aut̄ in p̄mptu appareat quō ei aliter subueiri
possit. vel p̄ seipsum. vel p̄ aliam p̄sonam magis
cōiunctam aut maiorē facultatem habētem. non
tenetur tunc ex nēcitate indigenti subuenire ita
q̄ non faciēdo peccet. vnde Cancellari⁹ dicit. Ne
mo de necessarijs suis simpliciē tenetur elargiri
p̄mo nec de necessarijs s̄m statum. S; nec de super
fluis suis ut sua sūt sub pena pecc̄i mortāl̄ nisi ubi
gravis necessitas circa alterū imminet ip̄o presu
mere debente q̄ alius nō succurr̄. Necessitas enī
extrema p̄imi preferēda est soli decentie p̄p̄ri
stat⁹. quāto magis sup̄fluitas Pretēa sciēter
dimittē sup̄flua sua nōbilter consumi p̄ putrefa
ctionem. aut alias. pecc̄i⁹ q̄ in vsus p̄ios ipsa lā
giantur. vix a culpa mōr̄li aut nūq̄ possunt excu
sari. Insup̄ notandum q̄ thesaurizare de se nō
ē illicitū s; prouid. q̄uis ex circumstancijs possit
fieri criminale. ut si fiat ex alieno aut desperando
de diuino auxilio. aut in grande p̄iudiciū reipu
blice. aut si alijs peuntibus nō succurrat. hec Can
cellari⁹. Secunda filia est inquietudo quando
sc; quis nimia hab; sollicitudinē et curas supe
fluas in acquirēdo diuitias. Est autem sollicitu
do studiū quoddam adhibitū ad aliquid cō
sequēdum. Et si est circa sp̄ualia est laudabilis

Inquietudo

si sic discreta. Circa temporalia vero fit peccatum. V
no modo ex parte eius. de quo quis sollicitatur. Si scilicet
temporalia tanquam finem querit. Secundo modo propter superfluum
studium quod apponitur ad temporalia. siue sit propter vi
ctum necessarium. siue propter opera pietatis superflua
propter quod homo retrahitur a spiritualibus. quibus prin
cipaliter inservire debet. Tercio ex parte timoris super
flui. quando scilicet aliquis timet ne faciendo quod debet. neces
saria sibi sufficiant. Quarto si superflua queit ultra
presentis vite necessitatem. Necessitatem dico nature
personae et status ac honestatis. Quinto si tempus
sollicitudinis quis preoccupat. Sufficit enim diei
malicia sua id est afflictio sollicitudinis. ut si quis
tempore estatis iam cogitat de vindemia actuali
et similibus. Tercia filia est violentia. qua sci
licet quis in acquirendo bona aliena vi utitur. ut
in rapina que est rei aliene notabilis et violenta
acceptio. Similiter si quis rem notabilis reputa
tionis inuentam que in alicuius dominio fuit. non
habita pro derelicta retinuerit. animo non resti
tuendi domino. rapinam committit. Quarta fi
lia est fallacia quando scilicet quis ad acquiren
dum temporalia utitur dolo per verba simplicia
Quinta filia est periurium quando quis in ac
quirendo temporalia utitur dolo per verba que
confirmat iuramento. de quo infra capitulo de
iuramento. Secundo. Sexta filia est fraus quando quis

olentia 3^a

lacia 4^a

inring 5^a

mus 6^a

in acquirendo tpalia vñtur dolo qñtum ad res in
ope. ut in furto quod est occulta a dolosa rei alie
ne accepto Septima est proditio. quādo quis
in acquirendo tpalia vñtur dolo in ope quātum
ad psonas. Dicit autē Cancellari⁹ q non debet
aliquis dici tenē rem alienam inuito dñō qñvis
nescienti. quādo dñs presumitur racōabiliter cō
sēfurus ex familiaritate. vel aliūde dum sciuerit.
aut si iuxta deāmen recte racōnis debēt cōsentire
Sub furibus aut sacrilegis aut raptoribus cōp
hendūtur quo ad cōmis equalitatē. quicquid sit i
restituōne faciēda ipsi⁹ aduocati fouentis cau
sam quā credē debet iniustam. aut p culpam pde
tis iustā a medicis infidelis. a iudicis mali. Et pre
lati qui pñciat officiis publicis et beneficiis pres
tim curatis illos quos scire debz esse raptores et
aiarum destructoēs. bonis spretis. Illi prorsus cō
siliarij dñorum ad tallias iniustas. Et generalit
qui talia agūt. aut etiam cōsentiant agentibus
Hec Cancellarius. Addit idem retinē tributa et
subsidiā racōnabiliter introducta peius est furto
simplici i subditis. exigere vero violēter aut frau
dulenter subsidia indebita a subditis per princi
pem. rapina dāpnata est. Quādo autem hoc est
a quādo nō gñali regula tradi nequid. Idē fur a
raptor tenetur restituē ablata a non solum hec. s
etiam dāpna inde sequēcia. omibus rite opesatis

Proditio.

no Rapt

testamentis

Similiter retētores testamentoꝝ. aut plus iusto
differentes eoꝝ oꝓlecōnem in grauē iacturā aia
rum. Idem mutacō monetarum potest esse par
aut maius delictum ex se q̄ esset in casu falsam a
liquā fabricare. quomā s̄m dāpnū reipublice
op⁹ q̄dlibz assumit mod⁹ culpe. Qd si princeps di
cat se dñm monete esse. Sit ergo dñs. bon⁹ dispē
sator. non tyrānus. nec dissipator. Notandū tñ
q̄ oīa sunt principis. nō quidē p̄prietario iure nec
p se. s̄ p necessitate reipublice. Et quid mirū Cū
necessitas facit p̄sone etiam singulari aliena eē
sua. Omnia etiam bñficiā sūt pape tanq̄ ordina
tori sup̄mo nō tanq̄ domino aut possessori. p̄mo
nec etiā tāq̄ immediato dispēsatori ēgularit̄ a v
muerſaliter nisi p̄latoꝝ inferioꝝ iniquitas ā mai
festa ecclie vtilitas in casibus certis istd exigeret
hec Cancell. Sūt p̄terea s̄m tho. duo viciā spālia
astucia. videlicet a dolus. Astucia est studiū quo
quis ad finē bonum vel malū veniē mītatur nō ve
ris vñs s̄ similitis a apparetib⁹. a ē spāle viciū
Et sic astucia ad executōnem dēāꝝ viāꝝ p̄tinet.
Dolus autē etiam ad astuciā p̄tinet et est p̄prie di
ctāꝝ viāꝝ assumptō s̄m executōez. Et fit dolus
tripliciter. In locucōe. a sic p̄prie dicit̄ dol⁹. Ope
sic p̄prie dicit̄ fraus. Corde etiā fit executō p̄d cā
a dicit̄ machinacō. Symonia sub. g. supra ta
a spē oīnet. Est autē symonia studiosa volūtas

studia.

olus

monia

emendi aliqđ spūale. vel annexum spūali. Et est
de gñe suo mortale pccm plus vel min⁹. p̄prie
im̄prie. iuxta naturā ei⁹ qđ dicitur spūale vt di
cūt Canē. Et fm̄ tho. cōmitti potest in multis. vide
licz circa sacram. circa spūales actus. ⁊ circa mu
nera. In sacramētis ⁊ circa hos mōs videlicz cir
ca baptis̄mū missam. cōfessionē. Absoluōnez ab
excoīcāōne Episcopoz consecracōne. Abbatum
bñd cōne. ordinibus clericoz. Crismate. Oleo s̄ā
cto. bñd cōne nupciarū. remocōne obstaculorum
ad ep̄atum ⁊ similibus. Circa spūales actus con
mitti potest ut circa oracōnē. laudes dīnas p̄dica
cōnem. p̄cessionēs āniuersaria. Corrcōnes. visi
tacōnes. dispensacōes. Ingressus r̄ligionis. vica
riatus. corrcōnū dimissioēs. doctrinā āneram be
neficio ⁊ similibus. Circa ānera spūalibus con
mitti potest. vt circa vasa cōsecrata. sepulturas.
Ius patronatus decimarū Ius bñficiorum. fruct⁹
retentos a p̄latis. collacōnes bñficiorum et simi
lia. Circa munera p̄terea cōmitti potest vt si dē
tur pro obsequio seu seruičio inhonesto. pro ob
sequio ad carnalia ordinata. vt pro famulis cō
saguineorum vel p̄rimonij alicui⁹ ep̄i. et h⁹mōi
Item qñ quis dat beneficium alicui hoc pacto et
hac intencōne vt exinde suis cōsaguineis prouī
deat. Item qñ aliquis p̄latus preces p̄ indigno
exaudit. Item qui pro indigno petit principālē

Intencōnem hñs ad fauorem huānum. Item q̄
p se petit bñficiū curatū quia eo ip̄o indignus
est. hec de tho. 2. 2. Vñra cōtinetur sub. 6. specie
auaritiē. Est aut vñra p̄prie dicta. que diuino &
naturalī iuri cōtrariatur & de se mortalē culpā h̄
qñ sc̄z aliquid recipitur ex pacto ultra sortē di.
Cancel. Sortem vero estimam⁹ appellatū ius qd
habetur in re p vendicōnem aut emp̄cōez aut a
liū modum. fm̄ quē transit dominiū rei in emen
tem vt sit sua. Vendicō fit p̄c̄m fm̄ tho. primo
qñ quis vendit rem plus q̄ valere debeat. Sc̄d
quando quis vendit rem defectuosam tantū sicut
non defectuosam. Tercio quādo quis celat & fm̄
non patentē rei vendendē & non defalcans de pre
tio quātum defectus est mal⁹. Emens etiā rem
preciosam p modico precio scienter. quādo eam
vendens ex simplicitate putat vilē Cancellarius
dicit vendens rem carius q̄ empta est si notabi
lis sit excessus in lucro. omnibus p̄culis & indu
strijs h̄m̄c̄m̄de compensatis est regulariter de se
malum. & pei⁹ q̄ si p̄pter indigentia proximi hoc
fiat. & si res vendita ex sua industria meliorē cō
ditionem nullam adeptā est. nec in se nec in extr̄n
seca consideratione. vt quia propinquior & ad v
sum facilior & similia. Defectus etiā rerum v̄
tendarum quas q̄libz ad extra p̄fuitur cōgnosce
de facili. sicut nec abscondēdi sūt fallacibz caute

sic nec eos dici necesse est. presūm quō ad fori extri
 ſici iudiciū. et quo ad deum etiā si pēn q̄ritas
 p̄pōr cōnabiliter ad defectū minuatur. Preterea
 dāpna que aliquis nō ex culpa et negligētia sua
 mercando incurrit pōt vendendo deducē. presūm
 si damnu sit p̄tinens de se et quasi regulariter ad
 mercaturam. Alioquin non oportet. ut si de merito
 rū merces ignis fortuitus absumpsit. Secus pre
 terea vbi ex culpa vel sponte aliquis merces defe
 ctuosas cōd uixerit. ut in equis et mulis fieri solet
 S; non licet ut vendantur pro integris. neq; deus
 irrideatur deceptō mibus ultra mediū iusti p̄cē
 cōtractū imitum leges exterminant. In alijs vero
 casibus etiā si peccent. vendentes res suas enormi
 ter tñ restituē non tenentur ementibus q̄tum re
 gulariter occurrit iudicandū. hec ille. Paruifi
 cētia est speāle vitium quo sc; aliquis cum tristitia
 vel tarditate expensas magnas facit p̄ magno
 ope. Similiter qū quis intēdit minus expendere
 q̄tum dignitas opis magni requirat. Banausia
 vero seu cōsumptio est vitium. quo quis plus ex
 tēdit q̄ sit magno opi p̄portionatum. S;. Mag
 nificētia est virtus tenens mediū. vnde puificus
 diligenter rōcūis intēdit. inordinate timens
 bonoz suozum cōsumpōnem etiā i mīmis Sa
 crilegiū cōmittitur quācumq; aliquid sit quid ad
 irreuerētiā sacrarum rerum p̄tinet. Vnde quī

Paruificer

Consumptio

Magnificer

Sacrilegiū

res sacrilegy. 3.

rem sacrā violat: ex hoc ipso contra dei reuerētiā
agit. sicut q̄ pforat purpurā impatoris dāpnatur
tāq̄m in impatoriē agēt. Spēs ei⁹ sūt tres s̄m. 3.
res sacras. p̄ma ē q̄n quis psonā sacrā id ē dīmo
cultui dedicatā irreuerēter tractat. violādo Jld
tū solū psoē sacre pccm ē sacrilegū qd agē dire
cte contra ei⁹ sanctitatem. puta si virgo deo sacē
ta fornicetur. et ita i alijs. Sub ista specie est si q̄s
deo cōsacratam psonam pcutit. vel cum ea forni
catur. vel eam rapit. Et in ista prima specie sunt ḡ
dus s̄m drām psonarum sacrarū. Scda species ē
q̄n quis locis sacris irreuerentiā siue contemptū
exhibet. puta cimiterio. eccle. altari sepulchris
et huiusmodi. Et in ista specie etiā sūt ḡdus s̄m
drām locorū sacrorum. Tercia spēs ē q̄n quis re
bus sacris irreuerentiā infert ut dictū est. Et ibi e
tiā sunt grad⁹ s̄m drām rerum sacrarū. Prim⁹ et
maxim⁹ est sacrilegiū qd contra eucharistiā con
mittitur. deinde q̄n i alia re sacra sacrilegiū comit
tit. Scdm locū tenēt vasa sacrā ad sacmētōz fu
sceptōz. Et ipse ygies sacre et scōz reliquie. 3. ḡdū
tenēt ea que p̄tinent ad ornatū ecclie et ministroz
Q̄tū ea que sūt deputata ad sustentacō; ministroz
siue sint mobilia siue immobilia. Personarū ac
ceptō est iniusticia qua p̄fertur psona persone p
pter causā indebitam ut di. Alexand. Et s̄m eūdē
hui sol⁹ explicat. Vno mō i p̄mōe ad dignitates

ceptio psonarū

Alio modo in executione iudicii. Tercio modo in exhibicione honoris. unde secundum thomam. Acceptio persone committitur cum aliquid persone attribuitur propter proportionem dignitatis ipsius. Et fit quando aliquis alteri confert aliquid bonum quod debet dare debito iusticie. non respiciendo causam que faciat recipiētem dignum recipere illud bonum. sed respiciendo personam aut quodcumque conditionem non facientem ad causam propter quam sit quis dignus certo dono ut qui promoueret alium ad placentem vel magisterium quia diues. aut quod consanguineus et similia. unde ille qui iniuste vel ex inuidia impediuit alium ab adeptione alicuius spiritualis beneficii tenetur ad restitutionem. Cancellarius dicit personarum acceptio in gubernatore rei publice. et generaliter apud omnem iudicem et principem de se illicita est. nunc mortaliter nunc venialiter ex circumstantiis et obiecto et est pollicie cuiuslibet maxime turbativa. Non est autem acceptio personarum nisi ubi debitum est et paritas utrobique quia in gratiis faciendis unum capere alium dimittere non est acceptio personarum. Aut si res non sunt pares. Secundus thomas dicit quod restituere est aliquem iterato in possessionem vel dominium suum statuere. Non dimittitur autem dicit Augustinus. peccatum nisi restituatur ablatum. Id est secundum Canonicum. nisi voluntas efficax restituendi assit dum possibilitas et oportunitas accesserit et prout sapiens presertim confessor prelatus determinabit.

ut q̄ veris dñis si sup̄sunt aut suis hēdibus aut
si fieri nequeant quia nō sunt. aut ignorantur. ī
pios vsus referātur ablata. Vbi etiā aduertēdū
q̄ nemini de bonis alteri⁹ ip̄o inuito licet ducē sta
tum vltra parca necessitatem sui ⁊ suoz. maxime
vbi posset laborare aut etiā ī casu mēdicāe. ppter
hoc bonoz oīm cessionem p finali remedio iura
constituunt.

De luxuria Capitulū. 8.

Luxuria est libidīnose volūtatis appetit⁹
vel cōcupiscētia nimia expiende volupta
tis. vel est actus venere⁹ quo nō intendit
generacō huāna s; delcātio. Et fit hmōi pccm ī se
ptem generaliter pccī materijs. videlicet circa pol
lucōnem in sompnis. circa actus voluntatis. cir
ca spēs exterioris actōis. circa fomēta libidīs cir
ca circūstantias vicinas. etiā aliquñ circa actū ma
trimoni⁹. ⁊ circa filias luxurie. Pollutio q̄ fit in
sompnis licet nō sit de se pccm est tamē signum
aliquñ pccī pcedentis licet non semp. potest enim
fieri sine pccō pcedenti. Primo cum naturaliter
in aliquo superhabundat semen sine pcedenti
excessu in cibo potu ⁊ ymaginacionibus preuijs
Secundo quando aliquando fit resolutio hmōi
vel per calefactionem notabilem corporis vel per
quācūq; cōmocōne sine peccatis preuijs. Tercō
qñ seq̄tur ex cogitacōe pure speculatiua ī vigilia
pcedēti deuenereis. Quarto qñ ex cogitacōe pcedēte

phptur.

o
p
lutio ī somnis.

in vigilia habita q̄ lic; non fuerit pure speculati
ua. facta tamen est cū horrore seu cū affectōe asse
cutōne horroris id est cum displicentia. Quāto qñ
debita p̄cedente diligentia. dyabolica solum fit il
lusione. Est autē signum peccī p̄cedētis. Primo
qñ fit ex negligentia preparādi se cōtra te item
ptacōnem demonis in vigilia. ne quās illudatur
a demone. Secūdo qñ fit ex sup̄fluitate cibi inordiā
te sumpti. Tercio qñ fit ex potus immoderantia.
Quarto qñ fit ex cogitacōne in vigilia p̄cedente
cum affectōne aliqua vel delectacōne seu concupis
cētia vel sine horrore p̄habitis dum tamē nec cō
sensus in opus nec ī delectacōem morosam p̄ces
serit. Quinto qñ fit ex consensu p̄habito siue in
delectacōem morosam de fornicatione siue ex con
sensu in opus si facultas adesset. Sexto quādo fit
ex fomentis p̄habitis luxurie cum cōsensu in o
pus vt sunt oscula. tactus. verba. amplex⁹. et si
milia. Septimo quādo fit ex coitus p̄cedētis p̄
p̄racōne illicita. primis. & modis est venialis
peccī signum ipsa pollutio. Vltimis vero tribus
est ex mortali cāta. Circa actus inteliores men
tis in peccō luxurie potest esse talis p̄gressus. pri
mo ex visu. auditu. ex ymaginacōe. ex fomite. vel
ex instinctu demonis. utingit quādoq; aliquem
de seia aliena cogitare aliq̄ venerium sine oī cul
pa p̄cedēte. et tunc ad h̄mōi sequit̄ naturaliter

2
Ex cogitatu

3.
4.
in appetitu sensitivo concupiscentia quidam respectu
eiusdem femine. que concupiscentia dicitur passio
seu primus motus. Et quando talis precedit omnem actum
rationis: nullum est peccatum. quia non est in potestate
nostra quod talibus visis ut Augustinus dicit non tangamur.
sed in potestate nostra est cum eis tangimur. li
bere ea respicere aut acceptare. Secundo si non respici
tur femine prefatum desiderium sensitivum seu motus
ad eam. et ratio illum motum percipit aliquantulum
nec voluntas respicit statim: tunc voluntas mo
uetur motu delectationis condelectando appetitui sen
sitivo. et homini est veniale peccatum. quia non vigila
vit ratio et negligens fuit ad expellendum per libe
rum arbitrium. Tercio si non resistitur. sequitur
motus desiderii consensus surrepticii ad prose
quendum illud in opus. et hic est terminus pecca
ti venialis inclusive. dicit bene. de gan. in quolibet.
Quarto si non resistitur sequitur consensus interpretativus in de
lectationem morose cogitationis de fornicatione. Qui con
sensus interpretativus oriri potest. quando ex delectatione volun
tatis in rationem absorbetur ratio. ut non possit intercedere iudi
cio et negligit voluntas movere rationem ad iudicandum
et permittit transire tempus quo posset delibe
rare. Quod cum pertransierit. et si non vere con
sentit: tamen interpretative. et est mortale peccatum. Unde
dicitur. thom. q. de veritate. antequam ratio delectationem perpe
dat a nocumetum ipsi. non habet interpretativum consensum

etiam si nō resistat. Sed qū iam ppendit racō de
 leacōne in surgente. a de no cumēto cōte utpote
 cum pcepit homo totaliter se p hmoi delecōnez
 in pccm inclinari. et in pceps ruere nisi expresse
 resistat. videtur consentire. a tunc pccm ad ratio
 nem transferē vt pactum Quia agere a non agē
 cum quis d; agere ad genus actus reducūtur se
 cundū q pccm obmissiois ad peccatū actus edu
 citur. Ad idem est bona ventura in scdo dicēs. tūc
 inducit mora tps in cōsensum inēpretatiuū qū
 homo aduertens vel debens aduertē piculū delecā
 cōis venēe retente. negligit eā repmē hoc autē
 nō est absq; cōtēptu salutis pprie. p eo q discer
 mini se exponit. delecāo enim sicut serpens intēt
 a nisi resistatur venena diffundit p q spūs rōna
 lis incurrit mortē culpe. Sicut igit salūtem suam
 corpalem negligēt qui serpentē iuxta se scienter
 collocat; sic in tali delecāone aduertens piculū
 vel debens aduertē volūtarie versatur a exponit
 se discrimini qū negligit repellē. Quid aut sit inē
 ptatiu? cōsensu etia in alijs materijs di. Can
 cellariū Interpretatiuū cōsensum tunc eē dicim?
 dum habuit rō sufficiens tpus deliberandi et re
 fugiendi ea circa q vitanda esse pervigil tene
 bat Qualiter dicit lex forensis Qui tacet consen
 tire videtur dū vi; repugnare debēt. Quinto seq
 pōt terciū vel quartū pdcōz ali? grad? cōsensu

Consensus in
 pccatū.

50

scz ver⁹ in delectationem cogitationis de fornicatione
Vere enim consentitur post iudicium vel finiam ra-
tionis Vnde. s. tho. vbi prius di. simpliciter conce-
dimus consensum in delectationem fornicationis vel
alteri⁹ mortalis esse peccatum mortale. Ex quo e-
tiam sequitur inquit q^d quid q^d homo agit ex co-
sensu talis delectationis ad hoc ut homi⁹ delectatione
nutriat vel teneat. sicut sunt turpes tactus. act⁹.
vel libidinosi oscula vel aliq^d homi⁹. totum est
peccatum mortale. Et bona ventu. vbi prius. mo-
ra t⁹pis tunc occasionaliter inducit consensum verum
qⁿ de venereis libido crescit adeo ut homo velit
omnino in interiori delectatione persistere et morai
Vnde Cancel. dicit Consensus in delectationem lu-
xurie circa obiectum sibi prohibitum scilicet sub pena
peccati mortalis est mortale peccatum. siue sit in co-
gitatione. siue i verb. aut i visu aut tactu aut nu-
tibus. Sexto sequitur consensus in actum seu op⁹ pec-
cati mortalis. ut in fornicatione. stuprum. et homi⁹
et est peccatum mortale etiam si opus non perficitur.
quia voluntas apud deum p facto computatur. Sep-
timo sequitur ipsum opus si facultas assit. Igitur
circa exteriores act⁹ venereorum et luxurie sunt. A.
species que recipiuntur fm differentias personarum
in quibus est coitus. Et iste species se ut sequuntur
gradatim in malicia excedant. Prima e simplex
fornicatio. Secunda adulterium. Tercia stuprum

o
6
o
7.
Luxuria. 7.

quarta raptus aggrauās p̄fatas duas. quia si
rapt⁹ virginis est graui⁹ p̄c̄m q̄ stuprum sim
plex. Si autē est alterius cōiugis tunc est graui⁹
q̄ simplex adulteriū. Quinta ē incestus. Sexta
sacrilegium omnes p̄fatas sp̄s aggrauās se
ptima est vicij cōtra naturam. Formicatio sim
plex est vagus cōcubitus preter m̄rimoniū cum
aliqua corrupta puta cum meretrice & alias cor
rupta vel cōcubina. Vel est vt alexander dicūt
luxuria q̄ solut⁹ solutam naturali vsu cognoscit
Et intelligitur solutus & soluta a vinculo coniu
gij & consanguinitatis et affinitatis ordis & religionis.
vel voti cōtinētie. Naturalis vsus intelligitur ad
deū illi⁹ vsus quī est contra naturam. Dicūt
autem simplex nō q̄ fornicatio sit paruum p̄c̄m
s̄ cōp̄acōne ad alias species peiores. p̄mo qua
druplici de causa fornicatio est certis respectibus
maximū p̄c̄m. Primo rōne libidinosi ardoris se
cū dum quē nobilissima aīe potētia scilicet racō ag
glutinatur. vltime potētie ei⁹ & vilissimo corpī
nam per gñatiuā potētiā q̄ est infima et p̄ma
et vbi fit potētia. Scda ē ascendēdo nutritiua. ter
cia vero appetitiua sensitua vbi fit racō serua cor
pis. Scdo racōne gñalitaris. quia p̄ hoc viciū
plures subdunt dyabolo q̄ p̄ alia. et per illud ve
lut sagena fit demoni p̄latoꝝ et subditoꝝ. qui ea
rapiuntur. Tercio racōne fedicitatis i quo excedit

fornicatio
plex. 1^a.

q̄ dicitur 7^a

alia vicia. vñ non tantū templū dei in anima ve-
rum etiā; tēplum dei in corpe violatur fm aplm
nam corp⁹ extra inquinat. ⁊ aīm intus inquinat
adeo ut luxuriosi minus q̃ alij sunt apti ad vir-
ginis filiū in eucharistia sumēdū. Quarto racōne
duplicis tēptacōnis. qz hostis temptacō ibi est
⁊ carnis. Scda species est adulterium. luxuria
sc; qua iugalis thorus violatur. fit enim qñ li-
bidis instmctū vel aliene consensu cū altero alte-
ra contra pactum iugale concumbit Et fit vno
modo. qñ vir matrimonio iunct⁹ accedit ad al-
terius vxorem. Scdo qñ maritus alicui⁹ accedit
ad quācumq; aliam virginem vel nō virginem
Si accedit ad virginē h; racōnem stupri. Si ali-
quā rapit h; racōnem rapt⁹. S; ex pte viri sp h;
racōnem adulteri. Tercio quodāmo adulter
est qui est solutus. ⁊ alicuius vxorem cognoscit
3. species est stuprum videlic; luxuria q̃ virgi-
nalis incorruptō dissipatur. vel est illicitus concu-
bitus quo defloratur aliena virgo voluntarie vl
inuoluntarie. Quarta species est raptus qui ē
actus venereus quādo quis sc; de domo pntum
vel tutor⁹ violentē recipit vginē ⁊ alicui⁹ vxorem
vel uiduā vel corruptā sibi non desponsatam volū-
tariā vel inuolutatiā cognoscendo. Vel ut Alex-
di. Rapt⁹ omittit qñ puella violēter a domo pa-
tris abducitur vt corrupta in vxorem habeatur

ulterius. 2.^a

uprum. 3.^a

ptus. 4.^a

siue puella solūmodo siue pntib⁹ tantū siue vtrif
 q; vis illata cōstiteit vide infra. c. iij. §. 12. et aggr̃
 uat ut supra §. 10. dictum est. Quinta species est
 incestus qui est coitus contra cōsanguinitatē & af
 finitatem vel cōparentitatem vel spūalem cogna
 cōnem cōmissus. Et est tanto graui⁹ & quanto per
 sone sibi p̃pinquius cōiuncte sunt in gradibus p̃
 satis. scilicet affinitatis cōsanguinitatis vel cōpater
 nitatis. De hoc infra. c. iij. §. 9. Itē. c. ix. §. 2. & iij. &
 10. Sexta species est sacrilegiū put est abusus
 veneris femine ad diuinū cultum voto applica
 te. Vnde ut alexander dicit. q̃uis sacrilegiū sit
 cōe ad lesionē cui⁹libet rei sacre: hic tamen acci
 pitur p̃ lesionē p̃sone sacre. & taliter. s. p̃ viciū
 luxurie. Vnde sacrilega luxuria meli⁹ dicit h⁹
 mōi autē est coitus cōtra votum cōtinentie ut qñ
 quis violatur vel in se. ut cum clericus in sacris
 ordinibus cōstitut⁹ vel eligiosus peccat cū aliqua
 soluta. & in altero vt cū aliq̃s peccat cum sanctiō
 niali vel aliqua cum sacerdote vel etiā cum quis
 peccat cum aliqua deo per simplex votum cōtinen
 tie astricta. potest autē hoc sacrilegiū cōcurrere
 cum speciebus diuersis luxurie. Exempli gratia
 Si quis abutitur p̃sone cōiuncta sibi p̃m spūale;
 cognacōnem: cōmittit sacrilegium p̃ modū incest
 tus. Si abutitur virgine deo sacrata in q̃tū ē spō
 sapi est sacrilegium p̃ modū adulteri. In q̃tū

incestus. s.

Sacrilegium

nt^a nam^a 7.

3us.

2.

3us.

vero est sub spūalis pīs cura constituta erit: qđ
dam spūale stuprum. Et si violentia inferatur. e
rit spūalis raptus. Septima spēs est viciū cō
tra naturā. luxuria videlicet qua naturalis vsus co
eundi maris a femine pueritur. Et est in oī actu
venereo ex quo generatio sequi non potest. Et q̄
uis hoc viciū sit pessimum inter spēs luxurie:
cōmittitur tñ multis modis. Et diuersos h3 gra
dus quinq; videlicet quoz posterior semp peior ē
prior. Prim⁹ est qñ absq; omni concubitu cau
sa delectōis veneree pcuratur pollutio. Et voca
tur peccm immundicie vel molliciei. qđ consistit i
sola obmissione concubitus ad alterz. Secundus est
qñ seruatur debitū vas a instrumētum debitum
s; non seruatur naturalis modus cōcubēdi cū feia
Alij autē modi menstruosi vel bestiales cōcuben
di fiunt. qui tanto peiores sunt: quanto p eos mi
nus nata est sequi concepō fetus. quoz. 8. poit
Alb: 9. in. 2. Prim⁹ qñ cognoscitur lateraliter. Se
cundus peior qñ cognoscitur sedendo. Tercius
peior scđo quādo cognoscitur stando. pessimus
vero est. quartus quando cognoscitur velut be
stia tergotenus. Et quint⁹ etiā inē p̄fatos sim
pliciter. quarto pessim⁹ ille ē qñ mulier supgre
dit virū. vñ infē. c. 10. §. 8. vsq; ad. 12. Tercia⁹ gē
dus viciū cōtra naturā ē qñ nō seruatur vas debi
tū vel instrumentum licet seruatur sexus debitus

quartus qñ nō seruat sexus s̄ spēs ut masculi cū
masculo. femina cum feia. qđ vocatur sodomitū
Quintus qñ nec spēs seruat ut hominis cū bestia
qđ vocat bestialitas. Nunc de fomentis libidinis
q̄ impudicia vocantur s̄m aplm. Notandum q̄
s̄m alexandriū libido non dicit̄. q̄cunq; ardor lu
xurie s̄ qui discurrit p̄ turpitudines. Turpitudi
nes aut̄ dicuntur qñ in debito mō p̄ quascunq;
ptes corpis quis luxuriatur non tñ cum re alia
contra naturam. s̄ fit autē fomentū luxus per. 2.
videlicet p̄ visum alloquiū. tactum. ⁊ osculū. visus
ē rei distantis alloquiū magis p̄pinque. Tact⁹
est cōiunctio aliquorū membroꝝ. Osculum vero
oris q̄ omnia possunt fieri mortalia vt tactum ē
de consensu in delectationem luxurie. Et s̄m thō. oia
hmōi prefata et etiā amplexus ⁊ verba sunt
peccata mortalia quādo fiunt p̄pter delectationem
libidinosam vel ad cōsentiendū delectationi luxurio
se extra thōꝝ legitimū. Quādo autē fierent h⁹
modi sine libidine. possunt sine peccō fieri. vno mō
p̄pter cōsuetudinē patrie. Alio modo p̄pter aliq̄
necessitatē vel p̄pter aliquam rōnabilem causam
Omnia autē talia videlicet visus. alloquiū. tac
tus. āplexus. oscula ⁊ similia dicūtur impudicia
Sub alloquiō cōtinet̄ viciū scurrilitatis. ⁊ turpi
loquiū. p̄prie tamē scurrilia verba sunt q̄ leuiter
⁊ ex incōsideratione dicunt̄ turpiloquium autem

4.
5.
Fomenta

Scurrilit

Turpiloquium

Auctores turpiloqui

Turpiloquium

Auctores turpiloqui

Turpiloquium

fit quā cor luxuriosū est plenum turpibus concupiscentiis. Pōt igitur ut dicit Alexander turpia verba procedere ex quadā lubricitate lingue et impetu irascibilis vel concupiscibilis et obrepcone rationis. Et pōt procedere ex deliberacōe rationis et mala cōsuetudine lingue et perversa affectōe siue maligna concupiscibilis et irascibilis. et sū hoc retorqbitur vel ad libidinem mortalem vel ad libidinem veniale tanq̃ ad radicem. et sū hoc erunt vel mōrta vel venialia peccata. Dicuntur tñ esse mōrta quādo sunt in prelato. Sed quid de auditoribus talium verborum non displicentiā ostendēcūm. Respondet duplex est auditio. vna illorū qui sustentant turpiloquos et pcurant vt fiant turpiloquia. et talium est mai⁹ peccm q̃ sit turpiloquencū. quia auctores magis sunt in culpa q̃ ministri eorū. Ex maiori enim libidine procedit. Est autem alia auditio casualis. cum tñ offertur placet et hī minus creduntur peccare q̃ turpiloquentes. Stultiloquium quis cōmittit quando quis suis verbis prefert delcāones quas appetit quibuscumque alijs rebus. Ludicra verba sunt quando quis verba ad delcāones ordīnat. De circumstantiis autem coitus q̃ aliqui viciāt etiā coitū in matrimonio naturalez. et quā actus coniugalis sit meritori⁹ peccatum mortale. vel veniale. aut quando quis obedire ibi teneatur

vel non habes. c. i6. p totum. Postremo de fili
 abus luxurie ponit greg. 8. vna est cecitas men
 tis. qua quis ppter vehementes delcācōnes non
 apprehendit i agibilibus finem vt bonum de q̄ e
 tiam infra. c. 6. §. i6. Scda est precipitacō qua i
 agibilibus subtrahitur cōsiliacō ppter vehemen
 tiam delcācōnis. De qua infra. c. 8. §. i2. a. i3. Ter
 cia est inconsideracō q̄ ppter vehementiā delcācō
 nis de agendis quis nō indicat. de quo vide infra
 .c. 8. §. i2. 2. est icōstantia. quādo quis ppter ve
 hementiam delcācōis impeditur ne exequatur il
 lud qd decreuit esse bñ faciendum de quo vide i
 fra. c. 8. §. i7. Quinta est amor sui qñ quis ppter
 delcācōnem se nimis diligit a quodāmodo velut
 finem. Sexta est odium dei quādo quis habz dis
 plicentiā de deo qui phibz delcācōnem concu
 pitam. Septima est affectus pñtis seculi quo ali
 quis vult frui voluptate. Octaua est de speratio
 siue horror futuri seculi quādo quis fastidiēs spi
 rituales delcācōnes non curat de eis. nimis detē
 tus in carnalibus.

De iracūdia Capi. 7.

Iracūdia dirctē opponitur mansuetudini. quia ē
 excessus ire. a est aliud capitale viciū a vocat
 ira p viciū. Diffiniturqz qd est appetit⁹ inordiā
 tus seu irrōnabilis motus vīndcē sub ratione bo
 ni vel iusti Et enim motuū est appetitus vīndcē
 quā a solo deo vel eius iudice appetere deberet

filie luxu
 Cecitas mth

Preipitatio

Ingsiderati

Inostmha

Amor sui

Odium dei

Affectus p
seculi

Despatio
in pth

Ira aut qñq; est meritoria. qñq; nullum pccm. sed passio. qñq; mortale pccm. qñq; veniale. meritoria est ira q vocatur p zelum. et est rationabilis appetitus vñdicte puta qñ quis irascitur culpe ppric p cōtricionem. p quā fūnit vñdictam de se. Vel irascitur aliene culpe non psone. quā culpā vult vñdicari p eum ad quem pñnet. puta deū vel suum iudicem cum alijs circumstancijs debitis. Ira igitur p zelum q est de malo culpe dicte ex se laudabilis s; ex modo psequendi potest fieri vitupabilis. dum nec tpus nec locum nec modum novit observare. presertim quādo pñacie cōmūta est et turbacōnū ac sedicōnum magis adductiva q̄ sedativa. Ira p̄terea q est motus concitatus ad inferēdum vñdictam p malo sibi vere illato si sit sm ordinem iuris: non est de se vitupabilis s; reducitur ad iram zeli. vt in iudice p iudicem. Secus si ex libidine ppric vñdctē pñcipaliter. vel iniuria non sit vere facta. s; leuiter et irracōnabiliter estimat. Ira tal p zelum sequitur dictamen racōis. nō p̄cedit. In ea enim p̄mo quis deliberat de vñdctā iuste inferenda. deñ imperat ire vt exeq̄tur sm racōis dēcāmen. passio ei coopatur actioni. ut sit efficacior vt patz in bello iusto. in correptione fraterna. et in actib; iusticie. Differunt igitur ira per zelum. quia tali irascimur vicio. et ira p victim quo irascimur psone.

Dicit Alexander Quāq; ira est naturalis passio
ut in melācolicis et colericis. et sic diffinitur a da
ma sceno. Est feruor eius q̄ circa cor est sanguinis
ex euaporacōne fellis vel perturbacōnem fiens
Quāq; ira ē prim⁹ motus ut si appetitus vīdē
de iniuria illata solum apparēter p̄cedat tā subito
et p̄ueniat racōnē. q̄ ratio nec acceptet nec negli
gat quādo potest reprimē q̄ reprimat. et sic ite
rū non est pccm. Quādoq; ira est sola impacien
tia absq; appetitu vltioris vīdē. Quāq; ē frige
ra cō q̄dā caritatis erga primum citra odiū. In
quibus casibus ira aut nullū est de se aut venia
le peccatū. Sed ira q̄ est appetitus deliberat⁹ vī
dē p̄rie preter aut oīra iuris ordinē ex se. et ut
sic est mortale pccm. presertim si vīdicta sit nō
bilis detrimenti. Pro quoz laīori declaracōe
notandū s̄m tho. Qd ira sex modis sit pccm. pri
mo quādo quis appetit puniri eū qui non meru
it puniri. scdo quādo quis appetit puniri eū qui
penam meruit. s̄ appetit eū puniri vltra q̄ meru
it. tercio quādo quis appetit puniri eū q̄ meruit
s̄ appetit hoc fieri non s̄m legitimum ordinē. pu
ta sine auctoritate supioris. et debito p̄cessu. q̄
to quādo quis appetit puniri reum sed non debi
ta intencōe scilicet p̄pter dei honorem. corrcōez rei
et aliorum ut timeant sed libidine vīdē p̄rie
Quinto quādo aliquis etiā nullo p̄cedēz mōz

excedit. si tamen motum ire intra nos servat. Inordinate vero feruescit iram non conpescendo ubi potest. Sexto quando ira etiam minimis in exterioribus feruescit per manifesta exteriora ire signa. Ira igitur seu appetitus inordinatus vindicē est peccatum mortale secundū suum genus primis quatuor modis. si est ex consensu rationis deliberate. et in nocumento notabili facto vel verbo inferibili. Ultimis vero duobus modis ex genere non est peccatum mortale. sed potest fieri mortale. puta si ex vehementia ire interioris vel exterioris aliquos excidat a dilectione dei aut proximi. Sed veniale peccatum est. 8. primis modis. Primo si ira est actus imperfectus. indicium rationis pueniens. Secundo si quis in aliquo modico se appetit vindicare. quod quasi nichil est reputandum. ita quod etiam si actu inferretur non esset peccatum mortale. puta si aliquis parum trahat aliquem puerum per capillos vel aliquid huiusmodi. Est etiam veniale peccatum duobus ultimis modis nisi quis excideret per eos a dilectione dei aut proximi.

Nota preterea quod crudelitas seu seueritas specialiale vitium est quo quis excedit mensuram in vindicando. Vitium etiam est quando quis minimis remissus est in puniendo. Vindicatio insuper est vitium quoniam quis per penam quam infert non intendit emendationem peccantis. et cohibitionem eius. et quietem

aliorū iusticieq; cōseruatōnem. ⁊ dei honorē. Vi
de de hoc infra. c. i. 7. §. primo. Seueritas l̄ feritas
est viciū quo quis in penis hominū ppter se de
lectatur etiā sine causa non respiciendo culpam
rei sed solum in hominū delectando cruciati. Et
illud comprehendit sub bestialitate. Crudelitas
vero est viciū quo quis causam habet punien
di sed modū non habet. ⁊ sic attendit talis cul
pam in eo qui punitur. s; modum excedit. Re
missio autē est viciū quo quis pretermittit or
dinem iusticie quādo aliquis debet pūiri ppter
culpam. et dicitur etiā impunio. Spēs tres sūt
ire. prima fellea seu acutoꝝ eorum qui nimis ci
to irascuntur ex qualib; leui causa. Scda amara
seu inania eoz in quibus ira diu nimis pseuerat
in quoz scilic; memoria nimis diu manet iniūia
illata. Vnde ppter diutīnam tristitiam ceptaz
sibi ipsis sunt graues ⁊ amari. et tales quia nō
pumpūt in exteriora iracundie signa non pnt
psuadei ab alijs. nec ex se ipsis ēcedūt ab ira. nisi
pvt diuturnitate tps tristitia aboleat. Et illa se
cūda spēs in re est odiū. vt Alexander dicit quia
ira crescit in odiū qd est ira inueterata de quo o
dio habes supra. c. i. §. 10. Tercia spēs est dif
ficilis seu grauis vel furor dictus. ⁊ est eoz qui
obstinato appetitu vindicām q̄runt. qui nō dimit
tunt iram nisi quousq; puniant. Quelibet etiā

Spēs ire.
1. fellea
2. amara

3. grauis

ira q̄ est appetitus v̄ndicē habere potest. 3. g̃r̄d⁹
Prim⁹ est cum in corde concipitur. Secundus cum si
gno exteriori ostenditur añq̄ prūpat quis in le
sionem pr̄mi. Terci⁹ cum q̄s prumpit in ver
ba vel facta lesiua pr̄mi. 4. filie ire sunt sex.
Prima est indignacō que est ira cordis p̄ quam
quis contra proximum irascitur quē reputat in
dignum vt sibi tale quid fecerit. vel est volūtas
qua alios per signa molestie contristare desidera
mus. ideo eis subtrahimus locucōnem ⁊ socie
tam. Indignacō autem illo mō ex ira nascitur. s̄
alio modo ex supbia vel inani glōria. ⁊ tunc indi
gnacō est quando quis reputat alios sua socie
te vel locucōne ⁊ aspectu indignos. ⁊ est idem qd̄
sp̄cies superbie q̄ appellatur plus omnib⁹ siue
cōtemptus quo reputantur proximi viles. Se
cunda filia est tumor mentis qñ quis ex ira exco
gitat diuersas vias v̄ndicte. ⁊ talibus cogitati
onibus animū suum replet. Et sic tumor mentis
est dispositio ad illacōnem v̄ndicte inordinata.
Diffinitur enim sic. Tumor mentis est volūtas
v̄ndicādi in iniuriā facti p̄cedens. Non accipit
autem hic tumor mentis p̄ superbia. s̄ pro quo
dā conatu siue audaciā h̄is intētantis v̄ndicā;
3. filia est clamor. Qñ quis iram suam ostēdit
inordinato modo loquēdi. Est enim clamor inor
dinata ⁊ confusa locutio per exultacōnem vocis

4. filie. 6.
Indignatio

Tumor

clamor

ut ab alijs cognoscatur. & iniuriā illi⁹ cōtra quē
quis irascit^r. Quarta filia est blasphemīa qñ ex
ira fit cōtra deum vel sanctos locutō inordīna
ta. videns enim iracund⁹ qđ deo vel sanctis eius
nocē nō potest ope. maledicūt ore. vel res ei conse
cratas vel appōrtatas deturpat vel dissipat. Po
nit autem ysis. blasphemīam filiā supbie ppter
annexā ei maximā supbiam sine qua nunq̃ est
blasphemīa. qua scilicet superbia erigitur cōtra
creatorem ad pugnādum put potest. In media
tus tamē exit⁹ blasphemie est ex ira. vt Alexan
det dicūt Vide de istis supra in. 2. specie supbie. c.
primo. Quāta filia ē otumelia que fit cōtra pro
ximum quādo quis turpia verba pfert cōtra iū
riatē. de quo infra. §. 23. Sexta est rixa que ē
libido vīdicandi & in iniuriā facti procedens. Et
p rixā intelligūtur omnia nocumēta que factis
p̃mo inferuntur ex ira. Derixa habes infra. §.
22. Sunt p̃terea multa alia vicia q̃ possunt ex
ira nasci que sequūtur videlicet. Inpacientia qua
quis p aduersa quecūq; tristitiā inferentiā a bo
no virtutis recedit Inlonganimitas quādo q̃s
non habet animū tenendi paciētiā i longiquū
cum bonū qđ speratur differtur. Inpseuerantia seu
mollicies q̃ quis in virtuos opibus diuturnitatē
non sustinet put necesse est. Et illud p̃prie voca
tur mollicies. qđ mollicies est qđ aliquis de facili

q^a blasphem

a
5 otumelia

a
6. rixa

Impacientia

Inlonganimitas

Inpseuerantia

Mollis

Inconstantia

Audacia.

Intimiditas

timor mundan⁹

timor. humilis

recedat a bono virtutis propter aliqua difficilia que
sustinere non potest. Mollis enim proprie dicitur qui
recedit a bono virtutis propter tristitias causasque
ex defectu delectationum. Inconstantia est viciū
quo quis non firmiter persistit in bono contra dif-
ficultatem que provenit ex quibuscumque exterioribus im-
pedimentis. Audacia est tunc viciū quando ca-
ret modo rationis et ante consilium rationis quod cor-
de fieri deberet insurgit. Intimiditas aliquando est
viciū causatum ex defectu amoris debiti ad se
vel ad alia. Aliquando ex elatione aliquando ex
stoliditate. primo modo et secundo modo semper
est peccatum. sed tercio modo non. quando causatur a stolidi-
tate invincibili. Timor humanus siue mundanus
proprie est quo quis mundo immititur tanquam fini. ut
quando quis aliquid amans et timens perdere illud. potius
recedit a iusticia et perdit deum cum in suis prece-
ptis relinquendo et contempnendo. Si enim est respectu
personarum est humanus. si respectu rerum est mundanus. Ti-
mor humilis tantum est quo quis convertitur ad deum et di-
mittit peccatum. deoque inheret propter timorem pene. Et in
istotimorē pena formidatur ut principale malum. Ti-
mor igitur tunc est peccatum quando appetitus alicuius
fugit mala que secundum rationem non sunt fugi-
enda. Est autem timor peccatum mortale quando quis propter peri-
culum mortis et quodcumque aliud temporale malum sic di-
spositus est ut faciat aliquid prohibitum per preceptum

vel p̄termittat aliq̄d qđ est preceptum in lege di
uina: alioqñ erit veniale qñ refugit aliq̄d qđ nō
est scđm racōnem fugiendū. Timor etiā qui re
uocat hominē a p̄cōne consilij euangelici qñq;
veniale p̄c̄m est. Quādoq; nullū. puta si aliquis
habet rōnabilem causam timoris. Aliqñ timor
etiā nullū p̄c̄m est. puta quādo naturale est
hominem timē ut terremotū. inuēdācōnes aq̄;
Sic etiā oīs timor de malo tali cui quis resistē
non potest ⁊ ex cui⁹ sustinētia nichil boni puenit
hominī. q̄ ratio recta dicat talia esse fugienda
Sic p̄terea mors potest timeri. ⁊ quādo aliđ ab
homine potest inferri in q̄tum p hoc pōt homo im
pediri ab opibus virtuosis. vel q̄tum ad se l qñ
tum ad profectum quē in alijs facit. Inuērecū
dia. est in timēditas de turpi actu qñ scilicet quis
non timet de aliquo turpi qđ est ex p̄brabile seu
turpi. Discordia est disgregacō qdam volūtātū
in q̄tum voluntas vnius stat in vno ⁊ volūtās
alteri⁹ in alio. Et fit dupliciter Quedam p se. vt
quādo aliquis scienter ⁊ ex intencōne dissentit
a bono proximi in quo debet consentire. ⁊ sic est
p̄c̄m mōrle ex genere suo Alia p accidens ⁊ pre
ter intēcōnem. vt qñ intēcō aliquorū est ad aqđ
bonum qđ p̄tinz ad honorem dei. vel ad vtilitatē
proximi. sed vn⁹ existimat hoc esse bonū. alius
autē habz contrariā opimionē. tunc hoc non est

Inuērecūdia

Discordia

peccatum nisi quando homini discordia fit vel cum errore circa ea que sunt de necessitate salutis. vel pertinacia adhibeatur. Et differt discordia a rixa. quia rixa est in opere. discordia in voluntate. Contentio quando contrarietatem importat in locutione sicut dictum est de discordia in voluntate. Est enim contentio impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Et vitatur intentione mala vel modo loquendi. Contentio est peccatum mortale. uno modo quando quis impugnatur veritatem ex intentione. et per inordinatum modum. qui nec negotio conuenit nec persone. Alio modo quando quis impugnatur falsitatem cum tali inordinato modo quod ex eo generatur scandalum et subuersio fidelium. et sic etiam videtur esse mortale peccatum. Contentio potest esse peccatum veniale quando quis impugnatur falsitatem cum inordinato modo. sine hoc quod exinde scandalum generetur. Quando etiam quis non intendit impugnare veritatem sed quod sibi verum videtur hoc tamen facit cum inordinata intentione. sicut discipuli contendebant de quo non erat contendendum scilicet de primatu. et illud est etiam peccatum actus. Litigium est quando quis inordinate verbis alterius contradicit. ratione persone quam quis contristare intendit. vel contristare non veretur. unde sicut adulator intendit placere ita litigans contristare ubi non debet quando non debet. et sic de alijs circumstantiis

contentio

litigium

peccatum

Si vero aliquis verbis alteri9 contradicit ppter p
sonam dicentis. cui contradicens assensire refutat
ppter defectum amoris aios vniuentis. sic nō ē pro
prie litigium sed discordia de qua supra. Deri
sio seu illusio fit quādo defectus presertim pecca
ti hominis alteri9 p ludo vel risu accipitur pū
ta quādo aliquis dicit de aliquo turpia. defect9
vel mala. intendens ponē eum in erubescētiā
p quādam cōfusionem. Et est quasi idem sub san
nacioni. S; derisio fit ore id est verbo vel cachinnis
Sub sannacō autē naso rugato. Derisio seu illu
sio est pccm mortale. tunc quādo malum alteri9
accipitur quasi pūm racōne psone sicut defect9
puerorū et stultorū parū ponderaē solem9 Sic
aliquē illudē vel irridere est eum aio pūpendē
et eū tā vilem estimare vt de ei9 malo non sit cu
randum sed sit quasi p ludo hūdus. Et habet
illa derisio pccī mortalis. gradus. fm q persona
que irridetur plus reuēri deberet. prim9 est cum
irridetur de9 vel ea q dei sunt. Scd9 cum irridetur
parētes. tercius cum irridenē iusti homines. Ve
niale vero pccm fit irrisio qn malum alteri9 ac
cipitur vt pūm fm se. vt cum aliquis alteri9 pso
ne malum vel defectum in ludū vl risum ponit. qz
fm se pūm malum est. et non accipitur quasi pūm
rōne psone et est veniale vel leue pccm secūdum
suū gen9. Maledicē est malū alteri optare vel

Derisio

Sub sannacō

Maledictio

imperaē. Et ē pccm mōrle fm suū gen⁹ a qñ aliq⁹
impat vel optat alteri malū inqñtum malum ē q
si ipm malū intendēs. a tāto graui⁹ est pccm: qñ
to psonā cui maledicim⁹ magis amare a reuēri
tenemur. Maledicē aut reb⁹ irracōnabilib⁹ l rō
bilib⁹ inqñ cū sunt creaturē dei est pccm blasphemie
q̄ redundat in creatorem. Veniale vero pccm es
se cōtingit maledicere psonē. primo ppter puita
tem mali qd quis alteri maledicendo impcatur.
Alio modo ppter affectum eius qui profert ma
ledictōis verba. dum ex leui motu. vel etiā ex lu
do aut ex surreptōne aliqua verba pfert. vnde
Aug⁹. maledictōnem inf venialia annumerat.
Maledicē vero creaturē irrōli fm se ofidēre ē oī
osū a vanū a p oīs illicitū. maledicē ē qñq; nul
lū pccm est. puta qñ malū aliqd dicitur de alio i
pando l optādo nō sub racōe mali. s; sub racōe
boni sic ē licitū. nec est maledictō p se lo quēdo s;
p acēns. a fit qñq; sub racōe boni iusti sicut iudex
fuiando maledicit latroni. a etiā exccando. Et pro
phē sic fecerūt suā volūtātē deo oformādo in ma
lis futuris sup pccōes. Quādoq; etiā fit sb racōe
vtil vt qñ aliq⁹ optat aliquē qccōrē pati aliquā
egitudinē aut aliqd impedimētū l vt ipē melior ef
ficiat. l vt saltē ab alioz nocumēto cesset. Cō
tumelia ē quādo aliq⁹ id qd ē cōn hōre; alicui⁹
deducit potissime p vba in noticiā eius a aliorum

in melia.

In factis etiam habet locum. Et deinde et conueniunt in aliquibus ista. Contumelia. Conuiciū et Im-
 pperium. quia omnia sunt in verbis principaliter. et per
 omnia homini reputatur aliquis defectus alicuius
 in detrimentum honoris ipsius. huiusmodi autem de-
 defectus sunt tres. unus culpe qui reputatur per ver-
 ba contumeliosa. Alius est defectus generaliter cul-
 pe et pene qui reputatur per conuiciū. quia conuiciū
 consuevit dici non solum anime sed etiam corporis. Unde
 si quis alicui iniuriose dicat eum esse cecū. con-
 uiciū quidem dicit sed non contumeliā. Si quis autem
 dicat alteri quod sit fur. non solum conuiciū sed etiam con-
 tumeliā infert. Alius est defectus honoris. unde qui
 imputat alicui defectum minoracionis siue indigen-
 tie qui etiam derogat honori omni quacunque excel-
 lentia illud fit per verbum imperii. quod proprie est
 quando quis iniuriose alteri ad memoriā reducit
 auxilium quod contulit ei necessitate patienti. Quan-
 doque tamē unum per alio reputatur. Contumelia
 autē vel conuiciū est mortale peccatum quando inten-
 tio preferentis contumeliā ad hoc fertur ut aliq-
 uis per verba quod profert. honorem alterius auferat. Aliquan-
 do etiam si aliquis verbum conuicii vel contumelie al-
 teri dicit non tamē animo de honorandi. sed forte pro-
 pter correctionē. vel propter aliquod homini. Si tunc ita
 est graue conuiciū quod per incautelā platur auferre
 honorem eius contra quem profertur. tunc etiā posset

Contumelia
 Imperium

hō peccare mōr-liter etiā si nō intendēt de honora
cōe; alteri? Sicut etiā si aliquis aliū incaute ex
ludo pūssies graūter ledat. culpa non carz. Si
quis aut cōtumeliā alteri infert. nō intendēs eius
dehonoracōem vbi graūter nō dehonestatur hō
tunc potest esse veniale. puta si sit leue cōitiū nō
multum hominem dehonorās. & pferatur ex am
mī leuitate vel ex leuī ira abq; firmo pposito ali
um dehonestandi. ut qñ aliquis intēdit aliquē
p hmoi verbum leuiter cōtristare. sicut fit aliquñ
ex ira. vel ex leuī subrepcōne. Quādoq; vero ver
bum cōtumelie illatum preter intencōe; dehone
standi. nullū est pccm. ut in virtute eutrapelie
fit ad quem pūnet bene cōiciari fm phm id est
ad eutrapelū pūnet dicē aliqd leue cōiciū nō
ad dehonoracōnem vel ad contristatiōem eius
in quem dicitur. sed magis causa delectacōis &
oci. & hoc fieri potest sine omni peccato si debi
te cūmstantie seruentur. Vide de hoc infra ca
pitulo septimo. & vndecimo. Rixa est quod dā
priuatum bellum quod inter priuatas psonas
agitur non ex aliqua publica auctoitate. sed ma
gis ex inordinata voluntate. Vnde sicut conten
tio importat contradictionem in verbis. sic rixa
in factis. Rixa igitur ē cōdictō aliquoz vsq; ad
fca puciens dū scz aliquis alterū ledē mīat seu
molitur inordinate. alio sciente et repugnante.

Et quāq; est rixā cum peccō veniali. quādoq; cum
mortali sū diuersum motum aī alicui⁹ a diuer
sum modū se defendēdi. Nam si quis animo vī
dicte vel odij vel cum excessu debite moderacōis
se defendit: sēp quidē peccm est. s; veniale qñ q̄s
leuis motus odij vel vīdicte se immiscet. vel cum
nō multū excedit moderatā defensionem. Morta
le autem peccm est quādo obfirmato aīo in impu
gnatē infurgit ad eum occidendum. vel grauiē
ledendū. Inferens igit notabile nocumētum p
rimo iniuste etiā ope manuali. non est sine peccō
mortali. sed in eo qui se defendit potest eē sine pec
cato. Seditio est tumult⁹ aliquorū secularium
p̄sertim ad pugnā corpalem tendenciū a se p̄pa
ranciū ut quādo ptes vni⁹ multitudinis inter se
dissentientis excitantē ad tumultum extra se vī a
liā ptem ciuitatis. Dicitur autē seditiosus non
solum ille qui discordiā seminat: s; etiā qui in
ordīate adinuicem dissentiūt. seditiosi dicuntē
Estq; seditio sū gen⁹ suum peccm mortale. Et g
dus in seditiōe sunt. Quia qui pcurant seditiōez
maxime peccant mortaliter. Deinde qui tales se
quūtur p̄turbantes bonū cōe. etiā peccant mōrliē
Sed min⁹ q̄ primi. Qui vero bonū cōe defendūt
reis resistentes nō sunt seditiosi. Bellū fit ma
le. primo quādo fit sine auctoritate principis. Se
cūdo si fit sine causa iusta. vbi scz nō fuit culpa.

Seditio

Bellum

fieri enim pōt p patria vel rebus dāpnificatis.
tercio si fit sine intencōne recta. q̄ est ut bonū p
moueatut ⁊ malum euītetur. Quarto si fit a pso
na in sacris ordinibus cōstituta. Quinto si fiat die
festo sine necessitate. Sexto si fieret i loco sacro.

Vla put

De Gula Capi. 6.

est viciū capitale est inordinat⁹ siue in
moderat⁹ appetit⁹ comedēdi ⁊ bibēdi. Et

uocatur alio mō castrimeria id ē ingluuies vē
tris. Gula ex suo genere nō est pccm mortale
nec delectatio inde sequens. pōt tñ fieri mōrle pec
catū. vno mō qñ delectōm gule inhēt homo tāq̄
fini ppter quā deū contempnit patius. s. cōtra p̄cepta
dei agē vt delectōnes hmōi assequatur. vñ etiā
secundum Cael. Gula q̄ est inordinatus appeti
tus commendēdi fit mortalis tripliciter. Primo
modo si conestio est cōtra prohibitionem vi
delicet p̄ceptū vel contra votum. siue hoc fit rati
one cibi seu temporis seu loci. Secundo quando
alia que fieri p̄cepta sunt. ob gulam scienter vere
vel interpretatiue obmittuntur. vel perpetrā
tur prohibita. Tercio denique quando corpus
aut ratio notabili detrimento per gulam scien
ter vere vel interpretatiue pregrauantur.

In moralibus autem ille dicitur interpretati
ue scire aliquā. quando et si actu scire negligit
sciē tamen debet et discriminā non semet obicere

Vocam⁹ insuper sciētiā nō p demonstracōem sⁱ
p vehēmētem ⁊ probabilem iedturam. Notā
dū tamē q sol⁹ appetitus cibi nūq̄ est pccm. nec
etiā delectatio cibū oīs est pccm inq̄tum ordiā
tur contra defectū sibi contrariū. quia hec sūt puē
naturalia in quib⁹ nullū est meritum nec demeri
tū. Si autē appetitui necessitatis adiūgitur appeti
tus delectationis ⁊ voluptatis in cibo hoc ē veniale
Veniale etiā ē pccm gula dicūt Tho. qñ quis nis
occupiscit delectacōnes ciborū. non tamē ita q pro
pter hoc aliquid facēt cōtra legem dei. Vtrum
autē q̄ritas ⁊ qualitas cibi sint in vicio an sol⁹
appetitus. Respond³ alexander nec substātia nec
q̄ritas. nec qualitas absolute accepta deteriant
racōnem illicitā. sed solum in relatione ad appeti
tum. vel appetitus in relacōe ad hec. Vnde Ro. ix.
nō est regnum dei esca et potus. glo. nō vsus cibo
rū sⁱ occupiā est refrenāda. nō enim interest qd
omnino alimētoꝝ vel quātum quis accipiat: dū
modo illud faciāt pro congruēcia hominū cū qui
bus vīuit. ⁊ p psonē sue ⁊ p valitudinis sue ne
cessitate. sⁱ qna facultate et sereitate animi hīs
valeat et cum oport³ etiā hīs necesse est carē
vt dicē possit. Scio habundare et penuriā pati.
Queritur Quid est motiū h⁹ pccī ⁊ deceptiū
anime. Res. idem Apparens sufficiētia cibi ⁊ po
tus. In multis tamē hominibus est ita. q illud

quod primo videbatur eis esse superfluum: postmodum ex propria consuetudine vite videtur esse sufficiens. In multis etiam ipse appetitus absorbetur iudicio rationis. ut si primo moueat eos sufficiencia. postmodum autem ad ingurgitationem inclinatur eorum ratio. Queritur cum necessitas cibi sumpta non sit peccatum: et voluptas que est peccatum sic se habet secundum Augustinum. immisceatur quod nescit homo aliquando an necessitate querat an voluptate. utrum ignorantia hoc excuset. Respondetur idem. Concedimus quod non est sciibile ibi sepe perceptibiliter quid sit licitum et quid illicitum. sicut nec in aliis peccatis ut in ira. Multociens enim homo credit irasci contra vicium et irascitur contra personam. nec de facili potest percipi. Ignorantia igitur ista est pena peccati originalis. que ignorantia in adam non fuit. In nobis autem non omnino excusat peccatum. cum tali peccato ubi sic est illicitum non debetur nisi pena temporalis. unde ipsa vinctio frequenter docet sanctos ut sciant discernere quid sit necessitas et quid sit voluptas. licet non de se ad hec attingant. Queritur cum in multis approximent necessaria superfluis. adeo ut non possit de facili discerni quid necessarium sit et quid superfluum: queritur si iste qui ignorat quid necessarium et quid superfluum accipiat plus quam necessarium sit. peccet quod si esset certus quid esset necessarium: ultra non acciperet. Respondetur idem. Si gaudet talis quia ignorat. nichilominus peccat

Sed si tristatur. et sit ita quod non possit discernere nisi
 per gratiam datam. nec est sibi data tunc dici
 quod non peccat. Gule species sunt quinque secundum illud
 Preprope laute. nimis. ardentem studiose. prima
 preprope. et pervenire tempus debitum comedendi.
 Secunda laute id est nimis precioso utendo. Tercia
 nimis scilicet in quantitate fumendo. Quarta. arde
 ter hoc est quando quis non servat modum debitum
 comedendi. Quinta studiose id est cibis nimis ac
 curate factis utendo. Tendit autem ad mortale pec
 catum ieiunii fractio. Ieiunii scilicet quod est prece
 ptum. primo quando quis tempus comedendi sine iu
 sta causa notabiliter pervenit. Dicit tamen Canon. Ca
 ritas frequenter concedit comestionem alias illi
 citam. quandoque propter hospitem. quandoque propter infirmum
 consolacionem. quandoque propter obsequium prestandum
 ut in servitoribus monachorum. et etiam principum
 et in percontantibus cibum eorum eis conceditur. Secundo
 comedendo carnes sine necessitate in ieiunio ec
 desie. Tercio bis comedendo. De tertia autem come
 stione probabile est comedentem ter in die Ieiunii
 sine causa non esse pervaricatore precepti in tertia
 comestione sicut in secunda. quod quod oppositum tenet sit se
 culus. Quarto comedendo in fraude electuaria in
 quantitate magna vel similia. vel nimis multum
 bibendo. per prefata enim secundum aliquos ieiunium sol
 vitur. De comestionibus tamen specierum. et similibus

Gule species
 1. species pro
 2. laute
 3. nimis
 4. arden
 5. studiose
 Ieiunij

cōfuetudo teneatur ⁊ delectacōis nimia libido vī
tetur. Quinto qñ quis carnē contra luxuriā doma
re ex precepto tenetur. nec aliquo modo tali vel
simili. peccō resistere potest sine ieiunio ⁊ abstine
tia. tunc enim cadere videtur sub precepto de di
lectōe sui. Sexto qñ quis ieiunium in faciemē
to pñie sibi iniunctū seruare contempnit. Septiō
si sine necessitate vel dispensacōe voto firmatum
ieiunium frangit. Similiter de ieiunio a prelato
vel regula sibi sub precepto iniuncto. Nota tamē
q̃ preceptum de ieiunio ecclē potest aliquñ seruai
dum contra deum mortalis gula cōmittitur. Sic i
multis dicendum est. peccat etiam mōrally qui si
ne necessitate. scienter ieiunium nature frangit
et sic eucharistie sacramētum sumit. vt si biberet
quis aut cōmederet. Ad sciēdum autem quā
do in diminucōe cibi et potus sit peccatum. Notā
dum q̃ intēpancia est viciū sub quo militat gula
Est autem intēpancia qua quis delectabilibus po
tissime tactus et gustus aut aliorum sensibiliū
vītur. ⁊ ea appetit inordinate q̃ sunt impedimē
ta sanitatis corporalis. vel bone habitudinis
corporalis. etiam pro spūalium exercitio debitis
Aduertēd p̃terea q̃ qñ oēs spēs insensibilitatis
noib; p̃iis carēt. q̃ raro cōtingūt. Raro enī ni
mīs modicum quis bibit cōmedit. ⁊ sic de alijs.
Insensibilitas itaq; est viciū quo q̃s p̃ loco ⁊

intēpancia

insensibilitas

tpe p se aut fm cōgruentiā eoz quibus cōuiuit
irracōnabiliter nō vtiur sensibilibus. vel ea nō
appetit sensibilia delcābilia que sunt necessaria
humane salutē. corporali l bone habitudinē corpo
rali quantum ad cōseruacōem indiuiduū l speciei
Vnde in diminucōne cibi vel potus potest q̄s pec
care declinando a medio v̄tutis fm Alex. primo
minus sumēdo q̄ necesse sit ppter laudem homi
nū. a sic reduciē ad inanē gloriā. sicut fecerūt ypo
crite exterminātes facies suas vt apparerēt hoī
bus ieiūnātes. Secdo potest aliquis declinaē a me
dio v̄tutis bona intencōne. a decipi suo iudicio. p
uerse iudicando in hoc q̄ macerat carnez suam
vltra q̄ debet. vt si nesciat quid sit necessariū. a
qui d sit dimīnutū. dicim⁹ q̄ tunc peccet. Sed po
namus inquit Alex. aliquis dubitat. timet enī
q̄ si nimis abstineat q̄ non poterit vacare operi
bus debitis. Timet iterū accīpe. eo q̄ nō posset
subicere aut domare carnē suam. peccat ne talis
accīpiendo min⁹ q̄ oporteat. Item quid istoz
magis expedit illi. Res. vnus est timor spūalis q̄
debz esse in omni ope bono de quo Job. 9. Vere
batur omnia opa mea. sciens q̄ non pccēs delin
quenti. Sed ali⁹ est timor dubitatis i eligēdo.
de quo est questio. et dicim⁹ q̄ talis debz insistē
securiori pti. Securior aut ps videtur esse in absti
nendo. qm̄ in hoc vitatur suū piculū scz vt non

Min⁹ gme
do pccm

abstinentia in
a prior vo
acitate

ſuſtentur vicia. Querit etiam An abſtinentia mi
nima. peior ſit voracitate et ebrietate. Rñdet Cācel.
Deterior atq; piculoſior eſt abſtinentia immodera
ta. q̃ voracitas aut ebrietas. ſi deā abſtinentia
uſq; ad turbacionē cerebri et uſus racōis notabi
liter et ſcienter vergat et adducat. Querit An
gula et peccā carnalia ſint maiora ſpūalib⁹. Reſ.
Allex. q̃ ſimplici⁹ ſpūalia ſint maiora. ſ; ſm qđ
carnalia. poteſt enī aīa indimari ad peccm. et ex p
prio defectu ei⁹ in ſe vel ex fomite qui eſt i carne
primo mō indimatur ad ſpūalia. Scđ mō ad car
nalia. Si ergo maioritas attenditur racōe forē
ris indiācōis ad quā oſequitur maior et grauior
pugna. cum hic ſit indimatio fomitis. ſic quo ad
hoc poteſt dici q̃ peccā carnalia ſunt maiora. vñ
Greg⁹ ſup illud math. 2. Cum ieiunaſſet. xl. dieb;
Niſi primum gula refrenetur. fruſtra cōtra alia
vicia laboratur. Et Hieronim⁹ duo ſunt vicia ex
oib⁹ que maxime hominē decipiunt ſuis volup
tatibus. gula et libido. que ponere eſt difficili⁹ vñ
vero eis eſt dulci⁹. Ebrietas eſt rātū inordinat⁹
ſiue immoderatus appetit⁹ bibendi id qđ inebri
are poteſt. Seneca ſic diffinit di. Nichil aliud dif
finio ebrietatem q̃ inſaniam voluntariam. et ſic
ſemper eſt peccatum. Ebrietas autem quādo ca
pitur p puacone uſus racōis ex vimi ſupcoe pce
dētētiūc nullum ē peccm. qñ ebrī⁹ prius nesciuit

ebrietas

fortitudinē vini nec potum sciuit esse immodera-
tum nec estimauit aut estimare debuit potū esse
inebriare potētem. Igitur autē ebrietas mortale
peccatum quando quis sic ē dispositus q̄ a vīno de fa-
cili leditur. et tñ sibi nō cauet. qñ scilicet aduertit
potum esse immoderatū et inebriantem. et tamē
magis vult ebrietatē incurrē q̄ a potu abstinē
Vnde Alexander dicit Cum quis accipit vltē mē-
suram quā exigit nature necessitas scienter et ex
libidine peccat mortaliter. nec oportet inquit q̄ in-
tendat inebriari. s; q̄ intēdat id ad qđ sequitur
inebriacō. et sic velit delectari in creatura supra de-
um. Sed qđ de eo qui alium inebriat. Res. quan-
do quis alium inebriat; et intenderet solum q̄ alē
se ingurgitat; p̄sertim si inuitat ad potum vt in-
tendat statum mentis alteri⁹ euertere. et hoc facit
i eius nocumentum. tunc peccat mortaliter cum
intendat euertere statū mentis. et sic ei magis au-
fert q̄ si auferret ei tempale aliqđ. q̄ auferret ei vsum
racōnis. Venialiter autē peccat; primo qui aliū
inebriat. si inuitat alium ad accipiendum super-
fluū vt sic excitetur beniuolētia vel familiaritas
Simpliciter non est peccatum quādo quis aliū nescit
esse dispositū ad inebriandum et ei dat vinum vl
cum inuitat ad bibendum si alter ebrietur vt di-
sant⁹ Tho. Si vero sic fit q̄ credit eum esse vere
cūdum et q̄ p̄uerecundia non accipit necitatem

mortale

fiam: tunc si alter inuitat ipm ad hoc vt ille acci-
piat necessitatē suā: non peccat inuitās. etiā si ille
accipiat plus q̄ necesse sit. ⁊ tamen peccabit ille

o emile

S; veniale peccm eē pōt ebrietas. qñ quis immo-
derate sumit vinū s; non estimat potū esse inebri-
are potentem. Item qñ vltra necessitatem q̄s ac-
cipit. s; mēsurā tñ pceptibilem. est veniale pec-
catū. Cancellari⁹ breuiter sic dicit. Ebrietas mōi-
lis est ⁊ gñaliter oīs delectā o cū ⁊ potus. qñ ali-
quis tanta libidine comedit ⁊ bibit. q̄ postponit
deum. sic q̄ etiā vbi dei pceptum vno modo vlt
alio deberet violari: nichilomin⁹ a tali delectāōe
non cessaret. Secus si delectetur etiā ex consensu
libero extra deum non hoc factur⁹ si de⁹ phibe-
ret. tunc enim nullū est vel tantum veniale deli-
ctum. Et hab; hec regula in multis alijs materijs
vtilem locum suum. Inebriare vero alium scien-
ter. vt vsu careat ratiōis in eius notabile detri-
mentum. peccatum mortale est. Hec ille. P recte
rea notat Alexander q̄ omnes quinq; species
versus. Preprope laute nimis ardentē studiose
spālia peccata faciunt circa vsu m potus cuiuscū-
q; immoderatum. plus tamen circa inordinatum
vsū vini. ¶ filie gule sūt. ⁊ vna ē inūdiā que
est inordinata emissio q̄rūcūq; supfluitatū vt v-
rine vomit⁹ ⁊ eē semis. De q̄. s. de luxuria. c. 2. §. i. ⁊.
Scda est multiloquū: vbi ē multitudo locutionis

lie gule.
inūdiā

multiloquū

cum superfluitate vel preter utilitatem aut necessitatem. Dicit Alexander et secundum eundem aliud est proprie multiloquium et verbositas siue linguositas. Nam verbositas siue linguositas sonat in contemptum perveniens ex consuetudine superflue et inordinate locutionis. multiloquium vero non determinat tantum quantum linguositas sed stat in genere. Tercia filia est ebetudo mentis vel sensus circa intelligibilia scilicet et causas precedentes et hec immo et sequentes filie ex fumis ciborum vel potuum inordinate sumptorum caput turbantium. et gubernaculum per consequens rationis amoventibus seu impediuntibus quo sublato ebetatur mens. lingua dissolvitur. et corporis armonia. Est igitur ebetudo sensus. debilitas mentis circa considerationem spiritualium bonorum. et oritur ex gula. Cecitas autem mentis est omnimoda privatio cognitionis spiritualium bonorum. Quando talis. sicut et ebetudo sensus est voluntaria. sicut patet in eo qui affectus circa carnalia de spiritualibus subtiliter discutere fastidit vel negligit tunc est peccatum. Et hec cecitas mentis est filia luxurie. Stulticia vero est ebetudo quedam cordis anime et obtusio sensuum intellectualium in respectu dei. et altissimarum causarum. puta cum homines propter affectum nimium ad terrena. desipiunt eterna. et est peccatum oppositum sapientie seu contemplationi. Quia est inepta leticia que oritur. quando gubernaculum mentis

Verbositas

3 ebetudo

Cecitas

Stulticia

4 Letitia

Somnolus

id est ratio ebetatur seu sopit. Quanta est scurrilitas seu iocularitas ex eadem radice. in ope tamen quia tunc sicut non potest cohiberi lingua ita nec membra alia cohibentur. quin ad ridiculosos vel etiam ad honestos motus ferantur. Sub prefatis plura alia vicia continentur videlicet ludi. excessus seu iocum in verbis vel factis. et dici potest iocularitas. quia ibi est viciu in multis casibus. Primo et principaliter quando in ludo assumuntur verba et facta turpia. Secundo si ibi assumuntur verba vel facta notitia proximo ut fit detrahendo infamando et humili. Tercio quando totaliter in ludo gravitas animi dissolvitur in membris vel in armonia anime. Quarto quando non congruit aut persone aut loco aut tempore. et sic de alijs circumstantiis. Quinto quando fit directe in doctrina sacra. Secus si non admisceretur ei sed interponere distincte ab ea. Ludus et iocum est licitus si prefata defunt. Quandoque est peccatum veniale. ludus superfluous. ut cum aliquis non tantum afficitur ad ludum. quod propter hoc committat vel velit committere aliquid contra dilectionem dei aut proximi. Mortale peccatum potest fieri. Primo quando aliquis causa ludi utitur turpibus verbis et factis. Secundo quando utitur quibus causa ludi verbis et factis nobiliter notius primo. vel et quando talibus utitur quod vergunt in proximi nocumendum quod de se sunt peccata mortalia ut quando fit ad infamandum. furandum. decipiendum aut luxuriam. Tercio propter defectum debitam

circūstantiarum. puta cum aliqui vtuntur ludo
temporib⁹ vel locis indebitis. Aut etiā ppter cō
uenientiā negocij seu psonę. Et hoc quidē quādo
q; potest esse pccm mortale ppter vehementiam
affectus ad ludū cuius delectatiōē pponit aliquis
dilcōm dei. ita q; contra preceptū dei vel ecclie tali
bus ludis vti nō refugiat. vt de conuētijs vide
tur cōtingere. Quq; autē est pccm veniale. vt cū
aliquis nō tantū afficitur. ad ludum q; ppter hoc
vellet contra deū cōmittē. Agrestes autē dicuntur
p oppositum hñtes viciū qd alio nomine dicitur
duriciēs. et sunt qui a ludo licito deficiūt et ioco.
Tales neq; sibi dicūt aliqd rediculū. et dicentib⁹
molesti sunt. Choreisare fm Albertum. et curre
tib⁹ potest fieri sine pccō. primū q; fiat tpe debi
to scilicet gaudiū sicut in nupcijs. vel tpe victorie
vel liberaōis hominis vel patrie. vel aduentu a
mici de terra longinqua. Scdm vt fiat cum hone
stis. de qb⁹ nō oriat psumptō mali. nō cū leccatori
b⁹ et cū leccatib⁹. Terciū ē q; fiat a psois seculai
b⁹ q; clericis monachis et monialib⁹. spūalib⁹ de
dicatis. talia illicita sunt. Quartū est q; honesto
modo fiat. nō gesticulacōibus nimis inhonestis et
inordinatis. Quintū q; cātus excitans in talib⁹ et
musica nō sit de illicitis sed de morib⁹ et de deo. De
melodia autē nō est curādum. Choree fm eundē
fiunt male triplici de causa. Prima est principal

Choree

est mala intentio. vt qñ sunt ad oñdēdā vel puo
candam libidinem. sicut fere oēs modo exercent
Alia cā est qñ nō sunt suo tpe ut tristitie scilicet
vnde penitētib⁹ ludi interdiciuntur. Tercia ex p
sona vnde clericis vt supra interdicitur. Pec
cant mortaliter choreisantes siue in festis. siue in
p̄festis illicitas choreas ducētes s̄m wil. Si hoc
faciunt causa incitandi se vel alios ad libidinem
Sed o si tunc choreas ducunt de consuetudine. licet
hoc non faciant corrupta intencōe Si aut aliqua
vel aliquis raro et sine corrupta intencōe se immi
sceat h̄mōi choreis. q̄ sit mōrle non audz dicere
nec q̄ sit veniale q̄ videtur approbāe tal̄ p̄sona
choreas tales et suo exemplo dare exemplum ali
is similia faciendi Sed aduerte q̄ ille doctor vide
tur loqui de illicitis et non de licitis choreis. Queri
tur An liceat histrionibus aliqd dāe Res. Alex.
Aut datur vt foueantur in vicio. scilicet qd non
exercent sine mortali peccato. et tunc est mortale
peccatum et magis. dans q̄ histrio peccat. Vn
de Cris. tres gradus ponit. primum histrionem
Secundum videntem. Tercio dantem. scd⁹ pl⁹
peccat q̄ primus s̄m cum. et terti⁹ plus q̄ scd⁹
Aut dat causa inanis glorie. ita q̄ nō intēdat ip
sum fouere in vicio sic ē veniale peccatū. Aut dat
solū cā necessitatis. vt cū vidz ipm̄ fūme indigen
tem. tūc dāe ē meritorium. Querit̄ utrū licitū

fit inspicere histriomica. scilicet q̄ non fiūt sine mor-
tali peccō. Res. fm̄ eundem. quedam inspectio est
transitoria. que fit quādo inspicūtur huiusmodi
causa curiositatis. nō intēdēdo delectāō; q̄ mo ue-
at ad luxuriam. ⁊ hoc nō est mortale peccm̄. Alia
est inspectio studiosa. que fit vt inspicēdo mo-
ueatur ad luxuriā. ⁊ hoc est mortale peccm̄. Re-
uelacō sigilli secreti ex ebrietate aliquñ oritur. Vbi
enim ebrietas ibi nullū secretum. Vnde puerbī.
vltimo Nullum secretum vbi regnat ebrietas.
Nūq̄ enim ⁊ in nullo casu licet reuelare sigillum cō-
fessionis. alias peccm̄ est mortale. Sed reuelare si-
gillū secreti tunc licitū est. qñ sunt talia que p̄-
nēt ad corrupcōnem multitudinis spūalem vel
corpalem vel in grauē dampnum alicui⁹ p̄sone
vel si quādo aliud est h⁹ modi qđ quis p̄palare te-
netur vlt̄ testificando vlt̄ denunciādo. quia cōn
hoc debitum obligari non potest quis p̄ secreti cō-
missiōnez. quia in hoc frangeret fidem quā altei
debz. Recipiens aut̄ sigillum secreti in talib⁹ q̄
quis p̄dere nō tenetur. sic p̄ sigillum secreti liga-
tur q̄ nullo modo tenetur ea p̄dē etiā ex prece-
pto supioris. quia seruare fidem est de iure natu-
rali. hec tho. Alexander dicit Reuelare peccm̄ oc-
cultum alteri⁹ potest aliquñ bene fieri. quādo scāli-
cet fit nō causa nocendi. s̄ causa corrcōnis. ⁊ ei q̄
p̄desse pōt. nō obesse n̄ essz occultū p̄ sacmētale

Sigillum se

confessionem. et hoc nullo modo potest revelari. Similiter
si secretum per secreti omissionem. sic enim revelare
non debet nisi forcius vinculum superueniat ut ex
communicationis vel precepti districti. Est igitur tri-
plex sigillum. Vnum confessionis. Aliud secreti for-
maliter excepti ab alio. Tercium quando aliquis ab
amico percipit vel audit quod velimiliter credit alium
velle habere sub secreti sigillo. postremum ligat. si-
minus quod secundum primum maxime. Et ut per. pa. ix. dicat
quodlibet illorum sigillorum frangens peccat mortaliter si ubi a-
pire potest licite. De isto ultimo sigillo confessionis no-
ta tres conclusiones per. pa. in. x. di. 21. quomodo vide-
licet tria genera personarum tenentur ad sigillum confessionis
Est ergo conclusio prima. Sacerdos qui audit con-
fessionem alicuius tenetur celare pre omnibus ratione
materie. quia sibi committitur sub secreto. et ratione
forme quia in sacramento presentie. Unde est revela-
tor confessionis non solum qui in speciali nominat
crimen et criminofum. sed etiam qui in generali et
personam que ex hoc potest agnosci. vel crimine persone
in generali. Sic quidam sacerdos contra parochianum con-
querentem quod negaret ei eucharistiam. dixit publice sacerdos
quod hoc faciebat quod ille habebat peccatum a quo eum non po-
terat absolue nec ille volebat ire ad episcopum.
Secunda conclusio quod ad celandum confessionem tenetur
iste ad quem confessio pervenit siue licite siue illicita
mediate siue immediate. Exemplum de licite

et immediate vt cōtingit de nō sacerdote q̄ audit
cōfessionem in articulo necessitatis de pcc̄is mōli
b⁹ vel venialibus. similiter interpres quē pro se
adhibet. Sic qui casu audit. p̄mmo quicūq; audit
vel ad quēcumq; cōfessio puenit tenetur ad celā
dum. Tercia cōclusio ille tenetur celare q̄ ali
quid aliter audiuit q̄ in cōfessione. si recepit q̄si
in confessione sicut qñ aliquis dicit alteri. Ego di
co tibi hoc quasi in confessione. Recipiēs tenetur
celare non tanq̄ ex confessione seu sacramento
quia nullū ibi fuit. s; ex promisso Et q̄uis tam re
cipiens q̄ cōmittēs tale sigillū videatur irreuerē
tiam facere sacramēto in eo q̄ nichil est equalit̄
celandum ei qd̄ in cōfessione scitur: tamen si quis
recipit tenetur celare. Sed querēs Que sunt ista
ad quē se extendit sigillum cōfessionis. Rñd; idē
p̄ tres cōclusiones. Prima illa ad que primo et
principaliter se extēdit sigillum cōfessionis sūt
pcc̄a cōfessa et circumstātie inq̄tum hmōi. vnde
etiā tertia p̄sona cum qua quis pcc̄auit cadit
sub illo sigillo si in cōfessione expressa est. p̄mmo
cum aliquis dicit cōfessor Ego audiui tale pcc̄m.
qd̄ tamē nō audiuit nisi in cōfessione cadit sub si
gillo de necessitate. nō tamē absolute. s; sub con
dicōe. scilicet si ex placōe taliū verborum posset p̄
se vel p̄ accūs directe vel indirctē aliqua verecun
dia vel cōfusio vel suspicō general̄ mala vel aliud

documentū pueniēte confitenti. Scda conclusio Sub
figillo confessionis cadunt etiā non peccā aliquando
illa scz p que posset directe vel indirecte peccm pro
di. unde si homo non potest confiteri peccm proprium.
nisi reuelet confessionem non dicitur confiteri illud
peccm durante tali casu. sed sufficit conteri. et ha
bita oportunitate. postmodum confiteri. non reue
latur confessio. quia maius est vinculum de nō ē
uelando q̄ de confitendo. Tercia conclusio nō
peccā q̄ possunt dici sine reuelacōe peccōrū. nec di
recte nec indirecte cadunt sub figillo confessionis. vn
de ea q̄ confitens interserit in confessione q̄ non
sunt peccā nec circumstantie. nec potentia deducē
in manifestacōe confitentis. vt q̄ in tali terra sūt
bona blada vel huiusmodi. si in dicendo illa nō
det intelligere confessori. q̄ velit ea celari. talia
non cadunt sub figillo. nisi de congruitate. pmo
dicens aliquem audisse de peccatis. confessum
nominando. non peccat. quia omnis homo men
dax id est peccator est. Sed si diceret sibi confes
sum. A. de magnis et multis peccatis. esset reuela
tor confessionis. Finaliter regulam ponit i
dem doctor q̄ quando per locutionem de pecca
tis confessis potest deueniri per se vel per accidēs
directe per quemcumq; modum in aliquā cogni
tiōe. vel suspiciōem. vel opinioē. vel dubitacōe de
confesso. vel inq̄tum sibi per hoc pōt prouenire

detrimētum in aīa. vel corpe vel possessione. vel fa
ma vel amicis vñ in q̃tum p hoc potest in populo
scandalum gnari. vel cōfessio magis odiosa. vel
min⁹ dilcā. vel magis onerosa. vñ min⁹ preciosa
reputari tunc raro vñ nūq̃ potest cōtingere qñ
ex reuelacōne pccōz in confessione auditorum ⁊
p viam aliam nō scitorū possit cōtingere aliquid
de predictis in ouementibus. q̃uis forte qñq; nē
lum cōtingat. vñde multum habz timere q nō di
cat vel quomodo dicat. De inuidia Capi. A.
Inuidia est dolor seu tristitia de bono alieno in q̃
tum scilicet estimatur vt diminutuum pprie glo
rie vel excellentie. ⁊ in quātum alter excedit ipm
in bonis. Alexander dicit q tria sunt in inuidia
Vnum est principale. sc. displicentia visionis si
ue que est fm visionem. dicēte Seneca Quid qd
mente fugimus. ingestum oculis vix videm⁹. q
sicut aliquid placet amāti. ita aliquid displicet in
uidenti. Et hec displicentia dicitur nō acceptatio
hec displicentia est vel per vīsum interiorem vel ex
teriorem. Scdm est cōsequēs ad primū vt dolor ⁊
odium. ⁊ p illum dolorem vel odium manifesta
tur primum principale inuidie. scilicet illa dis
plicentia visionis. siue illa nō acceptatio. Terciū
vero est i quo inuidia radicatur. sc. ira. quia ex ira
inueterata nascitur odium ⁊ inuidia. Quartum
quod in inuidia repitur preter id qd est peccatū

est pena. Vnde in diffinitione dicitur dolor seu tris-
ticia. primo facit impressionem in corde ipsa in-
uidia. et inuidus seipm prius qm inimicum punit
Et qtu ad hoc qtu dicit inuidia maximu peccm.
q nullu aliud ita se punit. Vn glo Gal. 1. Mani-
festa sunt opa carnis. emulaciones et inuidie. Glo-
sa dicit Ambro. huic vultus tumax. toruus aspe-
ctus. pallor in facie. in labijs tremor est. e strido-
i dentibz. verba rabida et effrenata. ciuitia et manus
ad violentia pempta. et si gladio interim vacua. o-
dio tamen furiate metis est armata. Respicit au-
te appria excellentiam inuid? aliter q supbz. licet i
utroqz vicio excellentia sit motiuu. q excellentia
q est superbie non ponit q diminuat vel aufera-
tur bonum in alio. s excellentia inuidie hoc ponit
In superbia enim est amor excellentie id est ex-
cellitudinis. et hec est magnitudinis in potentia
vel magnitudinis in aliquo alio bono. Sed non
ponit q minuat vel auferatur aliud in alio bo-
no. Vnde superbus vult excellere super alios. s
non appetit ratione superbie q aliquis amittat
aliud nec auferatur vel minuat bonum suum.
sed appetit excellere super ipsum. Sed excellen-
cia in inuidia dicitur comparatiue. quia inuidia
vult super alios excellere. et eoz excellentiam vel
bonum minui vel auferri. Sed hoc est quia appe-
tit excellentia singulariter. Vnde singularitas e

adiuncta sue excellētie. ⁊ racōe illi⁹ appetit bonū
in alio minui vel auferri. ⁊ ideo etiā inuidia di
citur de excellentia litigare. Ex quo etiā patet
q̄ inuid⁹ vt sic semp minor ē vel minorem se exi
stimat. Inuidia etiā inq̄tum hmōi semp est re
spectu supioris in p̄nti vel i futuro. Supioris dico
vel simpliciter vel fm estimacōnem inuidentis.
Vnde inuidet paribz nō quia pares: s̄ ne fiant il
li supiores. Inuidet inferioribus nō quia inferio
res sed ne fiant ei pares. Dr̄nt etiā emulacō et
inuidia solum. q̄ primum est in exteriori effectū
fm vero i corde. Hec de Alex. vide de hoc .ij. 9. Diffe
runt p̄terea fm thō. inuidia ⁊ odium. q̄ inuidia
est que diffinita est. Sed odium est appetitus ⁊
desiderium mali p̄mi absolute id est inquātū
malum. Sed inuidus appetit malum alteri⁹ pro
pter appetitum glorie. Iratus autē appetit malū
alteri⁹ sub racōe iuste vīdīde. Odium vero dei
ex deliberacōe p̄cedens est simpliciter maximum
oīm pecōrum. ⁊ p̄c̄m in spiritum sanctū. ac oēs
eiusdem. vi. species vsciens de hoc habes supra
.c. i. .ij. 16. Igitur odium proximi dupliciter cōmit
titur. vno modo quō ad naturam ⁊ est quādo ali
quīs p̄mum ledere intendit. in manifesto vl̄ in
occulto. Alio mō quō ad grām. ⁊ est qñ aliquis
proximū ledere intendit aut i manifesto aut in oc
culto quō ad grām. Inuidia dir̄cē contrariat̄

precepto de dilectione proximi. De qua dilectione
dat Cancellarius quinq; regulas. Prima dilige
re proximum sicut seipsum. est velle proximo ea
omnia q; s; m rectam rationem homo vellet sibi p
rimum suum velle. Hec autem sunt indispenabili
ter bona caritatis et glorie. Secda q; bonis fortu
ne et nature et gratie gratis date possunt hoies a
buti in pncipem sui et aliorum: non quilibet tene
tur velle illa cuicumq; proximo suo. sed aliquā
do non velle. quia et secundum rectam rationem ita
deberet homo velle de seipso. Sic Iudex cū amo
re proximi necat ipsum. aut bonis spoliatur. Sic
ingenium et scientia et diuitie possunt desiderari
isti vel illi proximo non adesse dum nocitura cre
duntur. Tercia ab inimico pato totaliter satisfac
cere de iniuria ego teneor satisfactionem susci
pere vel indulgere. tamen verbum meum aut so
cietatem solitam. aut alia dilectionis signa. pos
sum interdicare ad mei et sui cautelam et non
ad rancorem. Quarta Inimicum non para
tum corrigi diligo quantum sufficit ad salutem
si ei nolo malum dampnationis neque dampni
temporalis per iniusta media. Quinta Inimi
co meo incorrigibili optare phas habeo vt tali
ter sibi sit in anima vel in rebus. qualiter sufficit
ad hoc q; neque michi neq; reipublice alias in
iuste dampnum possit inferre. Est inuidia ex

suo genere peccatum mortale. quod directe contrariatur
 bono primi vel diuino. scilicet caritati que congaudet
 veritati. nec emulatur. Aliquando inuidia nullum
 est peccatum. videlicet quando dolor de alieno bono est mo-
 tus primo modo primus. ex natura siue negligen-
 tia voluntatis veniens. sicut quidam naturaliter
 inuidi sunt. et illa non est in parte nostra quod pro-
 uenit ex malicia aliquando complexionis melanco-
 lice. Veniale peccatum est inuidia id est tristitia de
 alieno bono. quando est motus. Secundo modo prius
 id est quando appetitus sine completa deliberatione tali
 passione afficitur. Cum autem dicitur quod inuidia est
 tristitia de alienis bonis. notat sanctus Thomas
 quod tristitia potest. et in odio de bonis contingere.
 Vno modo quando aliquis dolet de bono alicuius
 in quantum ex eo timetur nocumentum vel sibi ip-
 si. vel etiam aliis bonis. Et talis tristitia non est
 inuidia. et potest esse sine peccato. Alio modo potest
 quis tristari de bono alterius non ex eo quod ipse habet
 bonum. sed ex eo quod nobis deest bonum illud quod habet
 ipse. et hoc proprie est zelus secundum philosophum. Et si iste zelus
 fit circa bona honesta. laudabilis est secundum illud. i. cor. 13.
 i. g. Emulamini spiritualia. Si autem fit de bonis tem-
 poralibus. potest esse cum peccato et sine peccato. Tercio
 modo aliquis tristatur de bono alterius in quantum
 ille cui accidit bonum est eo indignus que quidem
 tristitia non potest. et non debet sine peccato ori-

Qñ Inuid
 n. et pñ

Qñ veni

ex bonis honestis. ex quibus aliquis iustus efficitur
 sicut dicit philosophus Sed de diuinijs. et de talibus que
 possunt puenire dignis et indignis. et quia talia bene
 eueniunt etiam indignis ex iusta dei ordinacione seu
 disposicione vel ad eorum correccionem vel ad eorum da
 pnam. Ideo talis tristitia prohibetur in preceptis. Noli
 malignari in malignantibus. Quarto modo aliquis
 tristatur de bono alterius in quantum alter excedit ipsum
 in bonis. Et hoc est etiam secundum philosophum per se malum. quia
 dolet de quo gaudere deberet. scilicet de bono proximi. et
 est ex genere suo mortale. nisi quando est imperfectus
 motus appetitus sensitui. et quando est passio solus. sicut et
 tiam in pueris inueniuntur. De tristitia vero accedens
 vide infra. c. 8. § 2. Filie inuidie sunt. et una est
 odium de quo dictum est. Alia exultatio in aduer
 sis proximi. tertia est afflictio in prosperis proximi
 de quibus duabus est regula illa. Cancellarij quod
 inuidia que est dolor de alieno bono. vel gaudium
 de alieno malo ex genere suo mortalis est. quia contra
 caritatem. presertim si dolor sit de bonis spiritua
 libus. sed ex defectu deliberacionis ut in primis mo
 tibus. vel ex malicia complexionis melancolice
 potest non esse veniale peccatum. Quarta filia est
 detractio. Est autem detractio demigratio aliene
 fame per verba occulta. Et fit. 6. modis. Primo quando quis
 crimine falsum imputat alteri. Secundo quando peccatum alterius per ver
 ba ad augustinum scienter. Tercio quando occultum aliquod reuelat

inuidie
 my. 1.
 exultatio
 afflictio.

Detractio

Quarto quādo id qđ est bonū dicūt mala inten
cone factum esse. Quinto quādo negat bonū alte
ri⁹. Sexto qñ maliciose bonū alteri⁹ tacet. Et intel
lige ī omnib⁹ predictis qñ talia fiunt ī fame de
migracōnem. Detractio fit dupliciter pccm mōi
le. Primo quādo quis de alio obloquitur seu de
trahit alteri ista intēcōe ⁊ eius famam demigret.
Secdo modo qñ quis dicūt aliqua verba p qđ dimi
nuūtur fama alicui⁹ nō hoc intendēs. s; aliquid a
liud. et tamē verbū qđ loquitur est a deo graue
qđ notabiliter famā alte rius ledat. ⁊ hoc pcpue
est verum ī hīs q pntinent ad honestatem vite.
Veniale pccm est quādo aliquis dicūt aliqua v
ba per qđ diminuitur fama alteri⁹ ī modico vel le
ui nō hoc intendens sed aliquid aliud. vt si pfe
rat ex animi leuitate vel ppter aliqđ nō necessa
rium. Nullum vero pccm est. quādo per verba
alicui⁹ diminuitur fama alteri⁹ vt cum loquēs
hoc nō intendit. s; pfert ppter aliqđ bonum debi
tis circūstantiis obseruatis. De talibus ⁊ simili
bus dat. Cancellari⁹ hāc regulā Detractio q est
diminucō fame alteri⁹ occulta. l. diffamacō que
est publica vel contumelia. ⁊ exprobracō que fiūt
ī facie eius qui leditur. sunt ex genere suo mor
tales si dampnum l. dedecus sit notabile. et si nō
trahantur extra ppriam racōnem. vt si fiant ad
cautelam aliorum ne seducātur. Aut p bono rei

publice vel cōitatis alicui⁹. aut p correptione fra
terna. Sed apud imperfectos ista bene agere scz
alios recte increpare sicut ⁊ se digne laudare dif
ficilimū est. De p̄fatis vide supra. c. 1. §. 2. 3. S;
quid de audiente detractorem. Res. q. fm thō. au
diens detrahentē ⁊ qui detractorem ad hoc indu
cit peccat tantum sicut detractor. Qui vero detra
ctorem libenter audit. ⁊ detractio ei placet ppter
odium eius cui detrahitur. similiter peccat sicut
detractor. ymmo qñq; magis. Qñ autem detra
ctio alicui non placet s; ex timore vel negligentia
vel etiam verecundia quadā obmittit repellē de
trahentē: peccat quidē s; mltō min⁹ q̄ detrahēs
Et potest fieri in eo etiā cui detractio non placet.
mōle pccm tripliciē. vno modo qñ alicui ex offi
tio incūbit detrahentē corrigē. Secdo ppter aliqđ
piculum oīs detractōnem. Tercio ppter timorē
hūanum dimittit q̄ ē aliqñ mōle pccm. ut hēs
supra capitulo quādo §. 17. ⁊ 18. Veniale pecca
tum est audire detrahentem quando alicui non
placet detractio. s; tamē corrigere dimittit ppter
timorem. verecundiā. seu negligentia. p tūc talia
nō sūt mōlia. Sed quō d; corrigere quis detrahē
tem. Res. si verū dicit detractor: dicat ei edare guē
do de hoc. q. peccat fratri detrahēdo vel saltem oñ
dēdo p tristitiā faciei q. ei detractio displiceat. Si
aut detractor dicit falsū. corrigt eū de flitate vbo

Preterea qđ p̄fatis difficili⁹ est. tenetur quis ad
restituconem fame sicut ad tp̄alium rerū restitu
conem. primo qñ quis abstulit famā falsum dicē
do ⁊ iniuste. ordinē scilicet debitum nō seruādo. se
cūdo qñ abstulit famā verū dicēdo s; iniuste puta
qñ aliquis p̄dit crimen alteri⁹ cōtra ordinē debi
tū de hoc vide tractatū quē collegi de manuali cō
fessorū in fine Quinta filia est susurracō. Est autē
susurratio quā q̄s p̄ occultā oblocucōem inter ai
cos seminare discordiā nititur. ⁊ separe amicitia;
p̄fert enim talis de proximo que p̄nt omouere
animum audietis. Et q̄uis talis non nitendat
semper simpliciter malū dicere. intēdit tamē di
cere qđ animū vnins possit p̄turbare cōtra alium
etiā si sit simpliciter bonum. ⁊ tamen apparēs
malū inq̄tum displicet ei cui dicatur. Dicatur eti
ā susurro biliguus qđ idem est. q̄ susurro niti
tur ex vtraq; p̄te amicitiam rumpe. ⁊ ideo dua
bus linguis vtitur ad duos. vñ dicens malum
de alio alteri vero dicens bonum. Iudiciū su
spiciōsū. quia sepe extra ex inuidia oritur. Idē
ē notandum s̄m thō. q̄ Iudiciū est diffinitio
vel determinacō ei⁹ qđ iustum est. Ifit autem
Iudiciū in genere tripliciter. vno modo quan
do est contra rectitudinem iusticie. ⁊ tale dicit̄
iniustum vel puerum seu temerarium. cum nō
sit debitis cōditionibus ab illo qui habet potestatem

8. f. m. m.

5. Susurracō

Iudiciū
spiciōsū

iusticie. Secundo modo quoniam iudicat homo in hijs in
quibus non habet auctoritatem. et dicitur Iudicium vsur
patum. summe quod ex premissis per que fit iudicium. Alio
modo dicitur presumptuosum quia presumit id quod
ad se non pertinet. puta quoniam aliquis iudicat de intentione
cordis et alijs incertis. Similiter quoniam homo non habet iu
risdictionem et si habet. non extenditur ad illam cau
sam vel personam. unde peccatum est iudicare de rebus
diuinis que sunt supra nos que debemus simplici cor
de credere non scrutari temerarie. Sic nec secularis
iudex debet iudicare de clerico ubi ei non subicitur.
Tercio modo quando de est rectitudo rationis. puta quan
do aliquis iudicat de hijs que sunt dubia vel occul
ta propter aliquas leues coniecturas. et sic dicitur Iu
dicium suspicionis vel temerarium. Pro cuius
intellectu notat Alexander quod iudicium est sen
tentia firmata. Suspectio non iudicium sed est opinio
mali ut dicit thomas ex leuibus procedens indi
cium. vel quod idem est ut Alexander dicit accepta
tio vnius partis cum formidine alterius. et de ista
suspitione dicit Alexander quod prauum iudicium
est ex errore procedens temeraria sententia. vel
suspectio mali de occultis aliorum. Et dicit sanctus
thomas quod potest fieri tripliciter secundum tres gradus
primus est quando homo ex leuibus indicijs de
bonitate alicuius dubitare incipit. et hoc est le
ue et veniale peccatum. Secundus est cum aliquis propter to

suspectio

maliciam alteri⁹ estimat ex leuibus indicij^s a si
hoc fit de aliquo grauius est peccm mo^rle inquatu
no est sine o^rceptu primi. Sic etiam dubia i pei⁹
interpretando quo ad vitam primi in grauib⁹
determinando siue diffiniendo est simile peccm. Ca
tel. addit zelotipia que est vehemens amor sus
piciosus no satis fidens de re amata. Et ille suspi
cones maliuole vt dum aliquis semp putat ir
rideri a falli vt quidam melancolici. a quida ex reli
giosis. tales facilliter cadunt si no reprimantur.
Sed si addatur osensus liber. sunt vt plurimum
mortalia delicta aut mo^rlium delictoru vehemens
causa. Terci⁹ qn aliquis iudex ex suspitione. p
cedit ad aliquem co^dempnandum. a hoc etia³ est
mortale peccm. Iudicare autem alterum tanq^m ma
lu si fiat ex officio iudicij a p testes legitimos.
no est ex se malum sed virtuosum. etiam si p con
fessionem aut aliter sciretur esse p iudicem inno
cens nec aliud patet effugium quin suo fungere
tur officio. Sed querens. ex qua suspitione potest
dici iudicium rectu. a ex qua no. Res. Alexander
Est iudicium qddam eoz q occulta sunt in corde
a est iudicium aliud eorum que sunt i ope. Quo
ru^{da} potest esse p^batio. quozdam no. Occulto
ru ergo cordis a occultoz simpliciter opis non
est faciendu Iudicium p suspicones. vt homo so
lis suspicomib⁹ imitatur. Vbi vero est op⁹ qd p

Zelotipia

signa pbari potest: distinguendum est. Est enim
suspicio similiter presumptio triplex. temeraria.
probabilis. et violenta. Temeraria quoniam multa sunt
signa boni et pauca mali. et tunc iudicare ex suspi
tione id est condemnare est peccatum mortale si fiat
cum deliberatione. ut in .ij. is. dictum est. Si vero
fuerit suspicio probabilis. quando multa sunt signa
mali et pauca boni. tunc iudicare ex homini pecca
tum est. sed non ita graue. Sed veniale dum stat in
suspitione. Si vero veniat ad assercionem firmam
cum pertinacia presumitur esse mortale. Item est suspi
tio violenta cum omnia signa mali apparent et
nulla boni. et tunc non est peccatum. Et de isto etiam
dicunt Cancel. sic iudicare propria estimacione alium
ex aptis signis exterioribus. que non possunt bene fie
ri. non est ex se peccatum mortale. licet quoniam sit curiosi
tas venialis. quoniam mortalis dum homo ab alijs
melioribus aut debitis nimis impeditur. aut dum
per hoc in superbiam erigitur. Queritur de quibus
personis possit iudicium suspiciosum haberi
et de quibus non. Res. idem per sex regulas. Pri
ma de eo de quo constat esse bonum. non est iudi
candum esse malum. et si iudicatur est peccatum
alias iniuria fieret primo. Secunda de eo econuerso
de quo constat esse malum. si iudicatur. et dicitur esse bonum. esse
peccatum. quia est mendacium. Tercia ubi vero non con
stat de aliquo quod sit bonus. nec constat quod sit malus.

presumendum est ibi de quolibet iuxta regulam iuris quod sit bonus donec constet vel appareat contrarium et tamen potest contingere quod ille sit malus. Quarta non autem de quolibet presumendum est quod sit malus donec constet contrarium. Quinta quavis in unoquoque sit aliqua preminencia. dicente apostolo quod arbitremur alios superiores. Hoc intelligendum est ad imitationem humilitatis nostre. quod quantum bonum contulerit deus alij. nescimus. Non tamen si constet de malicia actuali per tempus illo. debemus ipsum iudicare bonum. Sexta Et quod in quolibet instanti malus permittere potest: ideo si post actum peccati mortalis appareant in tali signa penitentie. suspicandum est ipsum esse bonum. quod quis etiam in bono aliter sit quam in malo quod per uno malo de quo constat potest dici malus pro uno vero bono de quo constat. non potest propter hoc iudicari siue diffiniri bonus. Bonum enim est uno modo. malum autem omnifarium secundum dyo. Aliter autem est iudicandum de actibus quam de personis quas semper possumus iudicare bonas. presumendo quod ouerse sint statim. Queritur cum dubia sint in meliorem partem interpretanda. cur hoc sit Res. secundum the. Quia sic non fit iniuria primo. alias fieri posset Alexander vero dicit idem quod secundum Senecam ex humanitate sapiens quidquid accidit bene illud interpretando. leuat et magnificat. quidquid dubium est ex humanitate inclinatur in melius. Et si queritur quod

fit ista humaitas. Respondet Est vis infita huā
ne nature a principio q̄ sicut p̄ findere finem fit re
spectus ad p̄p̄iam salutem: sic p̄ hūc habitū na
ture. fit respectus ad ea q̄ sunt p̄ximi. Querit̄
An de occultis cordis homo alium iudicare possit
Res. Solius dei est iudicare de occultis cordis iudi
cō certitudinis. Sed quia puer. 28. dicitur. Quo
modo in aqua resplend; vultus p̄spicientis: sic
corda hominū manifesta sūt prudētibus Et Eccl̄.
.19. Ex visu cognoscitur vir ⁊ ab occurfu faciei sen
satus math. 23. 8. A fructibus eorū cognoscetis e
os Ideo Alex. ad primā auctoritatē dicit sic Illa
manifestacō q̄ corda dicuntur esse manifesta pru
dētibus. non est nisi q̄dā noticiā s̄m cōiecturā. p̄
pter quā non debet homo p̄cedere ad iudiciū
bonitatis aut malicie s̄m certitudinē. Sed ex hoc
pōt oriri q̄dā p̄sūpcō. Similiter dicit ad scdā; dicēdū
eē. q̄ cōiecturā cātur ex indicijis extēiorib; eorū q̄ la
tēt in corde. Ad terciā vero dicit q̄ sc̄tus dicit̄
illa indicia manifestā p̄ q̄ pōt eē cōgnicō p̄sūpcō
nis non certitudis. Vel si p̄ fructū intelligūt̄ pec
cata tūc sunt ea q̄ sunt manifestā vt blasphemia
furta ⁊c. ⁊ p̄ illa iudicare p̄mittitur. Queritur
An hō seipsum de occultis cordis iudicare possit
iudicō diffinitionis. Res. s̄m eundē p̄. 7. conclusioēs
Prima loquendo de persona ⁊ de futuro etiā de
fragilitate sua. aut de pertinente ad fragilitate;

satis de se certā. quis potest pferre sententiā.
De virtute aut sua vir aut nūq̃ potest de se ferre
sententiā veram. potest tamē hō q̃ nō habet cō
sciā māli habere certitudinem cōfidentie de futu
ris a si nō certitudinē iudicij. vñ. i. Joh. 3. Si cor
nostrū nō reprehēdit nos. fiducia hēm⁹ ad deū
q̃ quidq̃ petierim⁹ accipiem⁹. Secda loquēdo
de facto psonę. de actōne. et de pñti ⁊ tunc homo
potest de se certam dare sententiā quo ad gen⁹
opis boni vel mali vel indrñtis. Tercia loquen
do quo ad psonam. tūc de malo pōt hō iudicare
sed de bono non. nisi fuerit ex spāli gratia data a
domino. sicut quādo dixit apłus Certus sū q̃ nec
mors nē me sepabūt a caritate xpī. Potest tamē
vt pri⁹ dcm̃ est haberi certitudo cōfidentie. Q̃rta
dubia de p̃p̃is factis in p̃tem deteriore sunt iter
p̃tanda quo ad suscepōnem penitētie. hec autē
interpretari nō est affirmare vel iudicare simpli
citer. s̃ se gerē circa dubium ac si deteri⁹ cōtigiss̃
Quinta. null⁹ in hac vita iudicādus est tāq̃ di
gnus inferno. q̃ spūs sanctus opatur subito. s̃ fi
naliter igitur in alieno homine vt plurimum fa
cta. nō psona. sūt a nobis iudicāda.

De accidia Capitulū octauū.

Cidia fm̃ thō. est tristitia de spūali bono
inquātum est dñum. ad qđ quis de necessi
tate tenet ut quādo racō cōsentit in fugā

et horrorem et detestationem boni diuini. carnis oio
contra spiritum preuallente Et est ex suo genere peccatum
mortalis. Vnde etiam damascenus eam diffinies dicit. Ac
cidia est tristitia aggrauans quod scilicet ita deprimit ani
mum hominis ut nichil ei agere libeat boni spiritualis
ad quod de necessitate tenetur. Notat Alexander. quod spiritu
ale dupliciter capitur. vno modo generaliter pro
omnibus preceptis dei et prohibitionibus. Secundo modo
specialiter propter solum respicit illa opera que ordinantur in de
um per se sicut sunt orare. psallere. legere. et huiusmodi. et
hoc modo spirituale laboriosum determinat species
peccati in accidia. primo enim modo non. Prout etiam
notat quod accidia est tristitia similiter inuidia. sed dif
ferunt quod inuidia est tristitia aggrauans de alieno
bono. Accidia vero est tristitia aggrauans de bono pro
prio spirituali. quod videtur malum. quod laboriosum. No
tat insuper quod tristitia seculi propter dispositum ad mortem
culpe non est maximum peccatum. quod in multis accidit que
sunt ad hoc naturaliter disposita. sicut in melanco
licis. Vnde multociens contingit ex infirmitate melan
colie vel etiam alia. Hec Alexander Cancellarius
sic dicit Accidiam dicimus omne tedium interius bo
ni. Et hec ex genere suo venialis est. quod contrariatur
non caritati sed feruori eius. Igitur autem mortalis dum
per eam aut ex ea mortale crimen incurritur. ut quando
redundat in peccatum mortale. sicut est obmissio e
orum que sunt de necessitate salutis. aut desperatio

de dno auxilio aut sui ipsius interfectio. primū
magnum. fm mai⁹. terciū maximū. Subdit sola
negligētia mōlis est p quā id qđ sub precepto
cadit obmittitur q̄ uis culpabilior in exēcijs spi
ritualib⁹ a ierarchicis vt in missa q̄ pphāis de
hoc habes laus infra. y. 16. 7. 20. Tediū tñ bo
ni aliqñ solum est motus naturalis. a sic nullus
est pccm. Aliqñ est appetitus cōtristati de opere
spūali laborioso. et sic est veniale. ymmo etiā ap
petitus ille si sit deliberati⁹ est veniale. quia con
sensus in veniale non est nisi veniale pccm. Pre
terea tediū boni pueniens ex difficultate opis a
ex malicia oplexionis absq; culpa pl⁹ in iohē q̄
in petro auget meritum a laudem iohis. si a dū
in ceteris ipse cū petro equaliter opetur. Difficel
tas vero in ope virtutis ex assuefactione vicioꝝ
pueniens pl⁹ de p se diminuit racōem laudis glo
rie a meriti q̄ augeat. tamē male habituatus q̄
ex maiori conatu op⁹ simile ad bñ habituātū pfi
cere nequit magis inde redditur incōdentaliter cō
mendādus. Caritas q̄ cōgaudet veritati huic
vicio opponitur. Gaudiū siue leticia bona q̄ ē fm
damassenum q̄ nō penitudinē infert. nec alteri⁹
nocumētū est gñatiua. nec ultra excedit mensurā
nec a studiosis opib⁹ suis nos abstrahit. aut in
seruitutem redigit. Contra preceptū aut carita
tis est deum nō diligē sup oia. Diligere autē deū

sup omnia ex toto corde ex tota anima et ex tota
virtute q̄tum sufficit viatori ad salutem dicit Cā
cel. est taliter affici ad deū actu. vel habitu q̄ dei
amiciciam cuiuslibz alteri⁹ rei dilcōni. anteponat
sic q̄ pro nulla dilcōne sui vel alteri⁹ caritatem
vellet deserere p trāsgressionem cui⁹ cumqz prece
ptū diuini. Est etiā cōn caritatem loquēdo de di
lcōne p̄mi a dei non seruare ordīnē eius. qui ē
q̄ primo deus pre omnib⁹ diligatur. Secdo vt a
nimā p̄p̄iam et ei⁹ salutem p̄ cunctis creatis di
ligat. Tercio Et deinde p̄mū fm̄ animā p̄nci
paliter. Quarto corpus p̄p̄iū. nisi quis pro repu
blica id exponat. Quinto corp⁹ proximi. Circa p̄
mi etiā dilcōne diligentur p̄p̄iniores a me
liores plus p̄p̄iniorib⁹ malis. ymmo fm̄ Am
brosiū semp boni domestici mal filijs sūt p̄ferēdi
Sub precepto insup caritatis cadit diligē inimicū
in corde. scz quantum ad naturā in vli. puta si al
quis diligens deum a proximū. ab illa ḡnaltate
dilectionis proximum non excludēdo. Secdo h̄re
animum paratum ad diligendum inimicum si ne
cessitas occurreret. Tercio oñdere signa carita
tis inimico q̄ cōiter ab alijs oibz oñdi solent. Q̄
to subueire inimico in vltima necitate. Dilectō eē
proximi. q̄ ista habere debet. Sit serena vt dili
gat eum p̄pter deum. Sit iusta vt non condescen
dat proximo in aliquo malo. sed solum in bono

Sit vera ut nō ppter vtilitatem vel dilcōnem dili-
gat sed quia vult primo bonū sicut sibiipi vult
Sit etiā ordiāta seu recta vt plus sibi velit ma-
ius bonum. primo scilicet deum et beatitudinem
a virtutem aīe. deinde sciētiam et sapientiam. De-
inde bona corporis postremo bona exteriora. Non e-
tiam pūertat ordinem caritatis supratactum. ¶
70. In hac enim dilcōne dei vel creature bene &
male ordinatis scitur quid est pccm mortale qd
veniale a quid nullum vt habes in plogo p fm
notabile. Scandalum etiā ex accidia nō nūq̃
nasci solet. Est autē scandalū actiuū fm Jerom.
dictum vel factum min⁹ rectum prebens occasio-
nem ruine. Et fit qñ aliquis dicit vel facit aliqd
qd de se tale est. vt alterum aptum natum sit idu-
cere ad ruinam. Est autē scandalū duplex. vnū
passiuum a receptum. a illud est generale pccm
non spāle in eo enim est qui scandalisatur. Et ē
mortale pccm quādo ex dicto vel facto alterius
qs ruit in aliqd mōrle pccm. Aliud ē actiuū id ē
datum qd diffinitum est. et est in eo qui scanda-
lisat Et fit dupliciter. vno modo p accidens. puta
qñ fit preter intencōnem agentis. quādo scilicet
aliquis suo verbo vel facto inordinato nō inten-
dit alteri dare occasionem ruine sed vult salutē
sue satisfacere. a sic iterum non est peccatū spāle
¶ potest esse peccatum. Alio mō p se fit scandalū

Scanda

70.

qñ scz aliquis suo inordinato dco vel fco intendit
aliu trahere ad pccm et sic est spale pccm. quia in
tenditur spuale primi nocumētum. De scādalo
itaq; dat Canc. x. ēgulas. prima Null⁹ agens be
ne scdm oēs circūstantias dici d; dare scandalū
alteri. quātūcūq; scandalifetur ali⁹. quia in via
oio recta si quis ceciderit non ex scandalo vie s;
ex pprio defectu pueniet. Scda solus ille scanda
lisat actiue. qui aduertens aut aduertē debens
alios piores esse ad peccandū ex modo suo agē
di qui sibi non est in precepto: nichilomin⁹ ipse
operari non desistit. Secus in casibus hic exclusis
vbi malicia ppria est scandalum gratis acceptū
vbi preterea non est aduertentia nec esse debet
de scandalo alteri⁹. et vbi quis ad illud opand te
neretur. Tercia Ille dicitur ex malicia sua pecca
re et scandalum accipe non ex actu alteri⁹ qui in
formatus sufficienter de bonitate hmoi actus ni
chilominus cadit in ruīnam. vt si ex voto religi
onis emissio parentes post sufficientem de religio
nis pfectu informacōnem se scandalifari oquera
tur. Scandalū est hoc non iam pusilloz s; phari
seorum. acceptum scilic; non datum. Quarta qui
libet ab omni actu cui non est astrictus aliunde
tenetur desistere. quādo tīm; aut tīmē d; fm ve
hementem cōiecturam scādalu pusilloz. quous
q; de isto conpescendo diligentiā compleuerit

nisi forte p cōi vtilitate vñdō spūs sancti doceat
illud tunc agendū. vt xp̄us fecit in publicacōne
veritatis sacramenti. Proinde sanct⁹ thō. Scāda
lum actiuū p accūs est pccm mortale. p rimo qñ
quis omittit actum pccī mortalis. scdo quando
quis cōtempnit salutem proximi vt p ea conser
uanda nō p̄termittat aliquis facere qđ sibi libu
erit. Veniale autē pccm est dupliciter. vno mō
qñ quis actum peccatī venialis omittit. scdo mō
quādo quis omittit actum qui nō est s̄m se pec
catum s̄ habz aliquā speciem mali cum aliqua le
ui indiscretōe. Scādalu vero p se actiuū est pec
catum mortale dupliciter. primo quādo quis in
tēdit alium inducere ad peccandū mortaliter. se
cūdo qñ intendit alium inducere ad peccādum
venialiter p actum pccī mortalis Veniale peccatū
est quādo intēdit alium inducere ad peccādum
venialiter p actum pccī venialis. accidia etiā i
prudētiā causat. ideo de vicijs prudētie opposi
tis. est videndū. Pro quoz intellectu s̄m thō. no
tandum q prudētia habz tres ptes in gñe vide
licet primo cōsiliū. s̄m qđ dicitur quis eubuli
am habere. scdo iudiciū seu sentētiā de cōsi
liatis. terciō preceptū scilicet ad exequēdū p̄cōsi
liata. ⁊ s̄niata ⁊ ad qđlibz hōz vt bñ fiat m̄lta exi
gūt nā ad bōitatē filiī seu eubulie. ⁊. aut. 6. exi
gūt videlicet memoria. s̄p̄teritoz gestoz ⁊ similiū

Impuden

Intelligentia q̄ est p̄ncipiū cōtingenciū et necessari
 orum. Solertia q̄ est in cōsiderādis futuris eueñ
 bus. est enim facilis et p̄mpta cōiecturatio de in
 uenciōe mediū. Ratiō seu ratiōcinatiō q̄ ofert vnū
 alteri. Docilitas p̄ quā quis acq̄escit sentencijs
 maioris. Eustochia vero est q̄n q̄s ex seipō p̄m
 pte cōiecturat de medio vel de q̄buscūq̄. Que. σ.
 sunt media inter supremū aīe qd̄ est ratio et infi
 mum hominis qd̄ est opacō p̄ corpis exercitiū
 media. Scda p̄s prudentie p̄ncipal̄ est snia
 seu iudiciū. et h̄z duas p̄tes seu virtutes. vna ē sy
 nesis que ē bñ iudicatiua de cōibz regul̄. Alia est
 Gnomyn. que ē bñ iudicatiua de h̄is vbi o; a co
 muni lege ēcedere. 3. p̄s p̄ncipal̄ prudentie est p̄
 ceptiua seu executiua. 3. h̄is p̄tes. Prima ē p̄u
 dentia q̄ ordinat aliqd̄ qd̄ est finī accomodum. Se
 cūda ē circūspectō. p̄ quā id qd̄ ordinat i finē q̄s
 opat cū h̄is q̄ circūstāt. Attendit enī circūstan
 tias negocij. Tercia ē caucō que vitat ipedimēta
 p̄ eā enī q̄s sic accipit bona vt vit; mala. et cauet
 ab h̄is q̄ actus virtutū impedire possunt. Cōtra
 prudentiā igitur q̄ ē auriga virtutum plura peccā fi
 unt. prima imprudentia seu temeritas ei opponit̄
 Comittitur aut̄ q̄n q̄s diūtit a regulis dīmis puta
 q̄n q̄s q̄si cōtēpnēs et repudiās dīma documēta p̄ci
 pitāter agit. vult enim tal̄ actū imprudentie qui
 vult ipudēt agē cōn p̄tes prudentie videlic; cōsiliū

u
 p̄ dentia

Judiciū et preceptū. Notandū preterea q̄ vi-
cia omnia q̄ opponūtur quibuscūq; virtutib⁹ cō-
tentis sub prudentia reducuntur ad .x. vicia viz
p̄cipitacōnem. incōsideracōnem. inconstātiā. et
negligentiā Et sunt ista et generalia et spālia vi-
cia. sicut etiā prudentia q̄ est recta racō agibili-
um est virtus general et spālis. Precipitatio
fit dupliciter. vno modo qñ quis p̄ impetum vo-
lūtatis vel passionis p̄transit adus seu p̄tes cōfi-
lii puta quādo quis dimittit gradus prefatos. s.
memoriam et c. Alio mō quādo quis prefata p̄trā-
fit ex cōtemptu regule dirigētis Et hoc p̄prie vo-
catur temeritas. et p̄uenit ex supbia que refugit
subesse. Incōsideracō est quādo aliquis deficit i re
cte iudicando. ex hoc q̄ cōtempnit vel negligit
attendē ea ex quibus rectū iudiciū p̄cedit. pu-
ta regulas coēs vel casus vbi exorbitādum ē ab
eisdem. Inconstantia est quādo quis rōne defi-
cit in precipitādo ea que sunt p̄cōsiliata et iudi-
cata tāq̄ bona. Et fit aliqñ ex ira aut inuidia aut
delectatione et similib⁹. p̄sertim ex luxuria. Negli-
gentia est defectus debite sollicitudinis circa bo-
na q̄ quis facere deb⁹. Et p̄uenit ex quadā cōmis-
sione volūtatis p̄ quā cōtingit. q̄ racō nō sollicita-
tur vt p̄cipiat ea q̄ deb⁹ et eo mō q̄ deb⁹. Et op-
ponitur sollicitudini bone seu diligentie. Cōsistit
q̄ in interiori actu potius. vnde etiā dicitur a ne

qđ ē nō a eligentia qđ non eligentia eorū q̄ sunt
ad finē. Pigritia autē importat tarditatē ad exe
quendū. Corporis vero remissio ē qñdā in ipsa exe
cucōe. Obmissio ē p̄tinz ad exteriorem actū debitū
quēcūq; q̄ p̄termittit. Negligētia itaq; ē pccm
mortale. vno mō si illud qđ p̄termittitur sit de
necessitate salutis. siue actus sit siue circūstantia
et tūc trahitur ad illud genus pccī magis mani
festum q̄ sit electio interior sola. Alio modo si vo
luntas in tantum sit remissa circa ea q̄ sunt dei.
vt totaliter a caritate dei deficiat. et hoc precipue
ōtingit qñ negligentia sequitur ex cōtemptu. Itē
si quis diligeret deum solū amore naturaliz tunc
cāretur negligentia q̄ est pccm mortale. Alio quā
si negligentia cōsistat in p̄termissione actus alicu
ius vel circūstantie q̄ nō sit de necessitate salutis
nec hoc fiat ex cōtemptu s; ex aliq̄ defcū feruoris cari
tatis q̄ impedit aliqñ p̄ aliqđ veniale pccm: tunc est
solū veniale. Quis aut sit dñā negligentie a cōtem
pt⁹ vide. s. c. 2. §. A. a. c. i. §. 1. Itē infra pñti. c. §. 20.

Prudentia carnis seu mūdi ē cura seu studiū fm
qđ qđs bō cōmis h; a amat vt vltimū finē vite sue
Et sic est mōle peccatū. Aliqñ aut aliqđs inordiā
te afficitur ad aliqđ delectabile carnis absq; hoc qđ
auertatur a deo p̄ peccatū mortale. Et si adhibe
at studium ad hanc delectacōnem cōndā: nō ē n̄
veniale. Si vero aliquis actu curat; carnis cōferat

in finem honestum. puta cū quis studet cōmest
omī ppter sustentacōem corpis: tunc nō est pru
dēcia carnis. Et sic prudēcia carnis tendit ad finē
nō vere s; apparenter bonū. Astucia etiā sicut
prudēcia carnis hab; cum prudēcia vera similitu
dinem nō autē existentiam. Ignoranciā etiā
sepe facit peccm de qua ponit Cancel. 6. regulas
prima Quilib; obligatur scire illud absq; cuius
noticia nō potest euitare peccm. Secda culpabilis
ignorācia iuris diuini nō cadit in faciētem illud
qd in se est. quoniam spūs sanctus talē hominem
de necessarijs ad salutē que vires suas excedunt
immediate docere patet. Tercia ignorācia i
vincibilis excusat in eis presertim q; fuit facti nō
autem crassa vel supina. q; puenit ex negligēcia
sciendi et faciēdi qd in se est. Dicitur autē inuin
cibilis nō quā vinci possit. aut q; ex ea necesse sit
tūc opari: s; quia opans sufficienter fm casus e
uentuum diligēciam nō apposuit sciendi aliqd
quod nescit. Quarta ignorācia iuris humani suf
ficienter pmulgati nō liberat subditos a pena in
foro exteriori. lic; frequēter quo ad deum excus
a culpa quosdā ignorātes vide de hoc supra. c.
2. §. 1. Quinta Nō quilib; tenetur scire de quoli
bet peccō mortali an sit tale licet expediat istud i
quirē et scire iuxta vni⁹ cui⁹ q; vires et statum &
plus ecclesiasticos q; laycos. Et inter ecclesiasticos

prelati ex officio tenentur qd sint patri omni posseti
reddere rationem de ea qd in eis est fide et spe. Sexta Nemo
utens ratione diu ab ignorantia principiorum moralium
excusatur. Sforte enim morula ad considerandum
apponere fas est. Ex premissis patet. et ex scoto tho
ma qd quintuplex ignorantia est peccatum. Primo
eorum que sunt fide necessario tenenda. Secundo eorum
que sunt sub precepto dei preteritum in decalogo fa
cienda. Tercio eorum que sunt a christiano desideranda
sicut eorum que in oratione dominica continentur. Quarto eorum
que precepti vim habent ab ecclesia coiter promulgata
Quinto eorum que quilibet pro suo statu necessario ha
bere. unde negligentia talia sciendi et addiscendi af
fectio talia non sciendi. et fuga a predicatione vel
doctore ubi talia quis discere potest. sunt peccata sicut
dictum est de negligentia. 1. 10. Ingratitudo etiam
fit obmissione et omissione. put fit obmissio est ha
tres gradus. Primus quando homo beneficium non retribu
it pro loco et tempore sed suam facultatem. Secundus peior
quando quis pro beneficio non laudat benefactorem et gratias
agit. sed dissimulat. quasi non demonstrans se benefici
um accepisse. Tercius pessimus quando non recognoscit
beneficium siue per obliuionem siue quocumque alio modo
Isti tres gradus sunt peccatum veniale. quando pueniunt ex
negligentia quodam aut ex aliqua indispositione hominis ad vo
luntatem. potest tamen contingere quod etiam talis ingratitude sit pec
catum mortale. vno modo propter interiore contemptum. alio modo

propter conditionem eius que subtrahitur quod ex ne-
cessitate debetur beneficio vel simpliciter siue in
aliquo necessitatis casu. Ingratitudo etiam fit con-
missione. ut quando quis non solum pretermitit im-
plere gratitudinis debitum. sed etiam contrarium a-
git. Et in hoc etiam. 3. sunt gradus. primus quando
quis retribuit mala pro bonis. Secundus peior quam bene-
ficium vituperat. tertius pessimus quam beneficium
quasi maleficium reputat. Et hii gradus etiam
secundum conditionem eius quod agitur quique sunt peccata mor-
talia quandoque venialia. Correcio fraterne
obmissio potest fieri tripliciter vno modo merito-
rie sicut dicit Augustinus Si propterea quisque obiurgan-
dis et corripiendis male agentibus precat. quia op-
tunius tempus inquiritur. vel eisdem ipsis metuit
ne deteriores ex hoc efficiantur vel ad bonam vi-
tam et piam erudiendos impediunt alios infirmos
et premant atque auertant a fide. non videtur esse
cupiditatis. obmissio sed consilium caritatis. Alio
modo pretermittitur et est peccatum veniale quando
timor et cupiditas tardiores faciunt hominem ad
corrigendum delicta fratris. non tamen ita quod si
constaret ei quod posset fratrem a peccato retrahere
propter timorem vel cupiditatem dimitteret. quibus in
animo preponit caritatem fraternam. Et hoc modo
viri sancti quandoque negligunt corrigere delinque-
tes. tercio modo pretermittitur cum peccato mortali

*Correctio
obmissio*

quando se3 formidatur. vt Aug9. dicat Iudiciū
Vulgi. ⁊ carnis excruciacō vel pemptō. dū tamē
hec ita. dñentur in aīo q̄ fraterne caritati prepo
nantur. Et hoc videtur contingere qñ aliquis pre
sumit de aliquo deliquente p̄babiliter q̄ posset e
um a peccō retrahere. ⁊ tamen ppter timorem ⁊
cupiditate3 p̄termittit. Voti fractio etiā peccm
est de quo est talis conclusio. q̄ oīs voluntaria voti
fractio est mortale peccm. quia reddere est neces
sitas. ⁊ tocīens quocīes frangit. nisi dispēsetur
omutetur aut irritetur p̄ eum ad quem spectat.
Et sunt gradus ibi. quia qñ salempnisatum est p
sacrum ordinem vt castitas in sacris cōstituto. ⁊
p̄ approbare religionis p̄fessionem. est mai9 pec
catum. si frangitur q̄ in voto castitatis priuato.
Et in religione approbata votum paupertatis est
magnum. castitatis maius. sed maximum obedi
entie. Sic etiā in priuatis votis votum castita
tis pene ⁊ in toto oīa aliā excedit vota. Quāobre
sol9 papa in eo dispēsat vide de hoc infra. c. 13. §. 10.
⁊ c. 12. §. 3. Itē. c. 10. §. 18. Sic eē vota tre scē limium
ap̄loz ⁊ scī iacobi cōseruātur aliquñ vt videt pa
pe q̄ ad dispēsacoe3. Oracōnū eē debitaz obmissi
o tendit ad peccm mortale. Primo qñ cadit sub
voto alicui9 oracō. Si dō qñ obmittit horas cano
nicas legitime nō impedit. q̄ tenet s̄b p̄cepto. Ter
cio q̄ oracō3 facē cōcipit in p̄nie sacro mūctam

quarto qui aliunde non valens temptacioni ten-
denti ad mortale resistere deum per gratia non in-
vocat. Quinto qui in festis ubi preceptum est deo
fuire. aut non missam auditum deum non diligit et
non orat nisi esset aliunde legitime impeditus.

ffilie accedie sunt secundum Gregorium. 6. prima est malicia
quando quis ex tristitia de spiritualibus impugnat ipsa
spiritualia bona. in quorum detestacionem aliquis indu-
citur. Malicia tamen aliter capitur quando dicitur
tur quod quis ex malicia peccat id est quando peccatum pue-
nit ex inclinacione habitus. prout videlicet ex ma-
licia peccare distinguitur contra peccare ex infir-
mitate vel ignorantia. quia tunc ex malicia pec-
care non est spiritale peccatum. sed generalis quedam con-
dicio peccati est. Secunda est rancor quando quis ex
tristitia de spiritualibus impugnat hominem qui ad
bona spiritualia inducit. Tercia est pusillanimitas
quando sic fugit aliquis contristancia. quod fugit a
dua consilio dei. De qua supra. c. i. §. 10. Quarta
desperatio est quando quis sic fugit contristan-
tia quod recedit a fine ultimo de qua supra. §. 2 item
c. i. §. 17. Quinta est torpor circa precepta quando
quis sic fugit contristancia quod fugit dei precepta
de quo supra. §. 16. Sexta est vagacio mentis cir-
ca illicita. ut quando quis propter tristitiam in spua-
libus ab eisdem se transfert ad exteriora delecta-
bilia. ffilie accedie secundum ysidorum. sunt octo prima

amaritudo q̄ est quidam effectus rāconis. de quo dictum est. Scda est otiositas qñ quis c̄rca precepta torpet sic q̄ oīo dimitit ea. Tercia est sompnolentia quando quis torpet c̄rca precepta negligenter ea implens. Quarta est importunitas mentis qñ mens sic euagatur c̄rca illicita q̄ ipsa arx mentis importune vult ad diuersa se diffundere. Quinta est inquietudo corpis qñ ex eadez radice mēbra inordinatē mouentur. Sexta in sensibilitas quādo ex p̄fata radice fit p̄ corp⁹ mō localis. vel mutatio propositi mentis. Septia curiositas quando mens sic euagatur ad illicita q̄ quo ad cognitionem ad diuersa se vult diffundere ex tristitia. De quo supra capitulo secundo ¶ 19. Octaua est verbositas qñ idem ad verba se diffundit de quo. s̄. c. 6. ¶ 16. ac. De p̄cep. c. 9.

Ira decalogū etiā dicē multiplicat pccāre cōtingit. vbi primū p̄ceptū ē. Non deos alienos colere. etiā absq; institucōne ymaginū. s̄ falsos deos nō colere sub institucōne ymaginū. Nullā supsticōz exccere quia ibi est. cū demone tacitū vl̄ manifestū pactū. Supsticio. aut est q̄ dā religio supra modū seruata. viciū vīz quo aliq̄s exhibet cultū diuinū l̄ cui non debet vel mō quo non debet. Et habet species generales. Prima est quādo diuin⁹ cultus exhibetur ei cui exhibendus est scilicet deo vero. sed mō indebito.

upstho.

sicut si aliquis tpe gracie vellet colere deum fm
veteris legis ritum. seruando scilicet legalia. Sic
etiam hodie qui in ecclia cultum exhiberet deo con
modum diuina auctoritate ab ecclia constitutum et
in ecclia consuetum. Secda species est si diuus cultus
exhibetur ei cui non debetur exhiberi scilicet cuiusque
creature. Et hoc genus in multas species genera
les diuiditur fm diuersos fines videlicet in ydola
triam diuinationem. et obseruationes humanorum a
ctuum. Prima igitur species est ydolatria que diuinam
reuerentiam indebitam exhibet creature ut si
quis offert demoni. eum adoratur et similia. Secda est
diuinatione que demones consulit per aliqua pacta cum
eis imitata tacita vel expressa. De expressis sunt. 8.
species De tacitis. 6. species. Tercia est obseruatio
num supersticio ut sunt ligaturae etc. Diuinatione ita
que est quedam pronuntiatio futurorum. modo indebito fa
cta seu usurpata. quod additur quia si quis pronun
tiet ea que ex necessitate pueniunt velut in pluibus
que humana ratione pronosci possunt. vel si qui futura
contingentia dei aliqua reuelatione cognoscunt: non
est diuinatione. unde diuina est sibi indebito modo
usurpare pronuntiationem futurorum eventuum consilio
vel auxilio demonum. Omnis autem diuinatione ex parte de
monum puenit. Aut quia expresse demones in
uocantur ad futura manifestanda. Aut quia demo
nes se ingerunt vanis inquisitionibus futurorum

Diuinatione

vt mentes hoim implicent vaitate. De primo
videlic; vbi demones expresse inuocantur sūt. 8.
spēs videlic; prestigiū. Sompnium. Nigromācia
diuinacō. pphithōēs. geomācia. ydro. Aereman
cia. ⁊ pyromancia. De scdo vbi demones tacī
te se ingerunt sunt sex sc; Genes. Augulū. omen.
Cyromancia. Spatulasmancia. ⁊ Sors. Prestigi
um fit qñ prestigios quibusdā apparicōnibus se
demones aspectui ⁊ auditui hominuu ingerētes
ad pronūciand futura illicita inducunt. Som
pniorum diuinatio illicita tunc fit. quando opa
cōne demonum aliq fantasie dormiētib⁹ apparēt
ex quibus qñq; aliqua futura reuelant hñs quī
cum eis habent pacta imita. illicita. Aut expres
sa. quia ad hoc inuocātur. Aut tacita quia hui⁹
modi diuinatio extenditur ad qd non potest se
extendere. Si vero aliquis vtitur sompnñs ad
cognoscendum futura secundum q sompnia p
cedunt ex reuelacōne diuina vel angelica vel se
cūdum q procedūt ex causa naturali Intrinseca
sicut medicī ex sompnñs infirmitates iudicāt. ⁊
etiā fm q pcedūt somnia ex cā naturali. extrīse
ca vt qñ ymaginacō dormientis imutāt ab aere
cōtinenti vel ex impressione celestis corporis. pu
ta quādo sic dormienti aliq fantasie apparent con
formes celesti disposicōni. quī inquā vtitur som
pnñs ad cognoscēd futura ex quacūq; prefataz

est hñm

omnia

causarum aliqua quātū se potest virtus tal' cau
se extendē. tunc nō erit illicita diuīnacō. Ex quī
bus patz q. 7. sunt cause sompnioꝝ videlicet. 2.
iam recitate. quinta similiter put veniunt ex de
monis pacto tacito vel exp̃sso aut ex illuſioē sua

Nygomancia fit quādo p mortuoꝝ apparitio
nem vel locutōnem adhibito ſaguine vel alio vi
dentur ſuſcitati mortui diuīnare. ⁊ ad interroga
ta rēdere. Per phytōnes diuīnacō fit qñ futura
prenūciantur p homines viuos. ſicut in arcepi
cis patz. Rñq; tñ demō pñūciat futuā p exp̃ſſas
figuras vel ſigna q in rebus inaiatis apparent.

Geomancia fit quādo futura apparent in ali
quo corpe terreſtri. puta vngue vel ferro vel la
pide polito. Ad idē p̃tinet ptractio punctoꝝ v
bi fit aliquādo diuīnacō ſine exp̃ſſa demonum
inuocacōne. ydromancia qñ futura apparent i
aqua ſupſtitioſe. Aeromancia fit quādo apparēt
in aere. Pyromancia vero quādo apparent in ig
ne. Inſequentib⁹ aut. 6. ſpēbus diuīnacōem nō
exp̃ſſe ſ; tacite demon ſe immiſcet ad predicend
futura. prima eſt Geneſ. Sūnt aut geneatici. q
ex aſtris certitudinaliter futura predicē curant
in effectibus caſualibus. ſeu futuris contingētib⁹
vel de futuris opib⁹ hominū ex libero arbitrio de
pendēcium. Si aut geneatici frequēter de talibus
verum dicunt. hoc contingit. Autq; multitudo

Nygomancia

Geomancia

ydromancia

pyromancia

Geneatici

hominū sequit̃ corp̃m suor̃ passionēs. et non ra
tōnem. Aut quia demones occulte se immiscēnt
generat̃cor̃ d̃m acōmibus etiā ip̃is nesciētibz. Se
cus aut̃ est de effectibz necessarijs vt de eclipsibz
et de effectibus a corpibz celestibus i inferiora cor
pa agentibus vt de pluuijs siccitate et huiusmōi

Augurium

Augurium fit qñ p motum vel voces auū seu
quorūlibz aialium. siue p sternutacōnes hoīm. et
mēbroz salūtis quis illicite futura p̃nunciat
Et si talia fiunt ex visu auū dicitur p̃prie auspi
cium. Rñ vero ex auditu auū tunc dicit̃ Auguri
um qđ etiā est nomen cōe ad oīa p̃fata. Nichil
tamen p̃hibet ex aialium motibz vel vocibz ali
quibus cōiecturare futura. qz ex influētia celesti
um et ex aere otinente immutātur ad qđam ex q̃
bus comici possunt futura. vt si cornix frequēter
crociter pronūciatur pluuiā futura p̃ime. Ai
malia etiā aliquñ percipiunt diuinos instinctus
vt columba super crīstum et in cete Ione. Instin
ctus preterea animalū aliquando causantur a
demonibus qui vtuntur h̃mōi opacōmibus bru
torum animalium ad implicandū aīas vanis o
pinioni. b. et tunc Augurium ē. Omen fit circa ṽ
ba hominum alia intēcōne capta q̃ dicta sint. q̃ a
lius retorquet ad futurum qđ vult prenoscere.
Verba enī hoīm q̃ accipiunt̃ pro omine aliquñ dī
sponunt̃ s̃m demonū opacōnem. Aliquñ vero s̃m

men

Simam prudentiam. primo modo est illicitum si
Secundo modo licitum si ex eis pronuntientur futura
sicut Gedeon fecit. Iudic. 7. et eleasar Genesis.
22. si primo modo benadab regis serui fecerunt
3. Res. 2. Cyromancia et sequentes due spes sic
se habent quod in eis considerantur aliqui figurarum di
spositiones in aliquibus corporibus occurrentes
visui. Unde Cyromancia fit quando considerantur dispo
sitiones aliquae ex lineamentis manus et inde futura
dicunt. Spatulasmancia fit quando consideran
tur dispositiones spatularum alicuius animalis. et inde ex
talibus figuris futura pronuntiantur. Sors fit quando
aliquid fit ut eius eventum considerato aliquid occul
tum innotescat. sors igitur est quando sine expres
sa demonum invocatione fit divinatio ex conside
ratione eorum que eveniunt ex quibusdam que ab homi
nibus serio fiunt ad aliquid occulte inquirendum.
Et fit hoc multipliciter Aliquando per considerationem
figurarum que perveniunt ex plumbo liquefacto
in aliquid picto. Sed hec ad geomanciam pertinet
aut quando fit ex quibusdam cedulae scriptis vel
non scriptis in occulto repositis dum considerat
quis quam recipiat Aliquando ex festucis in qua
libus positis quis maiorem vel minorem accipiat
Aliquando ex taxilloe predictione quis plura
puncta preciat Aliquando etiam dum consideratur
quid apertum librum occurrat Et hec. 2. ad sortem

Cyromancia

Spatulasmancia

Sors.

pertinent. Est autem triplex fors. diuisoria. consultoria et diuinatoria. diuisoria est quando super dicta iudicio sortium queruntur. quod cui sit exhibens siue illud sit res possessa. siue sit honor siue dignitas siue pena aut actio aliqua. Consultoria fit quando inquiritur quid agere oporteat. Diuinatoria vero quando queritur quid sit futurum. Est sortibus uti illicitum in sex casibus. Primo quando quis in quacumque materia trium spirituum ea intentione sortibus utitur quasi homini actus humani qui requiruntur ad sortes secundum dispositionem stellarum sortiantur effectum quia vana tunc et falsa est opinio. non carere demonum inuamene. Secundo quando sortium iudicium expectatur ex demonibus. Exemplum Ezechiel. 21. de rege babilonis. Tercio quando iudicium expectatur a deo et tunc non est de se illicitum ut dicitur per. 16. potest tamen in hoc quadruplex peccatum incidere. Primo si quis absque ulla necessitate ad sortes recurrat. quia per hoc videtur deum temptare. Secundo si quis etiam in necessitate absque reuerentia sortibus utatur. verum mathias prius oratione et ceteris sanctorum collecto electus est. Tercio si divina oracula ad terrena seu secularia negotia ad vite huius vanitatem quis conuertat ut aliqui faciunt in libris euangeliorum et sacris. Quarto si in ecclesiasticis locis utatur sortibus. Secundo est in secularibus dignitatibus quo ad electiones talium et etiam imperialium rerum diuisionem.

Licitum insuper est quoniam necessitas imminet cum debita reuerencia sortibus diuinum iudicium implorare ut quando dubium est quis in persecutione circa oves pastor remanere debeat. Et quando aliquis rpe famis habundare et duo egentes equaliter essent in extrema necessitate nec utriusque quo habundat donum sufficeret. tunc etiam iustissimum secundum Augustinum esse sorte uti cui dandum esset. Obsuaciones humanorum actuum illicite fiunt ut per tertia specie generalis supra recitatum est in. vii. scilicet in acquisitione scientiarum in immutatione per sanitatem corporis in vfu ymaginum in virtute lapidis. in expectatione fortuitarum euentuum in vfu verborum sacrorum. et in immutatione mentium et similibus. Observatio artis notorie est illicita et inefficax ac supersticiosa. quia obseruationis eius quis acquirere nititur scientiam vel veritatem per quendam pacta significationum imita cum demonibus. sicut in inspectione quarundam figurarum et placone quorundam ignotorum verborum et hominum aliorum. Obsuaciones ordinate ad corporis immutationem puta ad sanitatem et homini tunc sunt supersticiose quando naturaliter non possunt facere tales effectus quales ab eis expectantur. quia tales sunt solum quasi signa et sic pertinent ad pacta cum demonibus imita. Et fiunt talia aliquando cum generibus lapidum. Aliquando cum herbis. aliquando cum lignis. aliquando somis certis et vocibus figuratioibus.

ac signis quibusdā. aut carminibus & alijs ritibus
Et talibus reb9 naturalib9 adduntur caracteres
aliqui vel aliqua nomina vel alie q̄cūq; vane ob
seruationes q̄ manifestū est naturaliter efficaciam
non habere. ymagines enim astronomice
vocare p̄tinent ad superstitionem de monū arte con
fictam. Et falsum q̄ lapidib9 & aiantibus ac sois
certis vocibus figuratōnibus aut signis obfua
tis in celi ouersione. vel motibus siderū fabricen
tur ab hominibus p̄tates siderum ydonee ad vai
os effectus exequēdos quasi effectus magycarū
actiū ex virtute celestium corpū pueniāt. Crede
re etiā hoīes posse p̄ artem vere mutari in lupos
vel bestias & hmoi falsum est & supersticiosū. Ob
fuacōes etiā q̄ ordinātur ad p̄cognoscenda a
liqua fortuita vel infortuita sūt illicita et superstiti
osa. ac reliquie ydolatrie. Exempli gratia. Si mē
brū aliquod salierit. Si iniuncti ambulantibus a
micis lapis aut canis aut puer medius interue
nerit. limen calcare cū aliquis ante domum suā
transit. Redire ad lectū si quis dū se calceat ster
nutauerit. Redire domum si prodens offende
rit cum vestis a foribus redditur. Obserua re
dies faustos vel infastos. verba preterea diui
na scripta suspendere ad collum aut secum por
tare propter sanitatem vel prosperitatem vel
proferre talia tunc est illicitum et supersticiosum

primo qñ continet aliquíd ad inuocacōem demō
num ptinens. Secdo quādo continēt ignota nomīa
Tercio quādo continēt aliqua falsa. Quarto quan
do cum diuinis verbis ibi continētur aliqua va
na puta aliqui caractēs inscripti pter signū cru
cis. Aut si spes habeatur in modo scribendi aut
ligandi aut in quacūq; hmōi vanitate q ad diuī
nam reuerēciā non ptinet. Quādo aut nullum
pfatoꝝ fit: tunc est licitū. puta qñ pferūtur diuī
na verba. Aut inuocatur nomen diuinū. seu scri
bitur seu portat̃ et respectus habeatur ad solam
dei reuerēciā et ad sacra verba ac ad dīnam v
tutem a qua expectatur effectus. In incantacō
nibus etiā serpētum et quorūcumq; aīalium. si
solum talis aspect⁹ hēatur iam dictus: non est il
licitum. vnde licitū est tali respectu herbas colli
gere medicīnales cum simbolo dīno et oracōe do
minica. sic etiā ad sanandos infirmos licet aliq
sacra verba dicere vt pater noster. Ave maria.
vel qualiter cūq; nomē dei inuocare seclusis pre
dictis. g. malis. Maleficium dicitur quādo q̃s
supsticios⁹ obseruācijs. alium demonis coopatio
ne occulta vel manifesta in amorem alteri⁹ vel o
dium inflāmat. Deo enim pmittente ppter pccā
potest demon corpus hominis possidere. sicut i de
moniacis. ledē sicut Job. occidere. sicut viros v
ginis quā postea duxit thobias. Infrigidare ne

Incantatio

Maleficium

moueatur ad coitū ymaginacō; vni⁹ immutare
ut sic odeat q̄s quam diligere debēt. et ecōuerso
de amore ut de puella in legenda sci basilij. a. 2.
dialogorū greg. de sāmomiali. volūtatē tamen
demō nūq̄ potest imutāē. Geneālīf aut p sup
sticioſo reputat. Qd q̄tū de se ē nō p̄tinet ad dei
gloriā. neq; ad hoc q̄ mēs hoīs ēferatur in deum
aut q̄ carnis cupiscentie. moderate refrenētur
Aut etiā si sit preter ecclī institucōez. l̄ cōtra coſue
tudinē cōem que ſm. Aug⁹. p lege habēda ē
l̄ q̄ nō pōt reduci in causas naturales ſecūdū ar
tē medicīne. phie. a astronomie. l̄ qd non pōt re
duci ad artificiāles modos p̄ſtīm licitos. Ad
iurare demones p exorcīsmos licitos. a ē licitū
a officiū exorcīſtarū. vel alioz. licet non ex officio

Peccm̄ aut ē adiurare demones ad adiscēdum
aliquid ab eis vel ad ſamulandū ſine ſpālī dei in
ſtimētu vel reuelacōe. Preterea adiuraē ſupio
rem hoīem quaſi volendo eū neceſſitare eſt pecca
tum. licet tamen hoc ad inferiores. licitū etiā eſt
ſupiores adiurare nō neceſſitare. ſ p diuina ver
ba precando. Temptat deum aliquis quādo
de excellēcia aliqua diuina dubitat. vel preter
mittit homo facere quod potest ad pericula eua
denda reſpiciens ſolum ad auxilium diuinum.

Tēptatur autē deus triplicif. Vnomō v̄b ex
p̄ſſe q̄n aliq̄s ex incertitudie fidei ea itēcōe a quādo

a deo postulat vt exploret dei sciētiā ptatē. aut
bonitatem. aut veritatem dicti eius. Secdo factis
deus temptatur et expresse. quando quis ex ier
titudine fidei p ea que facit intendit expelmentū
fumere dīne ptātis. pietatis. sapientie. aut verita
tem dicti eius. Tercio temptatur deus quasi int
pretatiue. quādo quis. et si nō intendat expelme
tum de deo sumē Aliquid tū petit vel facit ad ni
chil aliud vtile. nisi ad pbandum dei ptatem et
bonitatem. seu cognicōnem vel veritatē dicti ei⁹
Deinde etiam quasi interpretatiue. qui ante ora
cōnem suam aīaz suam nō ppat. dimittēdo si qd
aduersum aliquē habz. vel alias ad deuocōnem
se nō disponēdo. Talis enim nō facit qd in se est
vt exaudiat. Quādo aut ppter aliquā iustam
necessitatē vel piam vtilitatē cōmittit se aliquis
diuino auxilio in suis peticōnibus vel factis. hoc
nō est deum temptare.

De. 2. pcepto et tri

Secūdo pcepto

b⁹ sequētibus Ca. 10.

phibetur omne pūriū et oīs blasphemia
in deum in sanctos et in sancta fieri. atq;
iurare phibetur sine tribus cōmītibus. videlicet
Iusticia. et discrecōne Iudicō id est nō leuiter et
veritate id est nō false. Iurare p deum qd est eū
testem veritatis adducere fit licite. pmmo meito
rie. dūm veritas subest et reuerēcia cōmītatur. et
pia necessitas ex humana infirmitate cōfurgēs

impellit Jurare in uanum est. proprie deum in falsitatem cuius esse testis nequit inuocare. primo dum ex deliberatione fit. semper est mortale. Per iurium enim est mendacium iuramento firmatum et est ex suo genere peccatum mortale. Sfitq; tripliciter. primo et principaliter fit per iurium quando de veritas iuramento. prout scilicet est mendacium iuramento firmatum. Secundario fit per iurium quando iuramento deest iusticia puta quando quis iurat illicitum se facturum. illud tamen non faciendo. non est per iurium. Tercio quando deest iudicium puta quando aliquis indiscrete iurat. quod ex hoc ipso periculose committit iniuriando falsitatem incurredi Sic qui iurat se non intraturum religionem vel non daturum elemosinam vel homini. Si tamen talis postea faciat quod melius est. non efficitur per iurium. quod malum sub iuramento cadere non potuit. Sunt preterea alii quidam in per iurio primus si quis per euangelium iurans per iuret. secundus si quis per deum in conspectu hominum iurans per iurat. tertius si quis solemni iuret per euangelium per iurans. per iurum est et mortaliter peccat qui non implere ubi potest quod coactus iurauit iuramento promissorio. nisi absoluat auctoritate superiorum per factum quando coactio cadebat in statu virum tunc dispensari potest per superiorem. Qui per iurat in cose. auget diuinam irreuerentiam et peccat mortaliter. Per iurum est qui falsum iurat quod putat esse verum. Sed plus per iurus est qui verum iurat quod putat esse falsum.

nā talis mentitur. Per iur⁹ etiā est qui aliqđ
putat esse falsum et iurat tanq̃ sit verū qđ forte
verum est. ¶ Falsum testimoniū aut ferre in iu
dicio scienter semp est pccm mortale. Sed si q̃s
ibi vel alias ex labilitate memorię humane epu
tat se certum eē de eo qđ falsum est. et tñ cū debi
ta sollicitudine recogitās estimet se certum esse
de hoc qđ falsum est. non peccat mortaliter hoc
asserens. q̃ nō dicit falsū testimoniū p se et ex in
tēcone s̃ p accidēs extra id qđ intendit. Non etiā
incurrit aliquis p̃iuriū quādo aliquis iurat p
mittit se facturum volūtātē alterius. si alter cui
iurauit iuramētū imponit illicita. vel inhonestā vel
importabile siue immoderatum. quia qñ aliquis
iurat vel p̃mittit se facturū volūtatem alteri⁹ in
telligenda est debita cōdicō. si scilicet illud qđ ei
mandatur sit licitū et honestū et portabile siue
moderatum. Qui preterea fit de nouo ciuis alicui
ius ciuitatis. nō obligatur quasi iuramento ad
suanda illa q̃ ciuitas se suaturam pri⁹ iurauit
Tenetur tñ ex quadā fidelitate concūibus. ut fi
at p̃iceps onez eoz. Canonicus etiā qui iurat
se seruaturū statuta edita in aliquo collegio. nō
tenetur ex iuramēto ad seruandū futuā statuta
q̃ de nouo fiunt nisi intēderit se obligare ad oīa
statuta preterita et futura. Tenet tamen seruare
ea statuta ex vi statutoz que habent coactiuaz

virtutem. Quicumq; vero ex lapsu lingue falsum
iurat. si quidem aduertat se iurare et falsum esse
quod iurat: non excusatur a peccato mortali. Si
autem hoc non aduertat: non videtur habere in
tentionem iurandi. ideo a crimine periurij excusa
tur. De exigentibus vero iuramentum. sciendum
q; si aliquis exigit iuramentum tamq; persona pub
lica s; q; exigit ordo iuris ad petitionem alterius
non videtur esse in culpa. siue ipse iuramentum exi
gat. siue sciat eum false iurare siue v; quia non vi
detur ille exigere s; iste ad cuius instantiam exigit.
Qui autem exigit iuramentum p seipso p;pria sp;te et ta
q; priuata persona et nescit alium iuraturum falsum. et
ideo dicit sibi. Jura michi ut fides ei sit: et non est
peccatum. Sic etiam quando p se aliquis exigit iu
ramentum. et tamen non sep; scit alium iurare verum vel
falsum s; quandoq; dubitat de facto et credit eum ve
rum iuraturum. et tunc ad maiorem certitudinem iurame
tum exigit: non e peccatum. Si autem q; scit eum fecis
se. s. contrarium eius quod iurat et cogit eum iura
re: homicida est. Postremo peruersum iuramentum
est quando aliquis v; iurat per falsos deos. De
p;fata etia materia exactiois iuramenti poit. Cael.
tres regulas. Prima. exigere iuramenta ab hys
de quibus vehemens e p;supco q; de opposito apd
exigentes q; periurabunt. et ad hoc ex delibera
cone inducere. vix aut nuq; caret mortali delicto

nisi forsan quāq; apud iudices quibus ex officio
sic exigere necesse est. Scđa neq; necesse est neq;
vtilē & sepe criminofum exigē iuramēta ab hīs
quī questionantur in iudicō exteriori ecclesiasti
co. vel ciuili. quādo presumi potest vehemēter q̄
vel deiurabūt. & quādo eorū iuramento nullate
nus statuitur. Tercia de re pemit⁹ occulta. q̄ scilicet
non potest pbari testibus duobus neq; rem pu
blicā scandalisat. Nullus i foro exteriori licite po
test ab alio inuito iuramentū extorquere. Sabba
ti sanctificacō infringitur. Primo p eos qui tūc
peccāt mōrliē. scilicet die dñico vel festiuitate no
tabili. Scđo p eos qui faciunt opus corpale non
p̄tinens ad dei seruiciū seu cultū. Aut qđ nō p
tinet ad exerciciū spūalis act⁹ seu cultus dñi
Aut nō p̄tinēcia ad ea q̄ sūt necessaria sibi vel su
is. aut nō p̄tinēcia ad salutem p̄p̄i vel alieni
corpis. aut nō p̄tinēcia ad vitādum imminens
dampnum rei exterioris. De illo precepto Canē.
ponit. 7. regulas. prima Observacō sabbatismi
quo ad circūstācias t̄pis & modi & loci pro maxi
ma pte relicta est determinacōi p̄latorū q̄ cogno
scitur. tū ex eorū institutis. tū ex cōsuetudinibus p
eos legitime tolleratis. Scđa De opib; seruilib;
non exercendis diebus dñicis & festiuis plus vt
frequēter determinat cōsuetudo loci & psonarū.
& prelati tollerata q̄ alia lex scripta. Tercia

cōfuetudo exercendi opera seruiilia hec ab istis .
hec ab alijs in diebus festiuis tunc maxime esset
dicenda corruptela . quando totaliter a serui cō
dei ⁊ a cultu festorum ⁊ maxime ab auditu misse
reuocaret. Quando p̄terea hec seruiilia magis ex cu
piditate q̄ pia nccitate ei publice p̄tractātur.

⁊ ioci ⁊ alie ēcreacōes corpales ap̄d vulg⁹ di
eb⁹ festiuis q̄q̄ sepi⁹ admixtas habeant malici
as ōtra legem dei: nō tamē per directū ecclēsiasti
cis obuiāt institutis. Quia opera seruiilia ple
rumq; fructuosius fierēt si nō ea p̄hiberet ecclē
sia. q̄ illa que vulgares in festis exercēt. Prop
terea p̄latorū int̄ est attēdere circa festiuitatum
multitudinē. Namq; ista fiunt ad cumulum pec
cati potius. q̄ ad cultū dei. Preceptum de hono
re parentū locum etiā habet de honorādis pa
tria. cōsāguineis cōciuibus ac beniuolis patrie
p̄mo ⁊ magistris. vñ hoc preceptū includit dūas
virtutes videlicet pietatē ⁊ obsequiā. pietas enī
esse deb; ad prefatos oēs. q̄ patris racōez hñt.

Cōtra qđ faciūt. p̄mo q̄ non honorāt p̄ntes. q̄
in defectu eis nō subueniūt. Qui cōsāguineos etiā
nō honorant. aut eis non subueniūt in necessita
te sp̄aliē. Similiter p̄ntes q̄ nō thesaurisant suis
filijs q̄ eis nō solū ad hōram sed ad totam vitā
eis debent subuenire. Secūdo qui patrie vbi nati
et nutriti sunt aut non honorē aut obsequium

onora
rentes.

prestant in necessitate p̄sertim. Similiter qui cō-
ciues sue patrie non honorant. aut eis nō subue-
niunt. Tercio qui nō honorant tenuolos p̄se

Observancie etiā virt⁹ hic mandatur qua ho-
nozem ⁊ obedienciā ac repensionē vicis exhibē
tenemur p̄ beneficijs. p̄ p̄latīs p̄prijs tā ecclēsi-
asticis q̄ secularib⁹ ⁊ magistris. Contra qđ fa-
ciunt qui tales nō honorant nō obediūt. aut vi-
cem p̄ beneficijs nō impendūt. ymmo honorem
debite honestatis aliemīs p̄latīs debemus. Con-
tra hoc etiā mandatum faciūt qui reuerēciā
debitam nō faciūt sanctis aut eorū reliquijs. vir-
gini beatissime ⁊ similib⁹. De isto p̄cepto Can-
cel. tradit. 3. regulas. prima ante religionis ingres-
sum teneor p̄videre necessitatē p̄ntum extreme si
possum dū nō aliūde patz eis p̄visio. nec excusatz
me religionis ingressus quin peccem intrādo. et
post introitum p̄fitēdo. Si tamē necessitas illa
nō sit extrema aut patet aliūde p̄visio: non te-
neor p̄ inuādo exire religioēz iam p̄fessam. Scđa
superioribus nostris qui omēs dīci patres p̄nt o-
bediēdum est de rigore in eis solis in quibus su-
piores sūt magis aut ei cui⁹ auctoritas potior est
attētis circūstācijs. p̄sone. t̄p̄is. reipublice. ⁊ vti-
litatis in istis. vt in cernētib⁹ rempublicā pl⁹
obediēdum est p̄ncipi q̄ patri. Secus in re do-
mestica. p̄por. cōnabiliter de monacho c̄sp̄cū pape

et epi et abbatibus et principibus temporalibus distinctio loci
habet. Tercia quanto plures dilectionis cause
concurrunt circa aliquem primum ut est habitu
do prelationis et subiectionis ad invicem bonitatis
Et ratio cognationis beneficencie consorcie patrie
et filii tanto ceteris paribus ille debet plus ama-
ri et preferri. Tamen obligatio legibus cautae ob-
servanda est. Sub precepto non occides intelli-
gitur prohibitum omne nocumentum quod potest infer-
ri iniuste persone proximi. ut occasio. Mutila-
tio. verberatio. incarceration. et in servitutem aliquam redi-
gere. et arrestare personam iuris ordine pretermisso
in talibus. Quod additur quod occasio hominis. mutilatio
et cetera possunt bene fieri tribus circumstantiis. Primo
si subest causa propter quam meruit mortem. Secundo si ser-
vatur ordo iuris. Tercio si fit bono animo. scilicet propter ius-
ticie obsequium. Sic autem infectio hominis iniu-
sta vel peccata. similiter mutilatio et similia. 17. mo-
dis. Primo quando innocens occiditur. Secundo si est no-
cens et occiditur qui tantam penam non meruit. scilicet mori. ter-
cio qui meruit mortem sed pretermittitur iuris ordo. Quarto
si omnia prefata caventur. et fit tamen livore vindicte. Quinto
qui occidit alium compulsus necessitate tamen evi-
tabili. quod scilicet fugere posset et alios invocare. sed ex ve-
rudia hoc facere renuit. Sexto qui dat operam rei illi-
cite et quam evitare deberet. occidit hominem casu et pre-
ter intentionem ut in percussione impregnata fieri potest

Septimo qui dat opam rei licite. non tamē adhi-
bet debitam diligētiā ut de sagittante puerū.
vel incidente arborem ut cadat. Octauo qui solā
voluntatē habet hominem occidendi. Nono Qui
iubet iniuste alium occidi. consilium dat auxilium
est huiusmodi que continentur in versu. iussio con-
silium consensu ac. Similiter qui rogat aut optat
alteri mortem. ut ex odio fieri solet. Decimo qui
negligit a morte liberare aliū quādo potest. et te-
netur ut existente necessitate famis extrema. v-
bi alius verisimiliter nō subueniet. Omnia autē
premissa habent etiā locū de mutilacōne incar-
ceracōne et hominū iniuste inferendis sicut de inter-
ficiendo est dictum. Undecimo qui p̄pedit ab-
usuū luxurie modis vel p̄ venena sterilitatis ne
femina cōcipiat. Duodecimo qui causant culpa-
biliter abortus conceptus. Qd si fit ex culpa facta p̄-
ter intencōnem p̄curandi abortum: peccatū est
magnum. Sed maius si fit ex intencōne abortiē-
di. Sfit igitur fm Alb. abortus ex percussione. aut
ex casu ab alto. aut p̄ exercitium corpale laborio-
sum. aut ex vehemēti saltu aut ex tristitia et timo-
re. Qñq; ex frigore aeris supfluo vel supflua ca-
liditate unde etiā balnea longa impregnatis pro-
hibentur et calida nimis. Qñq; fit ex fame et siti
longa. aut replecōne nimia vel flebotomia.
Secus autē est. et fit aliquādo sine peccō abortus ex

infirmi- tate aliq̃ in impregnante aut debilitate
fetus. aut ex frigore nimio aeris l̃ ex intēperācia
aeris alia. .13. si quis se ipm̃ interficiat. .12. q̃ si
bi scienter ⁊ ex intēcone ut vitam sibi abbreviet
mortē accelerat ut sit cici⁹ cū xpo qđ stultissimū
est. ⁊ supbia plenū. .17. q̃ per crapulam l̃ alio
mō p̃ dissolutā vitam sibi mortē accelerat.

De sexto p̃cepto ⁊ sequētibus. Capl̃m. 11.

Echia phibetur sexto p̃cepto ⁊ per hoc
intelligitur phibitū omne illud nocumē
tū quod potest inferri p̃sone ciuīte p̃ mo-

dū libidinis. de hoc habes sup̃ de luxuria ⁊ ei⁹ spe-
cieb⁹. c. 2. Nō furtum facere est. septimū p̃cep-
tum. in quo prohiberi intelligitur omne dāpnū
qđ pōt inferri primo in reb⁹ exteriorib⁹. de hoc
habes supra in. c. 3. Nō esse testē iniquū l̃ falsū
octauo p̃cepto phibet. Et omne dāpnū quod
pōt inferri primo p̃ ṽba. de q̃ supra in. c. de ira et
accidia p̃mo et luxuria. Sed q̃ in iudicō publico
plura pccā mittūtur ⁊ circa testificacōnem. Id
circo s̃m dicta s̃cti. thome dicēdū est de mēdacō
Negacōne veritatis. Testificacōne. Accusacōne.
aduocacōne. defensione. p̃uaricacōne. Ter giuer-
sa cōne. pena talionis. Iudici⁹ sentenciā. et de ap-
pellacōne quādo male fiāt. Mendacium est fal-
sa vocis significacō cum intencōne fallēdi. Et est
triplex mendaciū. Iocofum quod fit causa ludi

on me
aberis

5 furab⁹

hūm h̃sh⁹

vel placendi cupiditate. Officiosum qđ nulli ob
est. ⁊ pdest alicui. nam fit causa vtilitatis quia i
tenditur eo inuamētū alterius vel remotō noci
menti. aut fit ad cōseruacōnem pecuniarum. aut
ad cōseruandū vitam corpalem. aut ad consuā
dum honorem ne polluat corpus alicui⁹. Per
niciōsum est qđ fit causa nocumētū alteri⁹. Et hoc
habet tres gradus. prim⁹ si intenditur nocumē
tum vnius ⁊ vtilitas alterius. et hoc vni pdest
alteri autem obest. Secundus si est cōtra hominem
siue sola intencōne nocendi alicui Et hoc nulli p
dest ⁊ obest alicui. Tercius si ē cōtra deum vt qñ
fit in doctrina religionis. Est autē mendacium p
niciōsum pccm mortale p se. primo si cōtra bonū
dei fit in doctrina fidei ⁊ hoc est grauissimum. Se
cūdo quādo fit circa aliquid cui⁹ cognitō p̄inet
ad hominis bonum puta ad p̄fectionem scientie
⁊ informacōnem morū. q̄ sunt de necessitate salu
tis. quia infert dampnum false opiniois. Tercio
quādo fit in nocumentū p̄mi notabile. aut qñ
tum ad p̄sonas aut q̄tum ad diuitias aut q̄tū
ad famam. Quarto qñ quis mentitur in iudicio
vbi ex officio tenetur dicē veritatem. Quinto qñ
quis mentitur docendo seu in doctrina ad quā
ex officio tenetur. Officiosum mendaciū est pccm
mortale. s; p accidēs ratione scandali vel cuiuscū
q; dampni consequētis notabilis. dū scilicet aliq̄s

non veretur propter scandalum publice mentiri. Iocofum mēdacium est peccatum mortale per accidēs quādo quis mēdaciū iocofum iuramēto affirmat. q̄ tūc periuriū est. Alias mēdaciū semp est peccatū veniale ad minus. Negando veritatē scienter in iudicō quis peccat. etiā quando aliquis ē reus. Accusatus enim tenetur iudici veritatem exponere quam ab eo scdm formam iuris exigit. Ideo si sic cōfiteri noluerit veritatem quā dicere tenetur vel si eam mēdaciter negauerit: mortaliter peccat. Si vero hoc exquirat quod nō potest scdm ordinem iuris: nō tenetur ei accusatus respondere. sed potest vel per appellacōnem vel aliter licite subterfugere. Mēdacium tamen sibi dicere non licet. Testimoniū ferre tenetur quis aliquādo requiritur aliquādo nō requiritur. Primo equiritur auctoritate superioris sui cui in hīs que ad iusticiā p̄tinet obedire tenetur. et in hīs in quib⁹ scdm ordinē iuris ab eo testimoniū exigitur. puta in manifestis et in hīs de quib⁹ infamia precessit. nō autē de occultis. nec de quib⁹ nō ē infamia. Secūdo equiritur auctoritate alicui⁹ nō auctoritate superioris cui obediē tenet. s; etiā tūc. sc̄ qñ requiritur testimoniū ad liberādū hōiem l̄ ab iniusta morte. seu pena quacūq; v̄l a falsa infamia vel etiā ab aliquo dampno tenetur hō ad testificādū. Tercō si in istis casib⁹ precedentibus

iā didis etiam nō equūcūte testimonium alicui
tame tenetur facere qđ in se est vt veritatem
denūciat alicui. qui ad hoc possit prodesse. Quar
to super hīs q pūnent ad cōdempnacōnem alicui
us nō tenetur aliquis ferre testimoniu. nisi qñ
a supiori cōpellitur sū ordinem iuris licite. qđ di
citur ppter clericos qui ad hoc cogi non possunt
Tenetur pterea testis verum dicere et veritas
nō est vendenda. Sed testes aliquādo aliquid
accipere possunt nō quasi precium testimonij. sed
quasi stipēdium laboris. expensas. vel ab vtraq;
pte vel ab ea qua inducūtur De hac materia eti
am habes supra. c. 10. §. 3. 2. 7. 6. Accusare autem
tenetur quis qñ pccm rei est tale q virgat i mlti
tudinis corruptelam corpalem seu spūalem eē
qñ probari potest sufficienter. Si autem non vir
gat in nocumētū multitudinis. aut si probare
sufficienter non potest. non tenetur. Potest etiā
accusator tripliciter peccare. videlicet calumpnia
cōne preuaticacōe. et tergiuersacōe. Calumpnia
est falsa crimina alicui ex intencōne in iudicio im
ponere. ex malicia. dolo scilicet et fraude. Qui au
tem falsum crimē alicui imponit nō ex malicia. s;
ex animi leuitate ad accusationem pcedit. quia
scilicet nimis facīliter credit qđ audiuit hoc est
temeritas non calumpnia. Preuaticari est in iudi
cio vera crimina abscondē fraudulenter. ita q

fraudulenter abscondat ea de quibus accusatō;
pponit colludens cum reo proprias pbatōnes
dissimilando. tergiversari est in vniuerso ab ac
cusatōne in iudicō desistere oīno. scz aim accusā
di deponendo non qualifcūq; s; inordinate. Sec⁹
si ordinate ut si i accusatōis processu cognouit
falsum esse id de quo accusauerat et sic pari con
sensu se absoluunt accusator et reus. Similiter
si princeps ad quem pertinet cura boni oīs qd p
accusatōnem intenditur accusatō; abol; penam
taliois tenetur soluē ille qui accusauit aliū mē
dole mētencone nocendi et in pbatōne deficit. Se
cus si ex amī leuitate accusauit. Aduocans p cā
quam credit esse iniustā et dāpnificās sic alium
tenetur ad restitutōem eius damni qd oītra iusti
ciā p ei⁹ auxiliū altera ps incurrit. Si vero igno
rante iniustam cām defendit. excusatur in toto
vel in nullo vel in tanto scdm q ignorantiā fuit
varia. De ignorantia hēs supra c. 8. §. 19. et 20.
Aduocatus aut recipiens pecuniā in pbitate et
immoderantiā extorquens peccat licz tñ p iocimū
suū vendere. vsum sciēcie quī est corporal. S; hoc
facē d; moderate accipiēdo cōsiderata cōdicōe pso
narū et negotiorū et laboris et cōsuetudinīs patrie
Idē dicendū de medico. Iudex non d; vendere
iustā smām ideo de publico sunt inducibus stipē
dia dāda labois. Iudicāē aliū i quibus peccatis

existentē nō licet iudici qui publice in similibus for
det. ymmo nō licet Iudici qui in occulto in graui
bus peccis est alium qui publice in similibus est
reus iudicare. nisi iudicet cum humilitate et timo
re et cum necessitas imminet. Iudex preterea qui
alias iuste iudicat. peccat tamē. si hoc facit nō ex
beniuolentia sed ex animi amaritudine. Iudex pec
cat si iudicat non sibi subiectum. aut non secundum veri
tatem quam nouit. aut sine accusatore vel infamia
aut si penam relaxat sine consensu accusatoris et
cum no cumento publice utilitatis. Defendere se
armis vel manu contra iudicē quādo quis cōdem
pnatus est ad mortem iuste coram iudice. hoc nō
licet. sfugere tñ potest talis de loco sic condempna
tus. ut per solam fugam se liberet. Tenetur etiam
nō resistere agēti quin paciatur quā iustū est quā
detinetur Sicut etiam si aliquis sit cōdempnatus
ut fame moriatur. nō peccat si cibum sibi occulte
ministrari sinat quia tunc nō sumere esset seipm
occidere. Appellare causa afferēde more ne con
tra aliquem iusta sentēcia pferatur est peccm. qz
hoc est calumpniose se defendere.

De .A. sacramentis. Capitulum .12.

Irea sacramēta q̄ sunt necessaria poit Can.
plures regulas. sequētes videlicet. In omni
sacramēto si deest intentio actualis vel hi
tualis faciendi illud qd xp̄pus instituit et ecclia in

tendit nichil agitur. Similiter si forma obmittit
aut corrumpitur. Aut materia debita. aut si ydone
us minister defuerit. Ex hoc precise qd aliquis scilicet
maticus est & hereticus vel pscisus & excoicatus &
degradatus non redditur impotēs ad efficiendū
vel offerendū sacramenta nisi deficiat aliunde & po
testas ordinis vel intentio debita vel materia & for
ma. Quāvis exccendo talia in casibus prohibitis
gravis delicti reus sit. sfiat semp quod melius e
rit de passionibus dum circa sacramentorum mi
nistractionem dubitatio aliqua contigerit & supple
atur caute id quod omisum fuit & sub quadam
condicione si non erit illud iterandū. In casu du
bio vehementer. An alijs sit vel nō sit baptisatus
ut si sit expositus vel baptisatus in nomine ihesu
tantum. Aut alio tali dubio iteretur baptisimus
sub hac condicione. Si tu non es baptisatus ego
te baptiso in nomine patris & filij & spiritus sancti.
Amē. Ea que sunt de decencia notabili sacramen
torū instituta & promulgata ab ecclesia nec abo
lita sunt p non vsum et si nō sint de necessitate sa
cramēti ad faciendū id quod intendit fuit tamē
de necessitate pcepti ad obligandū ne sciēter et ne
gligēt absq; racōali causa dimittātur. sforma in
oī sacramēto pōt corrūpi aut p addicōez & p sub
tractōez & variacōnem & interrupcōnez nōbile qd
modica nō impedit. sili ad dicō subtracō & variacō

1.
Baptismo

siue q̄ hanc formam ad sensum alium neq; intel-
ligibilem reddunt. licet aut̄ indiscrete ⁊ culpabi-
liter fiant verba aliquādo. tñ sacramētum nō sp̄
ānullant. In baptismo hec sunt de necessitate sa-
cramenti. minister p̄done⁹. materia q̄ est aqua e-
lementaris fluída ad dr̄nam lutū ⁊ aquarū q̄ sūt
artificiales. Intencō actualis vel habitualis fa-
ciendi qđ eccl̄a intendit. Intingēdo nō submer-
gendo ex aqua illa baptisandum aut eius p̄ter
pr̄ncipalem nudam. Et qđ aliquāliter consenti-
at scilicet actu vel habitu vel in p̄ntibus. Dicēdo
simul hanc formam ego baptiso te in n. p. ⁊ f. et
f. s. Amen. Confirmacōis sacramētum tenetur
quolib; xp̄ianus habens vsum racōis nō otem-
pnere. presertim imminente piculo confessionis
cr̄isti coram infidelibus faciente. De eucharistie
sacramento sciendum qđ discriminē noui peccati
mortalis in celebrando vitatur si post discussio-
nem cōscientie q̄ regulariter in talibus haberi so-
let ⁊ celebraturus nō habeat cōsciām fixam aut
eque firmam sicut de opposito qđ sit in pccō mor-
tali vel alio legitimo impedimēto. vt est irregu-
laritas. Et hec vocatur certitudo moralis vel ciui-
lis qđ homo sufficienter pbat⁹ ē. Illi pueri sūt p̄-
donei suscipe eucharistiā ⁊ ad hoc ligari videntur
semel in anno quī s̄m leges censentur habiles
ad nubendum. potest qđ deuotio etatem hanc

2
Confirmacō

3
Eucharistia

assa.)

⁴
Confessio.)

preueniē sicut in quibusdā etatem supplet mali-
cia. Audiē missam itegrā est de obseruacōe sab-
bati hoc est diez festorum pro tempore legis e-
uangelice nisi p impedimētū legitimū aliquis
se tueat. tale vero impedimētū scdm loca et tpa
et etates et cōsuetudines vaie indicatur. Confes-
sionem sacramentalem post mortale peccatū fie-
ri actu oportet in sex casibus. Primus ex institu-
cōe ecclesie semel in āno. Scds in suscepōe eu-
charistie vel celebracōe et sacramentorum alioz
suscepōe scdm quosdā. Tercius in piculo mortis
verisimiliē imminentis. Quartus qñ scia dicit q
alias nō habebit oportunitas peccā cōfiteri. Quin-
tus si scia licet erronea sibi sū mortali peccato di-
cat. Sextus qñ vult inuēit l sibi precipit iuste
Circūstancie in aliud genus vel in aliā speciē tra-
hentes peccatū mortalē sūt necessario cōfiterē. Con-
fiteres debz regularit in peccatoz suozū explicacō-
ne relacōe oplices suos nisi dū aliter cōfiteri nō pōt
sicut in incestu cū matre l vnica sorore. Aut n sit
dicat et apud talē q reuelatio debeat pdesse non
obesse eis qui deteguntur. Quo tamē casu nichil
omīn⁹ magna cautela cōgruitur apud cōfiterē et cō-
fessorē ne zelo pficiendi in discreto fallantur. de
hoc vide sup. c. 6. §. 12. 28. 29. qd. Omnia ad con-
fessionem pertinētia ut pmā inuicta et interroga-
cōnes facte et cetera nō inducētia ad malū sunt

de confessionis secreto. propter quod peccant si eos non
excuset ignorantia illi qui penitentias suas et ea que
sacerdos eis dixit passim dicunt et qui etiam super
hoc inquirunt. quoniam talia per directum causant
aliquando irrisum sacerdotis aut confessi cul
pam. Qui seduxit alios ad peccatum tenetur per posse
eos postmodum ad viam veritatis reducere. non
minus quam de dampno temporalis illato. Sic de infamati
one et similibus. Et ad hoc debet confessor inducere
confitentem de qua materia habes in nostro ma
nuali confessoris. Confessus volens peccatum suum re
uelari per confessorem. petat illud extra confessionem
detegere. neque tamen ad huc est tutum confesso
ri illud onus assumere si remedium possit aliter
in modum adhiberi. Si confessor presumitur ve
rissimiliter sollicitus aut sollicitus ad peccatum ut puta
ad lubricitatem persona hoc timens debet ab isto si sit
suus curatus petere licentiam alteri confiteri. Quia
non obtentus potest nichilo minus alteri confiteri
et absolui. Peccatori quoniam non sufficienter penite
ti. ut quia propositum habet actuale peccandi in fu
turum. utile est confiteri et abstinentias certas reci
pere. Cui tamen confessor expresse iterum et iterum pro
testetur quod neque absoluitur neque potest neque pei
tentie tales aut talis confessio eundem liberat quoniam
iterum eadem peccata confiteri teneatur. Tuncius est
cum propria penitentia que sponte suscipitur et verissimiliter

Reuelatio

de alio peccato

5
in iunctio.

infectio diuisa

6
or^a absolutio

adimplebitur ducere confessos ad purgatoriū q̃
cū magna non implenda precipitare in infernū
Nulli inuito iniūgenda est penitēcia publica pro
peccato secreto secus de publico. Similit̃ nullus
p castigacōnem scandalisandus est publice pro
peccato occulto secus p publico vbi si scādalise
tur peccator scādalum illud nō imponēti sed sibi
qui meruit imputetur. Diuisio cōfessionis si ob
ypocrisim aut preminio pudore fiat impedit vir
tutem absolutōis. Secus vbi auctoritas superi
oris in casibus reseruatis et bona fides simpliciu
hec faciūt et excusant. Aut vbi cōfessor forte pre
sumeret scandalisari ex peccato cōfessi et nō ha
beretur pro tunc cōfessor altius secretus cui absq;
pabili scādalo peccata oia reuelari possent aliq;
tamē possent. Videat tñ quilibet q̃ racōnabiliter
cōsciēciam scandali sibi fingit. Dum nescit confi
tens de quibusdam actibus an fecerit illos aut q̃
intencōe et quomodo fecit ut sepe cōtingit dicat
sub condicōne scrupulos suos ut sic neq; mentia
tur nec absolutōe defraudetur. Forma absolu
tionis ab excommunicacōe est ista et debet primo
fieri. Ego absoluo te a smā excoīcacōis et cōstituo
te sacmētis ecclē. In noīe patris et filij et spūs san
cti amen. Dem̃ seq̃tur absolutō a peccis si in excoī
caciōe peccm̃ induditur necērio cōfitēdū sacramē
talit̃. Ego absoluo te a peccis tuis in noīe patris

a f. a spūs sancti amen. Tūcūq; est istis for-
mis nichil immiscere. Confessio ficta reiterari
d; ex integro fm p̄babiliorē opimionem. q̄uīs
duriorē. non est tamen fictio si pccōr dicat oīa
quorū actu recordatur q̄uīs non omnium reco-
detur. Sed est fictio dum scīenter celat aliquīd. ā
in p̄posito peccandi pseuerat. aut scit aut scire d;
q; a tali nō potest absolui. vñdō extrema hab;
materiam a formam in liberis suis expressam. a
obligat non cōtempnere dū finis vite secundū
p̄bables cōiecturas p̄ infirmitatem expectatur
Que preterea iterari potest simili causa rursus
reiente. Extrema vñdō rite suscepta del; vñalia
ymmo videtur q; absoluit ab omni culpa. coniu-
cta peticōne recipientis. videtur etiā q; ab omni
pena liberet tū virtute sacramenti. tū quia petit
pie pseueranter. p se a iuste. Matrimonium con-
trahens fide in foro ecclie q̄tuncunq; carnalis co-
pula subsequatur eadem fictione remanente. nō
cōiungitur matrimonialiter. Conpelletur tamen
ab ecclia in foro exteriori. Cūq; est consiliū ut po-
tius omnes sentētias ecclie tolleret q̄ pccō cōsen-
ciat potest tamen nouo cōsensu adhibito fictum
matrimoniu si nichil aliud cōstiterit in verum cō-
mutare. Votum simplex castitatis non dirimit
matrimoniu iā cōtractum. peccat tñ qui vult dū
primo cōtrahendi volūtatem hūit voto cōtrariā;

Confessio

Extrema vñdō

8
Matrimonium
fictum

Votū fm
Castitatis

non aut postea dū reddīt debitū ut est cōcors sen-
tenciā sed negant peticōnem posse fieri. Null⁹ cō-
iugū tenetur reddere debitū in detrimētū notabī-
le a ctū sui corporis l' fetus nascituri. Et scdm hoc
cognoscitur quādo leprosis vel pregnantibus
aut mēstruatis aut furiosis aut epydimiacis et
similibus casibus reddi vel non debeat debitum
ad tempus.

Que impediāt mrimoniū contrahendum non
cōtractū Caplm. 13.

Am de impedimētis mrimoniū laicius tra-
ctare necesse est vbi maiōr imā fiūt picula.
p pñti tamē dicēda sunt tria sūb opendio.

Primo q̄ ipediant mrimoniū cōtrahēdū nō cōtra-
ctū. 2. que impediāt non solū cōtrahēdū sed etī
am cōtractū iam mrimoniū. Tercō q̄ faciūt ut fie-
ri possit diuorciū de q̄b⁹ oibus pe. de. pa. sup. 2. d.
12. recitat a declarat v̄sus. De impediētib⁹ emim
solū cōtrahēdū sūt nouē impedimēta. vñ v̄sus
Ecclesie vetitū nec nō temp⁹ feriatū. Hostiensis ad-
dit alios videlicet Incestus raptus spōsate mors
mulieris. Suscept⁹ p̄prie sobolis mors presbiterā-
lis vel si peniteat solēniter aut monialem. Acci-
piat prohibēt hec cōiugū sociandum Primū im-
pedimentū est ecclē vetitū ne videlicet clam et siue
vbi cōsuetudo ē bāmī fiāt mrimonia a peccāt mor-
talit' spōsus l' marit⁹ si añ benedictōez nupcialē

cognoscat sponsam vel uxorem in loco ubi de con-
suetudine solempnitates obseruatur. Idem ē de
reddicōe debiti. vñ hic inducitur interdictum ab
ecclia factum de clandestino matrimonio. qđ ē pre-
ceptum iuris. Et etiā interdictum p̄ ministrum
ecclie puta prochialem sacerdotem q̄ habz impe-
dimēta in matrimonij cōsiderare. vel p̄ officialem e-
piscopi qui habz de talibus iudicare. vel p̄ ep̄m
qui habz in talibus dispensare aliquñ. Ssit autē
clandestina desponsatio seu matrimonij cōtract⁹
clandestinus s̄m hosti. 6. mod. Primus quādo
fit sine testibus. Secundus qñ ueniunt clandestinē
anteq̄ recipiant bñd cōnem nupcialē p̄ loco
a tpe quo petere possunt et obtinē. Qđ dicitur qđ
si est terra interdicta nō tenetur exire p̄ ea petē-
da neq; vsq; ad septēniū expectare. qñtū forte
durabit. nec durante illo ibi potest fieri nec in fe-
stis in quibus solemnia celebrantur. sicut natal
pascha penthecostes. quia tūc sunt nupcie inter-
dicte. nec in festo assumptōnis quia tūc etiā in-
terdicte sūt. Similiter si contraxit in vigilia septuagē-
sime p̄ uerba de presentiz nō tenetur vsq; ad octa-
uas pasche expectare. Tercius quādo sponsali-
bus nō solutis s̄ soluēdis solum auctoritate Iu-
dicis episcopi vel qui de consuetudine in causa ma-
trimonij cognoscit sine cui⁹ cūq; licētia contrahit
qđ ex quo nō erat soluta pmissio adhuc ligatus

erat nisi forte a mortalitate excuset exceptio sibi
competens. Sed hic accusat ecclesie prohibico Quar
tus quando contrahunt matrimonium ante pubertatem
sine iusta causa. sine licentia epi ubi non est tantum
peccatum impuberum qui nesciunt quid faciunt si
cut amicorum qui hoc procurant. Quintus contra in
terdictum vel spirituale sicut isti interdicitur ne contra
hat cum ista propter impedimentum iniunctum vel quod
litte pendente non contrahat cum alia vel generale
ut tempore feriato. Sextus quando obmissis ban
nis ut supra §. 2. et infra §. 1. Et quocumque istorum
modorum di. pe. pa. matrimonium clandestinum contra
hatur culpa mortalis est propter inobedientiam. Sed
de benedictione toties peccat quotiens contemp
nit eam petere quando debet et potest eam obtinere sed
nichilominus nolunt interim continere. Clandestina
desponsacio etiam est secundum hos. quando dote non hita nec
peticoe a parentibus et ab amicis facta conveniunt car
naliter sine benedictione. Nam contrahere cum filia vel fi
lia familias inuitis parentibus vel in scilicet est lede
re ius patricie potestatis tam filio quam extero vni et rap
tor virginis dicitur non solum quod inuita sed etiam quod inui
tis personis et in scilicet ducit de quo habes §. c. 2. §.
12. de banis autem vni quilibet leges applicas arbitretur
consuetudinem ecclesie sue vni agnoscere auctoritate benedictionis
nuptiarum et auctoritate oblationis solenne more est nec tenet
reddere auctoritate non tamen toties peccat quotiens reddit

Sciendū tamē q̄ sup clandestina dispensatione
seu cōtractu clandestino matrimonij potest fieri
dispensatio iuste in .vi. casibus. Prim⁹ magnati
bus. quia talium matrimonia cū magna delibe
racōne ⁊ p amicos ⁊ aliquñ sup impedimento ad
papā mittendo solēt tractari. Scdus quādo val
de nobilis ignobilem ducit. Tercius qñ diues
paupem. Quart⁹ cum senex iuuenem. Quint⁹ cū
timent pntes. Sextus cum diu sic fuerūt et hoc
ppter verecūdiam. Et ista .vi. possunt reduci ad
tres causas ppter quas iuste dispensari potest i
obmissione bānoꝝ ⁊ bñdcone. nō q̄ nō fiant: s̄
q̄ occulte fiant. prim⁹ quādo nō est timor de im
pedimēto. quia tunc cessat causa. vt inter eminē
tes psonas. Scdus quādo est timor ne oppositū
vel peius sequatur ppter inequalitatem eoꝝ q̄
nolūt se habere. aliter fornicabūtur. et pntes si
scirent vel inferiorem interficerēt. vel potius fal
sos testes supponerent. sic male impedirent. Si
autem sciant ex toto celebratum: extunc quia nō
est remediū pntes sustinebūt. tercius ppter ve
recundiā senū ē qui diu cohabitauerūt. Et i istis
occulte inquirendū est de impedimentis. ⁊ si nō
sunt: licēciari possunt ppter hoc q̄ nō est piculū
vt in primo. vel quia est piculum graui⁹ vt in se
cūdo. vel ppter scandalū vt in terciō. Vnde nec de
bent senes cōtrahentes derideri. quia fit iniuria

sacramento. Nō enim irritēdi sūt quī auctoritate dei ⁊ apostolorū ac ecclesie sacramētū recipiūt dispensare autē potest epus ut prefata fiāt non inferiori nisi ex spāli ommissione. Nec non tēpus feriātū id est temp⁹ nupciarū impedit celebritatē eorū. Sunt enim tria tēpora eis interdicta scilicet ab aduentu usq; ad octauas ephie. A septuagesima usq; ad octauas pasche ⁊ a dominica añ ascensionē usq; ad octauas penthecostes. vñ versus. Aspicies veterem. circū quasi quis benedicta. id est. Aspicies designat primam dominicā aduentus cui⁹ primū responsoriū incipit. Aspicies. veterem octauā epiphaniē cui⁹ prima añ in laudibus incipit. veterē. Circū dominicā in. Añ. cui⁹ introitus incipit. Circūderunt. quasi dominica in albis cui⁹ introitus incipit. Quasi modo. quis. prima dies rogationū cuius euāgelium incipit. Quis ex vob habebit amicum. Benedicta. dominicā trinitatis in octaua penthecostes cuius introitus incipit. Benedicta sit scta trinitas. Prefatis diebus prohibetur benedictio nupcialis. Item festum coniugii nupcialis ppter lasciuas que tunc fiunt Et pari ratione videtur traductio solemnis que aliquādo post nupcias fit de domo pntū ad domū viri in qua etiā multe insolētie fiunt aliquando. Itē prohibetur tunc cōtrahere per verba de pnti q; si nō tūc clandestina matrimonia essent licita

S; nō phibetur tract⁹ p verba de futuro. Hīs
etiā tribus t⁹ib⁹ nuptias celebrare ess³ p⁹cē
mortale ppter expressā phibicōnem lic³ non es
set mortale debitū petē a iuge prius rite bñdicta

Incestus est. 3. cum quis cum p⁹imqua vxoris
scienter luxuriatur. 7 tūc p⁹dit peticōnem debiti. te
netur tñ reddere nec potest contrahere cū adul
tera quia affinis est. sed nec deb³ cum altera. sed
v⁹tq³ sit sine spe cōiugij. Et ecōuerso vxor sciēter
cognita a p⁹imquo viri p⁹dit debitum ne exigat 7
spem cōiugij. Incestus igitur cum cōsanguinea car
nali vel affine impedit contractum fiendum. nec
refert utrū sit incestus cum adulterio l³ sine. Sed
ecōuerso adulteriū non impedit sine incestu. nī
si in tribus casibus dicēdis. Nō autē legitur de in
cestu cum cognata legali aut spiritali s; de pu
blice honestatis iusticia. Et itellige scienter. sicut
7 adulterium scientia³ requirit. vide de hoc sequē
tibus fm. 7. c. ix. 7. 10. 17. De eo preterea quā
cognoscit cōsanguineā vxoris sue nota tres p⁹du
fiones Prima qñ quis cognouit cōsanguineam
sponse sue tunc sponsalia soluta sunt nec ultra ta
lis potest habē sponsam illā in cōiugem obstan
te affinitate cōtracta. Nec ecōuerso illam quā co
gnouit obstante publice honestatis iusticia nisi
papa dispēsan³. Sed potest ducē terciā epō dis
pensante. pnia sibi de incestu imposita. Secunda

conclusio est de illo qui cognovit consanguineam
vroris sue matrimonio consummato sciēter qz matri
moniū tūc nō dissoluitur s; tenetur reddere debi
tū petēti nō aut potest perere nisi secū ppter conti
nēcie difficultatē per ep̄m dispensetur. Tercia cō
clusio est de illo q̄ cognovit cōsanguineā vroris ma
trimonio nōdū consummato. De q̄ videtur qz cū
possit religionē intrādo debitū negare qz teneat
intrare ne cōmittat incestum cognoscēdo. s. affine
suam. Nam matrimonio cōsummato ab incestu red
dendo excusatur qz necessitatur nō habens viam
negandi Sed sicut matrimonio cōsummato potest
ep̄s cum eo dispensare in petendo sic matrimoni
o non cōsummato potest ep̄s cum eo dispensare
in non reddēdo in seculo remanēdo. Si autem cū
hoc velit petere debitum duplex dispensacō neces
saria est. Nota etiā hic qz non est p̄prie incestus
cognoscere cognatam suā legalem vel spiritualē
vl̄ ad quā est publice honestatis iusticia quia in
cestus non est nisi cū vera cognata vel affine. Sd
papa vel imperator nō potest facere qz sit cognā
tus vl̄ affinis qui non est quia ista sunt iura san
guinis que mutari nō possunt. Sed licet nō sit in
cestus est tamen spūale peccatum scilicet pecca
tum inobediēcie ad ecclesiam. Itē pariter ratione
non ē incestus nisi in gradu prohibito lege natu
re a qua est sola cōsanguinitas vel affinitas v̄a

Raptus est. & impedimētum Qui. scilicet rapit sponsā
alterius. vel qui rapit vxorem alienā. Secus si so-
lutam rapiat virginem. vel corruptā. qz tunc pōt
contrahere cum ea si velit iure canonico. Vxorē
aut suam licz rape de raptoribus cū causa. Vide
de raptu supra. c. 2. §. 12. Sponsate mors mulie-
ris est quintū q̄c puta si quis interficit vxorem
ppriam. secus si alienā nisi forte sit interfectoꝝ iu-
uenis. & de incōtinēcia timeatur. Et hoc nisi in ad-
ulterio forte sponsata sit deprehensa: tūc enim nō
est reus huius pene. licz sit reus gehenne. qz in fo-
ro cōscientie nullo mō licz viro ppria auctoritate
interficē vxorem in adulterio dephensam. Dicē
ppria auctoritate. qz vbi hodie ēē lex vel cōsuetu-
do q̄ adultera accusata occidētur sicut tpe legis
moysi: q̄ cum sit iudicialis: non ligat. quia deus
peccat mulieri in adulteio dephense. vbi tamē ēē
lex hodie talis: vir zelo iusticie accusans nō pce-
cāt. Potest pretēa q̄s vxorē occidē triplciter
Vno modo psequendo matrimoniū vt scz cōtra-
hat cum adultera. & istud impedit contrahendū
& dirimit cōtractū. quādo scz machinatur in mor-
tem eius cum effectu. vt contrahēt cum illa. Et i-
dem est econuerso. Scdo occidit quis vxorem p-
sequendo culpā puta in vindictam adulteri: &
istud impedit cōtrahendū. nō post contractum.
Et hic etiā facilliter cū iuvene dispēsāt incōtinēte

Tercio occidit q̄s vrorē naturā psequēdo ut q̄
erosā hab; p̄p̄ turpitudinē l' alium defectū non
culpabilē. Et istud cōmē ipedit nō dirimit. Et istis
duob; casib; filiis impedit mulier cōhē si vene
rū dedit viro l' aliter mortē ei; p̄ciāuit de hoc etiā
ā vide sequēti. c. 7. 7. Suscept; p̄prie sobolis ē. 6.
impedimētū q̄n q̄s insidiando matrimomo p̄p̄riū
filiū de sacro fonte suscepit ut possit priuāē iugē
carnali copula l' debito a copia sui. de hoc sequēti
c. 7. 8. Moys p̄sbiteālis ē. 1. q̄ peccat in mīsteriū
mrimoni; et ideo in eo puniendus est. vel si penite
at solēniter est. 8. sc; tempe p̄mē quia talis iugē
debet ideo cōtrahere non ei licet. Aut monialē sc;
accipiat in vrorē. s. de facto post p̄fessam q̄ in iu
riatur mrimomio xpi est. 9. impedimentū a talis
est ex cōicatus per noua iura. Quamuis autē ista
crimina a forte aliq̄ alia impediāt mrimoniū cōh
ēdū solum tamē si adolescētes sunt a timetur de
incontinencia ipsorū etiā deb; eis cōcedere licētiā
contrahēdi. Epūs aut est dispēsator in talib;. Et an
sine licētiā cōtrahētes peccēt in quolib; casu mor
taliter opimiones sūt de hoc.

Que impediāt mrimoniū cōhēdū a dirimāt cōtra
Am de impediētib; mrimoniū cōhēdū. c. 18.
contrahēdū a dirimētib; etiā p̄us cōtradū eo
q̄ in talib; cēncialia nō suant mrimoni;
sunt usus. Error condicō votū cognatio crimen

Cultus disparitas. vis ordo ligamē honestas. Si
his affinis. si forte coire nequibis. Nec socianda
vetāt onubia iuncta retractāt. Sed intellige q̄ il
la impedimenta impediūt ⁊ dirimunt q̄n p̄cedūt
matrimoniu contractū. Sed si post contractum matri
moniu supueniunt. nunq̄ dirimunt iā cōtractū
matrimoniu. nisi forte quo ad thoz vel etiam ad
cohabitacōnem de aliqua vel aliquibus vt infra
patebit Que sic intelligūtur. Primo error nō
omnis. s̄ solum psone. ⁊ cōditionis persone vt si
ioh̄es dicat se esse petz. Raco quia nullus est ibi
cōsensus. Duplex enim est error q̄ non impedit.
Vnus vt q̄n creditur virgo q̄ est corrupta. ⁊ sa
na q̄ est leprosa ⁊c. ⁊ tūc imputz sibi qui talem e
legit. Ali⁹ error est diuiciay paupertatis. nobili
tatisq; nisi redūd; in errorem psone. Secdo cō
ditio id est seruitus. q̄ nō hab; talis potestate;
corpis sui sufficientem. vt quādo libera cōtrahit
cum seruo. ignorante ea seruūtutem. Secus si scit
vel si post contractum sciens ad huc cōsentit iam fa
cto. vel p carnalem copulam. Ad hoc autem q̄ s̄
uitus dirimat matrimoniu requiruntur tria ex
pte illius qui vult dirimere. primum est libertas
quia seruus nō potest cōqueri de ancilla. nec ecō
uerso quia verum matrimoniu cōnhunt seruū
s̄ nō quādo ex vna pte tantum est s̄uitus. Est i
taq; verū matrimoniu. inter seruos siue vterq;

Error

Conditio

fit sciens siue uterq; ignarus siue l' alterius cōdi-
ciōis ut si seru⁹ supbus nollet cōtrahere nisi cū
nobili ⁊ ecōuerso libera nollet cōtrahere nisi cum
seruo ut tenēt primatū. Secūdo requirit q' ignora-
uerit seruūtutē is qui p'damat q' scienti dolus nō
infertur vñ oportet q' sit liber ⁊ ignarus seruūtū-
tis alteri⁹. Tercō requirit q' ignorācia durz. Nā
si postq' cognouit cōdicōez ei⁹ cōsentit verbo l' fa-
cto petendo debitum l' reddendo sibi preiudicat.
Si inq' habet p'babilem opimionem de seruūtute
alterius extunc sibi preiudicat. Secus si leuem ⁊
temerariam suspicōnem cui credi non debet. Vo-
tū est. 3. videlicet solēnisatum p' suscepōnem ordi-
nis sacri p' p'fessionem approbate r'ligiōis siue
tacite fiat siue expresse Sic etiam quando matri-
monio cōsummato solēnisatur votū per professi-
onem cōiugis vel etiam matrimonio nō cōsuma-
to per suscepōem sacri ordinis alio in seculo re-
manente cū voto simplici hec si contrahit religio-
so mortuo matrimoniū dirimitur. Votum autē
simplex non dirimit cōtractū sed impedit cōtra-
hendū. vñ quādo cūq; ⁊ quocūq; tal' votū⁹
cōtrahit peccat mortalit'. Dirimit etiam votū sim-
plex sponsalia. Et qui scient' cōtrahit cū āquo quē
scit votū simplex emisit peccat etiam mortaliter
vñ q' post votū simplex cōtrahit matrimoniū ⁊ matri-
moniū nō cōsumauit si cōiunx petat ab eo debitū

Votum

tenetur religionem intrare. Ideo etiam votū sim-
plex impedit primā redditionem matrimonij de-
bitū in eo qui vouit. quia ista est in voluntate vo-
uentis qui potest intrae religionē. nō autē impe-
dit redditiōem scđam debitū. Et verior opinio vi-
detur qđ iste qui vouit nō strahē matrimoniū ab-
solute nichil cogitās de actu carnali: tenetur fa-
cere vt pmissum est de eo qui vouit cogitās. a vo-
uens nō luxuriari ac. Cognatio est quartum
videlicet carnalis. a pntibus. Spūalis p baptisimū
a confirmacōnem. Et legalis vt est adopco. Con-
gnatio ergo carnalis id est consanguinitas diri-
mit vsq; ad quartū gradū induitue. Et. 3. a. 2. gra-
dus sunt iuris positui. Ideo in eisdem potest so-
lus papa dispēsare. Cognacō spūalis scilicet a
que in solis sacramētis baptisimū a confirmacōis
strahitur h; tres species. prima est paternitas
vel maternitas. a filiaco spiritali sm quā susci-
piens sacramētum dicitur filioli⁹ vel filiola. Dans
autē vel tenens patnūs vel materna. Scđa spe-
cies opaternitas vel omaternitas q attendit inē
spūalem patrem puei a carnalem Et directe qui-
dem contrahitur inter patrem a matrē natura-
les suscipiētis sacramētū a dantē sacramētū
vel ad id tenētem. Scđa inter pntes carnales su-
scipiētis sacramētū et coniugem dātis. vel tenen-
tem coniugē parentis suscipiētis. Tercia dicitur

Cognatio
nalis

Spūalis

fraternitas spūāl que cōtrahitur inter filiolum
 a filiolum id est filiū vel filiam spūālem suscipiē
 tem sacramētū ex vna pte a filios naturales dā
 tis sacramētū l ad id tenentis siue fuerit ante si
 ue post. Non aut inter fratres suscipientis sacra
 mentū a filios dātis vel ad id tenentis quādo cū
 q; susceptos. Quādo aut ppter cognacōnem spūālē
 matrimoniū dirimatur dicēdū q si pcedit fm
 oēs tres species pcedētes dirimit tūc post oī ra
 tū. Si aut seqtur nūq soluit vīnculum nec actū
 siue necessitate aut ignorātia pbabili. Sed si m
 dustria l malicia tūc pdir ius petendi a postea e
 rit sine spe cōiugij. Si aut ignorātia iuris tunc p
 citur q non nocet in dampnis vitandis. h autē
 quia non vult perdere debitā peticōnem certat de
 dampno a non leuare filium suū solo iure positi
 uo est phibitū. Cognacō autem legalis que ex
 adoptione scilicet puenit que etiam dicūtur affi
 nitas legalis impedit a dirimit put habes i. g.
 di. 22. Crimen est quintū impedimētum nō qdli
 bet crimē s triplex primū est cū vxor machine
 tur in mortem viri a postea cōtrahit cum adulte
 ro vel ecōuerso. Ad qd tria requirūt ad dirimend
 scilicet adulteriū a hoc est primū. Scdm ē actual
 occasio. 3. itē cōtrahēdi in occidēdo. Scds ea⁹ est
 si prester fidē adultere de contrahendo cū ea post
 mortē viri l ecōuerso. Sed sō noīe fidei etiā nuda

Adoptiua

Crimen

promissio intelligitur. Et tunc ista duo requirun-
tur scilicet pollutio et promissio. Tercius casus
quando cum adultera contrahit de facto. Et hic etiam
duo requiruntur. scilicet adulterium et de facto ma-
trimonium. Item in hijs duobus casibus quod uterque sci-
ret impedimentum. Nam altero ignorante non diri-
mitur. Cultus disparitas est sextum. unde baptis-
mus cum non baptisatus vel econverso quous catheci-
mina non potest inire matrimonium. Quod si fiat. nul-
lum est ubi autem uterque est baptisatus licet alter vel
uterque sit infidelis. verum est matrimonium. Sed
contrahere non debet quis cum infideli. nichilominus tamen
hereticus baptisatus sicut alia vera sacramenta
confert et recipit. sic et istud. Tamen inter fideles
et infidelem sponsalia possunt contrahi. cum hac con-
ditione si infidelis convertatur. Vis enim id est
violentia est septimum. seu metus. unde circa per-
sonam inductam per metum cadentem in con-
stantem virum ad consentiendum interius in p-
lacione verborum matrimonialiium. ut quia non vult
mentiri. potest postmodum matrimonium dirimi
tamquam nullum. Sed de seductione per blandicias non
ita. Est autem metus cadens in constantem virum qui
duplex scilicet metus mortis. Cruciatus corporis. Ser-
uitutis et stupri Cruciatus inquam corporis puta cum
quis capitur vel trahitur. inuitus ducitur vel ligatur
nec differt utrum profate. et fiant in persona propria.

Cultus d.

vis

siue in persona liberorum siue in persona uxoris. vñ
siue Stupri siue Status verberum atq; necis. No
ta tamen qd respectu actus qui est fornicarius nō
potest esse iustus metus quia melius est omnia
mala pene pati qm soli malo culpe cōsentire. Ad
uertendum etiā qd matrimoniū per metū imitū
licet non valeat tamē cōfirmatur per cōsensū se
quentem durante primo consensu et dissensus
potest transire in cōsensum. Sic etiā si metū in
ferens peniteat nō est matrimoniū quia nō fuit
ibi mutui cōsēsus. Ordo est octauū impedimē
tum. et intelligitur de ordine sacro ut subdyaco
nati et supra et de professione in religione appro
bata et dirimit cōtractum et impedit contrahen
dum. ff. de etiam irregularis cōtrahens de facto.
Non autem e contrario matrimoniū impedit or
dinem sed uxoratus semper recipit caracterem
Si autem uxore consensiente recipit etiā exe
cutionem. professio etiā facta in ordine appro
bato et etiā fit irregularis si de facto contra
hit. Ligamen est nonum scilicet quando quis
prius cum vna contraxit sic ligatus est qd cum a
lia contrahendo cōtractus nullus est ymmo si
cum secunda coit adulter est. Honestas est
Decimum id est publice honestatis iusticia que
est propinquitas ex sponsalibus proueniēs ab
instituto ecclesie propter eius honestatē. Nam

Ordo

Ligamen

Honestas

qñ aliquis desponsauit aliquā. vñ. annorū vel vl
tra licz eam nō cognoscat tñ nullus de consang
mitate ei⁹ poterit eā habere in vxorem. nec ipse
eius aliquā consanguineā. Et impedit publice ho
nestatis iusticia matrimoniū. sicut consanguini
tas ⁊ affinitas sñ eosdem gradus. Sūt autem
sponsalia re pmissio futurarū nuptiarū. Ex hoc q
dicitur re pmissio patz q requirit vtriusq; pro
missio. nec altera sufficit pmittere. s; si vir promit
tit. ⁊ mulier tacz. ⁊ consentit. idem est ac si manū
porrigat ad fidem recipiendā. Si autē nulla sig
na apparēt pbabilia de consensu eius: nulla sūt spō
salia. Et pñt cōtrahi inter absentes p nuncium
vel epistolā: tunc qñ primo cōsenciūt p pntes e
tiam tam cōsanguineos q extraneos. nisi expres
se reclamaret. Cōtrahūtur itaq; sponsalia pu
re id est sine modo ⁊ cōdicōne. ⁊ modis. Primo
ānuli subarracōne. nisi ageretur de matrimonio
tacite vel expresse. puta ante valuas ecclie. Secūdo
arris sponsaliter etiā sine verbis. Alias ipa ver
ba sufficerēt vtrputa si habito tractatu inter amī
cos: misit iocalia nomine arre spōsaliorū. nichil
dicens aliud. et illa acceptauit. Tercio iuramen
ti interuēcōe. Quarto nuda pmissio ē affirmatiā
⁊ negatiua. vt sic dicat pmitto tibi q nūq; ducā
aliā vxorem a te. tūc enim nō tenetur eam ducē
si velit cōtinē. s; si velit cōtrahē: non licz cum alia

Quot modis
contrahuntur spo

Quinto p traductōnem. vñ si etiam ante septen-
niū puella traducatur desponsata ⁊ traducta se-
ptēmum complens non redamat sponsalia con-
firmantur. Sexto p acceptacōe. Quando enim
spōsalia precesserūt nulla ppter defectum etatis
⁊ se tutus est conatus de q̄ dubiū est an habue-
rūt effectum censentur sponsalia. Si enim essent
certū q̄ non habuerūt effectum. non sponsalia
essent. Si autem certum esset q̄ eam cognouit tūc
oritur affinitas. Septimo per tacitam conuen-
tōnem quia quotiēscumq; cōtrahitur matrimo-
niū p verba de presēti ⁊ non valet ppter causā q̄ ē
īpeditiua mrimoni non sponsalis tunc habet vi
sponsalium ⁊ cōtrahūtur tacite ista hec aut locū
habēt multū de foro ptenāioso sed in foro pscātie
nūq̄ vidētur esse sponsalia sicut nec matrimoni-
um nisi quis in talibus voluerit se obligare pre-
scāse ⁊ in talibus credendū est eis. Vñ seper spō-
salia sunt nulla ppter defectum cōsensūs ut in fu-
riosis infantib⁹ mēte captis manifestū ē. Sūt
igit. 10. q̄ impediūt ne sponsalia cōtrahantur no-
tata per versus hos. scilicet. Crimē. dissensus. fuga
tēpus. ordo. secūda. Morb⁹. affinis. vox publica
cūq; redamat crimen scilicet fornicacōis si est
publicum per se dimittere pōt si occultum tunc p
iudicē etiam vir vxorem fornicariam dimittere
potest. Dissensus alterius scilicet l̄ āborū s̄ in illo

casu cum licentia iudicis fieri deb; ppter reuēre
ciam matrimonij. Ifuga qñ alter fugit nec in
fra bienniu cōparet. qđ tpus tamē Iudex abbre
uiare potest. Tēp9 certū qñ lapsū fuerit. Ordo sa
cer sc; sub dyaconatus & supra supueniens quō
cumq; sine inscia siue inuita sponsa. Non debet
tñ spōsus inscia vel inuita sponsa. ad quoscumq;
sacros ordines pmoueri. ymmo nō deb; ad or
dines futuros licenciari ab vxore siue a sponsa.
Et si petat. inhibendū est ei sub pena ex cōicacōis
ne in vita et inscia spōsa ascēdar & precipiendū
matrimonium retrahat. Ordo etiā eligiois ap
pbate in professione eius & nō in introitu ordis
vel nouiciatu. dissoluit. Sed a id est p matmoniū
cōtractū per verba de presentī cum. scđa impedit
sponsalia p cētia etiā iuramēto firmata. Mor
bus puta leprosa pallica. amissio oculorū vel na
si. epilepsia. & qlib; enormis deformitas supueni
ens. dissoluit. que iudici cōmittuntur determināda
Affinis quia sponsus cognoscēs spōse consanguī
neam impeditur cū vtraq; retrahē. quia incestus
impedit matrimoniu cōtrahendū. Vox publica
in matrimonio dissoluēdo. quia vox vnus vox
nulli9. vnde fama impedit. Cūq; redamat alter
scilic; de quo vide summas. Dissoluunt etiā spōsa
lia omnia q̄ dirimunt prius cōtractū matrimoni
um supra tacta. Similit̄ ea q̄ ipediūt mēimoniū

contrahēdū. Sic etiā quādo spōsalia sūt oīno
occulta sicut in occulto cōsenserunt ita sufficit q̄
in occulto sine iudice dissēciant a se q̄etent. Ita
etiā quādo impedimētū est occultum licet spō
salia publica sint. ut si spōsus est certus de forni
catōne nec possit p̄bare: non tenetur petere licē
ciam cum alia contrahendi. quā sibi denegare
tur. sed p̄pria auctoritate potest. Sic quādo alter
approbatam religionē p̄fitetur. Sic quādo alter
publice fornicat. sic etiā quādo alia impedimēta
sūt notoria ut si sponsa iā facta leprosa in lepro
torio posita est: sine iudice factū est. Alias autem
cōiū licēcia iudicis haberi debet puta ep̄i vel eius
offici. l. archidiaconi a alteri9 ordinarij l. alterius
delegati nō tamē prochiai sacerdotis auctori
tas sufficit. Si sis affinis est. ii. impedimētū qđ
mrimoniū etiā prius tractū dirimit. Cōhūtur
aut affinitas duplici. vno mō p̄ mrimoniū etiā
si carnal copula nō seq̄t̄ per mrimoniū. Dico pri
mū non. 2. a. 3. q̄ affinitas nō est in vfu. Alio mo
do per carnalem copulā quomōcūq; ex̄citum licē
te vel illicite scđm naturam vel cōtra naturā. dū
tamē semē viri in vase debito recipiat. Pollu
cio aut ex̄ordinaria. qua semē viri nō in debito
vase recipitur nō causat affinitatē nisi fieret ma
ritali affectu. Nam q̄cumcūq; inuadat ul̄ infrin
gat vasa pudoris nisi in vase eius semē emittat

Affinis

nō cōtrahitur affinitas. Requiritur enim seīnū
cōmixtio scilicet seminis a menstruū. Et de talibus
affinitatis impedimētis est regula ista. Omēs
cōsanguinei vxoris mee sunt michi affines. et i
eodem gradu in quo sūt cōsanguinei vxoris. Si li
ter omnes cōsanguinei mei sunt affines vxoris
mee in eodem gradu in quo ipi sūt mei cōsanguī
nei. Et qđ dictum est de vxore: intelligendū est de
quacūq; alia carnaliter cognita modis supra di
ctis. Sed cōsanguinei mei nullo modo sunt affi
nes cōsanguineis vxoris mee. nec inter eos mū
nium phibetur. Si forte coire nequibis. ē
.i. impedimentū qđ habet locum i frigiditate na
turali. vel maleficio accīdēali. vel actiōne men
bri feminei vel in pubertate vel castratione. Nā
frigiditas impedit si est ppetua. similiter male
ficiū si est ppetuum. ppetuum autem iudicā
post triennū pbatum legitime. Inpubēs etiā
contrahere nō pūt siue vterq; sit ipuber siue al
ter. Dicitur aut impuber mas infra. ix. annū con
pletū. Puella infra annum. i. 2. Et ante cōtrahē
non possunt. nisi eēnt propinqui pubertati. ut si
non distent nisi p sex menses. vel malicia supple
ret etatē a possent carnaliter cōmisceriz. nam impu
beres cōtrahē nō possunt siue vterq; sit impuber
siue alter. Ille tamen qui sciuit i se vel in alio ipo
tentia aliquā coeūdi non pōt inuito alio discedē

Impedimentum

et cetera

Propter tale impedimētū s; iputz sibi q̄ talē elegit.
Quando vir possit vel teneatur dimittere vxorem. Caplm. 17.

Et ptate autē quando vir posset dimittere
suā vxorē l̄ teneat fūt. q. pe. pa. conclusiōes.

Prima matrimonio etiā cōsumato licet
viro dimittere vxorem ex causa fornicatiōis car
nalis ad correctiōnem eius vel vitandum infamī
am et prolis incertitudinē etiā si iuravit nō dī
mittere vel non accusare. non tamen licet talem
dimittere luorem vindicte vel amorē pecunie ut
lucretur dotem sed zelo iusticie ne delictū mane
at impunitū et vnius pena sit metus multorum si
cut regina vasti repudiata ē. Sed hic distingue
dicit pe. de. pa. Nam si fornicatio sit occulta tunc
quo ad thoz duntaxat auctoritate ppria potest
vxorē dimittere alias sibi preiudicaret si eā cog
nosceret scienter et sponte. Cognoscēs autem ad
ulteram coactus per ecclesiam l̄ ignar⁹ sibi non
preiudicat quā possit eam repellere quando pōt
probare. Si vero fornicatiō est notoria puta si est
deprehensa in lupanari vel per sententiā iudi
cis et cōfessionē in iure vel p̄ facti euidentia q̄ nulla
tergiversatiōe pōt celari tūc licet auctoritate ppria
vxorē dimitte adulteram etiā q̄ ad cohabitatiōem.
Si autē ē dephēsa in adulterio nō pp̄ hoc iudicat
notoriū q̄ ad hoc. Si p̄tea ipse non posset pbare

posset tñ ipse Ius dicē. quia defectus pbatōis
non est ex culpa sua. Sicut debitorem fugiētem
licet accipe. Similiter si quis furatus ē michi. C.
fio. licet nō possit pbari nō solum possum tenē
ti suo retinere sed etiam occulte recipere. Quando
enim copia Iudicis haberi nō potest. aut ppter
defectum Iudicis. aut aduersarij aut alias sine
culpa hmoi iste potest sibi Ius dicē. Alias oīa
bella essent iniusta. Nam vindicacō est etiam v
tus subditi. nō solum iudicis. Quo ad probatio
nem autem adulteri sufficit violenta presump
cō. et pōt detinē etiā sacerdotē cū vxore deprehē
sine excoīcacione. ut vocet testes per quos proba
ri possit. Secūda conclusio de spūali fornicatione idē
est sicut de carnali. vt si incidit in heresim vel in
Iudaismū vel gentilitatem. quia tūc est cōtra bo
num prolis et contra bonum sacramētū. et diuīcō
nem animoz. Differūt tamen qz ppter carnales
fornicationem semel omīssam dimittere potest. sed
ppter spūalem nō si se velit corrigē nocens.

Tercia conclusio idē est de fornicacōe in natuā
li sicut de carnali naturali. puta in peccō sodomi
tico vel etiā pollutioē extraordinaria pcurata cū
alio vel cum alia omīssa. Idē de omni peccō contē
naturā omīssio qz mechia est. et plus q̄ adulteriū
ppriedictum. vide infra. c. i. l. §. l. Quarta conclu
sio prefata omia se extendūt etiā ad fornicacōis

suspicionem violentā ut si fuit solus cū sola nu-
dus cū nuda in eodem lecto iacens loco et hora
secretis et ad hoc comodis. Non potest autē for-
nicās dimitti in septē casibus. Prim⁹ si ipse for-
nicatus sit. Etiam si vir fornicatus est occulte et
ipsa manifeste sine peccato eam dimittere nō po-
test nec accusare. Si tamē vterq; fornicatus est
tūc iste qui corrigitur habet ius dimittēdi incor-
rigibilē vel incorrectū et ecōuerso. Si autem vtrq;
correctus ē tunc pacta nouissima seruanda sunt
ita q; qui prius fornicatus est ius pdidit et recu-
perat alio posterius fornicāte. Et sic semp alinan-
do qui poster⁹ fornicatur perdit ius qd habebat
debitum negandi et dimittendi. Qui ergo formi-
cando prius ius petēdi perdidit recuperat ip-
sum alio post fornicāte. Et sēper vltimo fornicās
succumbit saltem ante sentēciā ecclesie. vbi au-
tem mulier est ignara vel oppressa excusatur q;
adulterium dolum respiciat. Scd⁹ ppter crimen
lenociniū si vir ipsemet eam pstituit et ipa sciuit
et non prohibuit cū potuit. Secus si indirec-
te ei occasionem dedisset expellendo eam vel necessari-
a negando nisi vir expellendo eam hoc intendisset
et voluisset. Tercius si probabiliter credens post
longam absentiā virum mortuum alteri nup-
serit nisi scienter cognita fuerit a scdo post q; pri-
mus venit. Quartus si latē fuerit ab extrango

cognita sibi specie viri sicut excusatur Isha et Iacob
Quintus si vi fuerit oppressa. quod intelligitur de vi
absoluta. nam si metu vel precepto patrum vel ista
tia consanguineorum vel alia consimili causa fornicetur cum
aliquo. etiam contrahendo cum isto de facto: non
excusaretur. unde non excusatur Michol et filia Ptho
lomei primi. Mach. ii. et uxor Sampsonis Judi
cis. i. r. Sextus quando reconciliavit eam. scienter et
sponte cognoscendo. nam si ignoranter aut coactus
per ecclesiam secus. tamen non reconciliat qui non statim
repellit. cum non possit auctoritate propria. Et idem
si ignoranter. non tamen tenetur debitum reddere ex quo
certus est de iure suo. Septimus est quando se
cundum legem suam infidelitatem est repudiata vel
adulterata. sicut post repudium alii nubendo. Qui
vero vir necessario teneatur expellere adulteram
penam. Nota secundum per. pa. quod triplex est correctio in
adulterio et alibi. Prima verborum. et illa est tam ma
riti quam uxoris. scilicet fraterna correctio. Vir tamen qui
est caput habet increpare. uxor vero obsecrare
secundum illud. Non des mulieri pacem anime tue. muli
et si primatum habet. Secunda est verborum et hec est solum
viro. Tercia est eiectio. per hoc ad questionem. Si
mulier est corrigibilis et adulterium eius est occul
tum tunc secundum per. de ear. dimitti non debet propter sca
dalum. ne crimen occultum prodere videatur. quo
ad thorum tamen potest se separare. Si autem fornicatio

est manifesta et ipsa non penitet stultus est si re-
tinet et crimen lenocinii committit unde tenetur expel-
lere. Quid autem incorrigibilis debeat expelli di. pe. de.
pa. ulterius hoc intellige quando melius corrigitur
per hoc quam per aliud et ipse consideret de sua continen-
cia nam si ipsa per retentionem corrigitur a tanto
et si non a toto cum ipsa per ejectionem sit cum plu-
ribus et pluries fornicatura magis corrigit eam
retinendo quam reiciendo. unde si propter aliud non tene-
tur eicere nisi ad correctionem ideo auctor. Similiter si
ipse diffidit se posse continere etiam si ipsa non ma-
gis contineat contenta quam expulsa ad hoc propter se
non propter eam potest eam continere. Et hoc magis est
consulendum cum propter divorcium videamus frequen-
ter adulteram prostituam et illum qui prius erat in-
nocens per adulterium pollui. Sunt preterea. 7. ca-
sus in quibus vir innocens non tenetur dimittere
adulteram. Primus est quando occultum est ad-
ulterium et tunc non tenetur licet possit quia cessat
ratio respectu scandalum etiam si est corrigibilis po-
test dimittere licet non teneatur quia nulli facit
iniuriam qui utitur iure suo licet consulendum sit
ut supra. Secundo etiam si publica est quando est corre-
cta vel spes de correctione. unde quando in spe vel in
re ostendit se penitere et tunc non tenetur dimittere sed potest
sine peccato continere quod licet viro renunciet iuri suo. 3.
quoniam incorrigibile non potest conspescere includendo ne exeat

et q̄ null⁹ intret. ⁊ sic cohibendo. Quarto quan
do saltem plus cohibetur p̄ hoc q̄ retinetur q̄ ex
posita. q̄ eo ip̄o se p̄stituer; Quinto quādo sibi vir
timet de in continentia. q̄ nō tenetur plus vir cor
rigē uxorem. q̄ dñs famulū. s; domin⁹ famulū ⁊
seruum excoicatum non tenetur expellē. s; licite
potest debitum seruiciū ab eo repetē. et tamē ē
minus debitum famuli domino q̄ ab uxore viro
Sic igitur cū detrimento Juris sui ⁊ piculo suo nō
tenetur expellē. Etiam nō obstante scādalo pha
riseorū. s; scientibus adulterium dicat. q̄ retineat
ut eam a peccō plus cohibeat. nō ut in crimine e
am foueat. Auctoritates ergo que dicunt q̄ nō
licet eam retinē. loquūtur quādo nō potest sine
scandalo simplicium. vbi ex ignorantia p̄cedit.
non autem vbi ex malicia vel quando p̄ hoc q̄ ē
tinetur deterior efficitur. vel quādo nō p̄pter sui
piculum hec facit. De muliere vero dicendum q̄
quāto vir fornicatur. nō sic eū tenetur dimittere
ut dictum est de viro. quia non hab; sic corrigē
facto. Et est verisimile q̄ quicūq; accedens ad u
xorem tanto minus accedit ad fornicatam. unde
in illo casu quo licet viro adulteram retinē. mul
to magis ecōuerso ⁊ plus. quia cum ipsa nō ha
beat viꝝ corrigere facto s; verborū ipsa non tene
tur eum dimitte. nisi quādo vellet eā cognosce
re solum innaturaliter. tūc quo ad thꝝ oīo deb;

eum dimittere ut potius se permittat occidi q̃
sic abuti sodomitice. Item ppter fornicacōnem
spiritualem. si t̃met ne cohabitādo ipsam cōuer
tat. tunc etiā quo ad domum tenetur ipsum
dimittere. Alias si non t̃meret de hoc ius suum
petere non prohibetur maxime ppter periculum
incōtinētie. An autem ppter alia crimina possit
cōiunx alium dimittere quo ad cohabitandum
sunt tres conclusiones prefati pe. de palu. Pri
ma licet non sit fornicatio carnalis nec spiritua
lis superueniens matrimonio si tamen sc̃it tale
crimen in altero q̃ alter t̃met corpori suo nec po
test sibi secure aliter prouideri tunc dimittere
licet. Sicut vxor in cuius utero vir per seuiiciam
tres pueros occiderat quia si non tenetur debi
tum reddere cum periculo corporis sui multo mi
nus tenetur cohabitare. Vñ quando aliqua vi
det virum suum latro cūiis deditum. non posse
corrigi propter quod vxor omni hora peridita
tur Idem dicendum est. Et licet dñs non excipiat
nisi causam fornicacōnis. Si tamen vnus machi
natur in mortem alteri⁹ vel per venenum vel per
gladiū: nō tenetur quis cum piculo corporis sui
cohitare vt patet extra de esti. spōsalia. c. lras q̃ v
bi ē tāta seuiicia viri. q̃ nō pōt secure p caucōe; v
xorū puidet: nō est sibi reddenda. Et patet racōe
q̃ maior ē in m̃rimoio obligacō ad ēddēd debitū

q̄ ad cohabitandum. s̄ nō tenetur reddere debi-
 tum vbi p̄babiliter ex reddicōne imminet sibi pi-
 culum morbi vel mortis. ergo multo min⁹ cū tali
 piculo tenetur cohabitare. Et generaliter verū ē
 q̄ vbi cōiunx nō potest aliter prouideri de securi-
 tate vite. nisi coniuge dimittendo. non tenetur
 ei debitum reddē nec cohabitare cum piculo cor-
 pis sui. Secūda cōclusio Idem videt̄ qñ cōiunx nō
 vult aliter cohabitare. nisi p̄mittat eum peccare et
 est incorrigibilis. et p̄trahit ipsum ad crimen.
 ita q̄ licet non cogatur peccare sicut nec corrigi po-
 test. tamen p̄pter piculum sue fragilitatis ne cō-
 iugalī societatis ipsum p̄trahat ad p̄ccm̄: tene-
 at illū. Si oculus tuus dexter scandalizat te. rēue
 eum ⁊ p̄ice abs te. quia si cū piculo corporis nō te-
 netur manere. multo minus cum piculo anime.
 Et sicut non tenetur p̄pter piculum infidelitatis.
 Ita nec p̄pter piculum aliorū criminū. licet ad nul-
 lum possit cogi. ymmo minimum piculū aīe p̄pō-
 derat maximo piculo corporis. Tercia cōclusio
 p̄pter alia crimina in q̄bus cōiunx nō timet p̄ba-
 biliter aīe sue. nec corpori suo: nō debet derelinq̄
 re coniugē etiā si sit incorrigibilis nisi sit fornicatio
 carnal. in q̄ p̄p̄t vnicū actū p̄t ditti. aut sp̄itual
 p̄pter quam incorrigibilē potest dimittere.

Qñ actus matrimonialis sit meritorius vel mor-
 tale vel veniale p̄ccm̄.

Capitulum. 10.

Vne vltimo de cōiugatoꝝ incontinentia
reſtat tractandū. Et q̄ q̄ profeſſum caſti
tatis ſc̄imomiam plus de celibatu q̄ de ve
neris vicio decet et ediſſeret tamē qz. 2. thi. ſc̄io
ſic de noſtris tēporibus pphetavit. Ap̄ls. In no
uiſſimis diebus inſtabūt tempora periculofa et e
runt homines ſe ipſos amantes cupidi incōtinē
tes voluptatum amatores. magis q̄ dei. habē
tes quidem ſpēm pietatis. virtutem autē eius ab
negantes. Idcirco nūc cogor verbū vti magnū il
lius. Albertū quibus ſup quarto di. 21. dicit hu
iuſmodi inquit turpes queſtiones nūq̄ tractari
deberēt. niſi illa cogerent monſtra que hīs tem
poribus in confeſſione audiūtur. Peto itaqz
a lectore ne ſcandalifetur in ſequentibz. ſi vltra
q̄ placet ſordicies peccatoꝝ detegatur carnaliū
que certe medicari nequeūt non patefactis tali
bus vulneribus. Circa que tamen nil noui di
cturus ſum. ſed tantū ea que doctores magnū in
ſuis maſeſte ponūt voluminibus. Erit igit de
cōiugatorum incontinentia triplex cōſideracō.
Prima de coniugalī actus merito et demerito.
Secda de reddendi debito vel in debito. Tercia de
tēporibus in quibus cōtinentia indicat. Quo ad
p̄mū nōnda ſūt. 1. videlicet qn̄ act⁹ cōiugalī ſit me
ritori⁹. qn̄ nec meritori⁹ nec demeritori⁹. et nullū
pccm. qn̄ pccm mortale. et quādo ſit veniale pccm.

De primo sciendū q̄ in .x. casibus actus coniugal̄is est meritorius vite eterne. Prim⁹ cum q̄s habens gratiam. reddit debitū tpe loco ⁊ circūstancijs oportunis qđ est actus iusticie. Scđus quādo petit debitum cā prolis tamen tpe ⁊ loco et modo debito. qđ est latrie. Tercius quādo cā p̄s̄uandi cōparem a fornicacōne qđ est caritatis. Quartus s̄m plures qñ causa vitāde fornicacōnis in se. quā p̄babiliter credit aliter nō vitādam. Ita q̄ voluptas in nullo mouet eum. s̄ solum amor vitande fornicacōnis. quā pro tūc nō potest melius vitare. v̄tputa quia necesse habet loqui diu in secreto ⁊ loco suspecto alteri mulieri et exptus est de ea sepe se temptari. Sed quando semel v̄sus est actu isto. ad multos dies refrigeratus est. ⁊ tunc nō temptatur. Ratio dictorū .x. est. quia omnis actus virtutis in formatus caritate est meritorius. Sed h̄mōi est actus cōiugal̄is in h̄is casibus. ergo. De scđo quādo actus cōiugal̄is sit indifferens ita q̄ nec sit meritorius nec demeritorius notat idē p̄. q̄ hoc contingit quando cōiunx carēs grā vno. de .x. modis dictis actū illum exercet. Quia omnis actus qui est meritorius habētī grāciā: est indifferens nō habentī. nō enim est meritorius p̄pter carentiā gracie. nec demeritorius p̄pter carentiā culpe cui soli debetur pena. Quo ad Terciuū videt̄ copula carnal̄ in coniugio

Act⁹ coniugal̄is
meritorius

esse peccatum mortale in decē casibus quorū pe-
pa. sex primos declarat. vñ scđm eum ⁊ omnes
est primus. ppter in ordinacōnem intencōnis ef-
frenate libidinis quādo līmites matrimonij ex-
cedit. Idem facturū cū quacūq; alia dum tamē
eq; pulchra. Sed quia hīc nō demeremur
sed adibus. hoc est quādo actu sic cogitat. de hoc
dicūt. Iero. Nichil est sedius q̄ vxorem amare
quasi adulteram. Et sextus picthagoricus ait. Om-
nis ardentior amator p̄prie vxoris adulter est.
Scđs est racōne abortus tempore conceptus vel
partus si p̄babiliter timētur quia cōtra caritatē
est q̄ quis velit delectari cū p̄nitie vite p̄lis. Sēper
enim pccm est petere debitū vtriq; indrñt. tēpo-
re conceptus ⁊ partus q̄ etiā bruta cōtinēt. Ele-
phas enī ad impregnatā nō accedit. ⁊ q̄d si p̄ba-
biliter de abortu timētur tpe conceptus ⁊ partus
q̄ matris qñq; p̄p̄ delectacōnez apitur et materia
nō dū p̄fecte coagulata disp̄gitur ⁊ effundit̄ ⁊ in-
stante partu. ne puer opprimatur esset pccm q̄si
homicidij ⁊ mortale sciēter petere v̄l reddere. Ali-
ter nō est pccm reddere. veniale petere maxime
mulieri. q̄ scđm medicos. impregnate magis ap-
petunt coitū. Tercia racōne piculi infectōnis
menstruū tēpore menstruorū. de isto dī. hugo q̄
tā vir vel mulier petens debitum tēpe menstru-
rum peccat mortaliter. Sed qui reddit exactus

ota p̄p̄gnas

non peccat. potest tamen denegare sine peccō. nī
si videat erigēti imminere piculum fornicacōis
Sed dicit Albertus sup illud Ezech. 18. ad mulie
rē mēstruatā nō accesseris. Putam^r inquit q^d ac
cedere ad mulierē mēstruatā que vxor est non
esse mortale peccm fm se. Concordat pe. de tar. di
cens q^d tunc erigē est in voluntate cōiugis sⁱ red
dere de necessitate iuris. Hec opinio securior est
et comunior. Addit Albertus sⁱ tūc erigere signū
est ardentissime libidinis si sciēter hoc fiat. Et p
pter hoc inter mortalia p^rhibetur a p^rpheta i^deo
Jeromim⁹ sup isto ysaie. Qd omnes iusticie no
stre quasi pann⁹ mēstruate. dicūt tūc viri absti
nere debent ab eis. tunc enim cōcipiūtur mēbris
dampnati. cecī. claudi. leprosi. vt quia p^rntes nō
erubuerūt in condauū commiserunt eoz peccm pa
tenter et apte a cunctis red arguatur in paruulis
Hec Albertus. Ex quib⁹ appaēt q^d reducitur il
le tertiū ad primū quasi quia dicit q^d est signū
ardentissime libidinis. Tamen pe. de pal. m. 2. di.
32. tenendo q^d non est mortale sic concludit. Epi
logando dicendū q^d non est mortale reddere eti
am sciēter ex pte mulieris nec per consequens
ex pte viri ex quo vxor non vult abstinē. Secun
do non est peccm petē ignorantī infirmitatem.
Tercio sciens infirmitatem sed nesciēs monst^r
solē generai non facturus illud si sciēt nō peccat

Mulier mē
struata parit
cos claudos h^c

Quarto sciēs nō generari vel p̄babiliter credēs
ut quia sterilis. Et quia cōsuevit tunc non cōcipe
re. quia viri noscunt melius cōdicōnes v̄rorum
et cōuerso per exp̄ientiam. Cōsulendum est igi
tur mulieri mēstruate. quia scīt aut probabiliter
credit virū se erosam habituram. et tunc non te
netur reuclāre. s̄ reddit sine peccato. et ille p̄pter
ignorantiam non peccat aut nō. sed credit q̄ nō
p̄pter hoc dimitteret eam cognoscere et tūc etiā
delet dicere. ne eum grauius facēt peccare s̄ ad
huc vterq; excusatur a mortali. et hoc v̄ror pote
rit perpēdere ex alijs vicijs quib; rēnuenti nō
acquieuit. aut neutrū sed credit q̄ adulterabi
tur vel peius faciet et nec tunc debet dicē sed red
dere. Aut nichil horū sed q̄ abstineat credit. et
tunc sibi dicat. Qd si audiens non acq̄escat. red
dens non peccat. sed petens sic nō tamen mortali
ter peccat. hec pe. Est tamen in predictis casibus
tunc petentib; terror incutiendus per cōfessorē
quando exp̄itur. tum p̄pter irreuerētiā sacra
mento illatam. tum etiā p̄pter periculū fetus
tū etiā p̄pter auiditates terribiles q̄sdā scriptu
re et s̄ctoꝝ ac doctoꝝ. Quart⁹ ē qū fit in loco sa
cro et ali⁹ loc⁹ haberi pōt mōrally peccat ut di.
wil. glo. rap. et pe. pa. p̄mo s̄m eūde tā petens q̄
reddēs tūc pnta in ecclia v̄l in cūmīterio bñdicto
hoc enim ē sacrilegij crimē q̄ recōciliari debent

fm̄ veriorē opīnionē. Si autē alius locus non
potest haberi nō est mortale si exigēs cū plādu
q̄ abstinere nō valet gemit tūc etiā si alius lo⁹
habeti nō potest nō tenetur quis reddē in loco
sacro quia ut sanctus thomas dicit q̄ licet debitū
reddendū sit omni tpe ⁊ omni hora. salua tñ de
bita honestate q̄ in talibus exigē quia nō oportet
q̄ statim in publico debitum reddat. Quintus
est si mutat naturalem vsum in eum qui est con
tra naturā. qđ fit dupliciter. vno modo dicit pe.
pa. v. Quādo vas debitū p̄termittit semp est pec
catum mortale. q̄ ples sequi non potest unde to
taliter intencō nature frustrat. Ideo cuidā preg
nāti quā vir cōtinere nō valens a tergo sodomī
tice p̄pter puerum cognouit. cū nō fuisset forte pei
us occidē puerū cōsultū fuit q̄ nullo modo per
mitteret se sic cognosci vxor. s̄ prius occidi aut
illum adulterari vel iumento humiliari. Si aliē
nollet cōtinere docēt eum cōmiscere fm̄ situm lō
gitudinis oppositū. ⁊ sic p̄seruata est a pccō sodo
mitico ⁊ p̄pter necessitatem excusata. Sed q̄ri
tur quid de illo qui ideo semen extra vas debitū
fundit ne habeat plures filios quos nutrire nō
potest Res. pe. pa. q̄ detestabilem rem cū filio Iu
de facit. de quo Gen. 38. quem deus occidit ideo
Quid de eo qui ante cōplecōnem act⁹ se retrahit
ne semen emittat. ne habeat plures filios quos

nutrire nō potest. Res. idē. Nō videtur mortaliter
peccare. nisi ex hoc forte mulier ad seminādū pro
uocetur. Similiter si ppter hoc obmittit agnosce
re vxorem & ex cōi consensu negat debitum: non
videtur qd etiam peccet vīaliter quia licet appetē
non habere plures liberos q̄ possit nutrire nec
ipse tenetur debitum reddere nec actum inchoa
tum consummare nisi vxore petente. caueat tamen
necesse est ne se vel alium polluat. Sed querit
Alb. di. 32. de viris qui habēt caliditatem debile
hic enim calor sufficit mouere mēbra ad cōcupis
centiam. sed cito euaporat & debilitat extendit.
habeat ergo iste vxorem virginem. Iste cū non
habeat nisi primum impetū: deflorare non potest
& tamen cognosceret corruptā si talem haberet
vxorem. Quid isti esset faciendū. nam si alterum
corrumperē eā facit: fit causa adulteri. quod nō
licet. Si vero corumpat manu: est species sodo
mitica cum non fiat instrumento debito. Respo.
videtur inquit dicendū salua melioris smā qd p
applicacōnem manus via fieri possit. Ad id autē
quod obiicitur. videtur esse dicendū. qd differt ap
plicari manum ut medicantem vel ut polluentē
Manus enim polluens applicata inducit mollici
em vel sodomiam. sed manus medicans non in
ducit. Sicut etiam dicimus in mulieribus in qui
bus descendit matrix in os vulue. Precipim⁹ enim

vt digitis eponant ea. et tamen non dicimus manus illas polluere eas vel corrumpere sed potius medicari eis. Nec ille. Alio modo mutat quis naturalem versus solum quantum ad situm. et tunc excusatur a peccato quando dispositio corporis vel infirmitas. ut a postema aut ventrium grossities naturalem situm impediunt. Quando enim in hijs et similibus casibus i deo non audeat accedere a parte anteriori uxorem: non peccat mortaliter ex alia parte accedens dum tamen vasculo mulieris alias non abutatur. nec semine extrascienter effundat. Ad questionem enim qua queritur Vtrum vir cognoscens uxorem suam modo non consueto. peccet mortaliter: Respondit idem Albertus quod nichil eorum quod facit malum cum uxore sua to vase mortale peccatum. sed potest esse signum concupiscentie mortalis. quando scilicet non sufficit ei modus quem natura determinat. Vt autem hoc melius intelligatur Quis scilicet sit modus naturalis et quis plus vel minus ab illo naturali modo deuiet secundum eundem notandum. Albertus. quod debitus modus quem natura docet est ut mulier iaceat in dorso. vir autem in ventre incubat ei. et sic etiam facilius concipiunt mulieres nisi per accensum impediatur. Minor autem deuiacio ab illo est lateralis concubitus. et maior sedentis. et adhuc maior stantiu. et horum maximus qui est retrofus. modo iumentorum. Et ideo quidam hunc ultimum dixerunt esse peccatum mortale Quod tamen michi non

placet. Nec. Alb. Satis hñs cōcordare videtur.
tho. in scripto in qñtiōib⁹ lrālibus. Aliū modū
pessimū cōcubendi tangit pe. pa. cōduē. Si sit
tanta innaturalitas q̄ nō possit sequi proles ex
natura facti. siue quia abutitur vasculo muliebri
Siue quia nubit in feminā fm situm se supponen
do. ut demon succub⁹ mortale ē. Alias autem si
in loco debito scienter vel quomōcūq; se agat ali
ter in naturaliter. si facit hoc in casu vbi naturali
ter non posset non peccaret. puta ppter bonū p
lis l' fidei. et necessitas infirmitatis alterius v'l in
pregnatio hoc requirit nec patitur q̄ alit' faciat
excusat. Sed in casu vbi alias esset veniale et ne
cessitas patitur modū naturalē nō videt mortale.
Sd est g̃uius veniale qñ ab ista innaturalitate
se nō tpat ad tpūs. q̄ secus si esset impedimētū per
petuū. Si aut' ppter voluptatem sine necessitate im
mutat modū naturalē. licz nō quo ad vas mōrle
est. q̄ nō est vxor ei⁹ n̄ q̄ ad act⁹ naturales. Ali
as abutitur sacmēto dīngñ. sicut q̄ puertēt vfu
et ritū alicui⁹ sacmēti sciēter et esset transgressio
precepti. nō solum in essēcialib⁹ et sed etiam in
accidētalib⁹ Sextus est quādo cōiunx volup
tam preuenit et prouocat cā manibus v'l confri
cacōne vel calidis vtendo et incensiuis ut possit
pluries cū vxore coīē. Sed notādū di. pe. pa.
q̄ istud pōt fieri t̄plicat. Primo mō sine oī peccō

puta si quis causa proles generande vel fornicaco-
nis in vxore vel in se vitande aut debiti reddendi
cum alias sit impotens. se puocat esu vel potu ca-
lesfactiuorum. aut osculis aut amplexibus. quibus
etiam animalia se prouocant vt vrsi et columbi. et ali
quibus alijs tactibus in quibus non querat ppter
se delectacionem. sed solum ad actum illum pparato-
ria. non videtur peccatum quia licet iuuare natura
corpalem ad obediendum recte rationi. Secundo modo
vt sit potens cognoscere vxorem ppter delectacionem
quam tamen nollit cum alia experiri et tunc licet
grauius peccet pueniendo temptacionem. non tan-
tum mortali. quia non querit in hac puocatione delecta-
ri. sed solum in actu coniugali. Vnde videtur idem
specie quod de actus fine. Tercio quando in talibus
pparatorijs ppter se delectatur vt si sic cofricacomi-
bus impudicis membra attractando. sequitur pollu-
tio. non est dubium quod omnis pollutio extraordina-
ria peccatum mortale est. que vigilando puratur
Sed in primo videtur etiam quod si tactibus in natura-
libus se prouocet qui aliter non potest. dum tamen
non faciat hoc ppter voluptatem. quia necessitas
excusat. non peccat etiam venialiter sicut nec is qui
causa proles vel reddendi debiti cognoscit in na-
turaliter. quam aliter non potest. dum tamen non pre-
mittat vas debiti. Nam si ipsa habeat morbum
in illo membro sic quod non possit ibi cognosci non

propter hoc potest alibi cognosci. Sed cognoscere
innaturaliter quando aliter non potest propter vo
luptatem non est mortale. dum tamen vas non ob
mittat. Sed est grauius veniale. sic etiam hic quod
senex vel frigidus non potest coire. nisi se prouo
cet tali modo. quamvis voluptatem querat. Qui a
tamen non faceret cum extranea. grauius quidem pec
cat preueniendo. sed non mortaliter. Si enim oscu
la et etiam amplexus ideo solum dicuntur mortalia
in solutis. quod ipse actus est mortalis ergo in coniuga
tis in quibus actus non est mortalis nec incitatio
ad ipsum est mortalis. Nec per. Dicunt etiam qui
dam magni quod uxor tenet se exhibere viro suo ad
oscula consueta si exigit et quod nec venialiter peccat
virum etiam non petentem amplectendo et osculando debito
modo bona intentione ut scilicet eum ab ira vel ab alio peccato
reuocet. Hijs videtur textus scripture concordare con
silio salomonis proverbs. i. dicentis. Letare cum muliere
adolescentie tue. Cerua carissima et gratissimus
hinulus ubera eius inebrient te in omni tempore
et in amore illius delectare iugiter. Quare seduce
ris fili mi ab aliena et foueris in sinu alterius quam
omnia tam secundum glossam iheronimianam quam secundum nicola
um de lyra ad leonem exponunt secundum latinum doctores
Septimum est de eo qui ante benedictionem nuptia
lem post consensum tamen de presenti cognoscit uxorem. Tal
enim ut wil. sup. Ray. di. peccat mortaliter si prefata

absq; dispensacōne ecclie ⁊ sine iusta causa faciat
in illis locis vbi consuetum est bñdictōnem nupcī
alem adhiberi. Item dico si obmittantur alie con
sueete solēmitates. De istis vide supra. c. 13. §. 8. Oc
tau⁹ est ppter simplicis obligacōnem. Nā iste q̄
ante matrimoniū voluit ppetuam castitatē. cōtē
hendo matrimoniū cum ea psona q̄ debitū vult
habere. frangit votum. nec postea vnq̄ pōt erigē
debitum. licz reddē possit post cōsummatum maē
monium nō dum tñ cōsummato matrimonio. mo
nasterium intrare debēt si posset fm thō. in qdli.
Item si duo coniuges in domo emiserint votum p
petue cōtinēcie. ⁊ alter eoz velit frangē. dicit de
eis Alb. super. 2. di. 28. Ego plane concedo q̄ post
votum etiam simplex ppetue cōtinēcie mulier pec
cat mortaliter recipiendo maritū nec tenetur de
bitum reddē. Satis concordat Ray. ⁊ Inno. 7. tē pe.
de tar. in questioē quā tangit d. 32. Vtrum vouē
cōtinēciam sine licēcia coniugis sit peccatū mōrle.
Rñdet q̄ aut fertur intencō determinate ad non
reddendum. nec exigendū debitumz ⁊ tunc scīē
si ius. est peccatum mōrle si fiat ex deliberatione
aut in cōiz ⁊ tūc non est pccm mōrle. quia salua
potest in eo q̄ est licitū scz in exigēdo. Ecce de vo
to. 3. casus habes vel. 2. pticulares. vide supra de
hoc. c. 8. §. 23. Item. c. 13. §. 10. Item. c. 12. §. 3. No
nus ē de copula carnali clandestina p⁹ spōsalia.

*in copula
non facit
matrimonium*

de futuro de qua di. pe. de. tar. q. huiusmodi copu-
la aut fit affectu fornicario et tunc est mortale pec-
catum. nec facit verum matrimonium sed tantum p-
sumptum. Aut affectu maritali. et tunc persone aut fit
ignare iuris et ecclesiastice consuetudinis et tunc non
est peccatum mortale. Aut non sunt ignare et tunc est
peccatum mortale. maxime in locis illis ubi ecclesie
prohibicio communis seruatur. Tunc sanctus. thomas dicit
simpliciter sponsam excusari a peccato si credens
sponsum velle consummare matrimonium admittit
eum nisi aliqua signa expressa appareant fraudis
sicut si sunt multum distantis ordinis vel quantum ad
nobilitatem vel quantum ad fortunam vel aliud signum
appareat. De. g. principali quando actus coniu-
galis fit peccatum veniale. Res. pe. pa. q. quando cum
q. voluptas queritur preter predictos casus. s. i. q. b. 9
est mortale tunc semper est veniale. In speciali autem notat
.6. ca. 9 in quibus est actus coniugal veniale tamen. Pri-
mo quicunque preterdit aliquem de ordinacione rationis sed non
tanta sicut in predictis casibus puta petere tempore sacro. et
si appetit sit ad delectacionem et grauis est culpa. Si ad
lubricum vel infirmitatem suam cuius est sibi conscius vel consci
a veniale. attamen vix contingit q. in propriis diebus non
est que peccatum secundum bonum veniale. Sed si petere causa delectacionis
infra lites semper est veniale sicut comedere propter volupta-
tem. Quid ei cum ad salutem hominis hoc coit ad salutem
genus humani ut. aug. 9. di. 7. et i. g. di. 3. in littera c. 1.

Tercius petere causa fornicacōis vitande in se
scilicet qd cognoscit vxorē causa vitande in se forni
cacōis. q̄uis possit aliter vitare. s; magis vult
isto modo delectabili vitare. q̄ alio modo nō delectā
bili vel penali. puta quia et domando carnem p
fugiendo alioꝝ oſorcia vel nō loquendo sol⁹ cū
sola. Et si ergo poss; faciliter vitare. s; magis vult
cum voluptate q̄ sine ista. ⁊ tūc peccat venialiter
quia p̄fert voluptatem carnis absorbētem ra
cōnem. ⁊ qd seruat vsum racōis ⁊ eque attingit
ad finem. Sicut si homo sitiens pōt eque satisfacē
vel succurrē necessitati nature bibēs vinum lim
phatū minus delectabile nō ledens caput. et eli
git statim extinguerē sitim cum vino fort⁹. qd est
magis delectabile. qd inebriat eum in toto vel in
pte. peccat nō tamen racōne finis s; racōe medi⁹
inconpetentis. Et q̄uis sic petere debitum causa
fornicacōis vitāde in se vt dictum est sit veniale
non tamen cōtrahere hac intencōne est venia
le. Et differt iste tercius modus multū a quarto
qui est meritori⁹ supra tactus. §. 2. Quartus est
qn̄ fit causa infirmitatis vitande. q̄uis enī utrū
q; seorsum liceat appetere nō tamen vnum ppter
alter⁹ quia ista cauda nō est istius vituli. Racō
dicti assignat etiam tho. in. 2. quia talis querit
sanitatem p id qd ad hoc non est ordinatum si
cut qui sacramētum baptis̄mi tantum ad salutē

corporalem quereretur. Quintus est si qñ incepit
petere vel reddere bona intencōnez postea mutet
intencōnem. ita .s. qñ nunc vellet istam libidīnē
ppter se etiam siquidem actu hoc cogitaret extra
horā decisiōis. semis qñ non habet vñ racōis.

Sextus quādo cūq; aliud intēdat q̃ ad quod
ordinatur cōiugium. vel ad prole. l. ad reddēdū
debitū. hec de pe. Plures alios casus habes s̃ iñ cō
dicōes qñ est mortale vbi sepe ē vñale. c. 2. et etiā
s̃ .j. .2. isti. c. De reddēdi debito l. i debito. c. 118.

Vnc de scdo principali videlicet de reddēdi de
bitō coniugali l. nō debito. Pro cui⁹ intel
lectu s̃ms. thō. pe. pa. et cōit oēs theologos
tenendū est pro regula. qñ coniugi debitum petē
tū et tempore debito ymo etiam tempe sacro reddē
dū est. siue petāt expresse siue iñtēptatiue. qñ nō
refert quo q̃s volūtatem suā exp̃mat. verb⁹ aut
factis. et maxime iñferiori vasculo iñ hoc opatiē
dum est qñ verecūdius est mulieri petere. Item
qñcūq; intencōe siue causa sobol⁹ pcreāde siue for
nicacōis vitandē. siue etiā libidinis faciandē. siue
voluptatis habendē. nec hoc est reddere gladiū
furioso. Sed magis ne incūdat idāpnabiles cor
ruptelas. sicut iñ theothomia. vxor militis negātis
iñ vigilia pasche debitum. qñ continuerat tō. gō.
fratrē eius impeh̃t et negantem iugulauit et re
uersa ad virū dixit. tu fecisti. quā facere coegisti

Alia aut supposuit se iumento vnde. A. ethicorū
c. 3. Concupiscencie venereorū quibusdā insaias
faciunt. nisi dissuadendo cessare faciat ab exatio
ne alter iugum. Qd tamen nō cum multa instā
tia faciendum est. Et hec nisi añ duos menses ⁊
matrimoniu consummatum qñ licz intrare mona
sterium. De quo habuisti. s. c. 13. y. 2. vsq. 9. Raco
autem dictorū duplex est. prima quia sicut suus
est in ptate dñi sic vnus iugum in potestate al
terius. quo ad redditionem debiti. quia vir non
habz ptatem corpis sui. sed mulier vt dicitur. i.
Coē. 1. Sed seruus tenetur ex necessitate pcepti
domino suo reddē debitū seruitutis. ergo vnus
iugum tenetur ex necessitate precepti alteri red
dere debitum. Scda racō Sicut est contra iusticiā
alienū accipe inuito domino. Ita est cō iusticiā
alienum petenti nō reddē. nisi contra hoc legitū
ma exceptio haberetur. Sed primū est peccatū
mortale. ergo ⁊ s. m. Sed corpus vnus coniugū
est res alterius quātū ad actum matrimonij se
cū dum illud prima Coē. 1. vir nō habz potesta
tem corpis sui s. mulier. nisi habeat legitimam
causam negandi. Ex quibus patz q magna pec
cata incurrūt iuges sibi mutuo in debito in obe
diētes. nam rapinam faciūt. ⁊ insup alteri occa
sionem adulteri tribuunt. Idcirco clamat vbi
supra Apłus Nolite fraudari inuicē. s. quia non

semper oportet obedire: subiungit exceptiōem. nō
si forte ex consensu ad tempus. ut varetis ratiōem
Et iterum reuertimini in idipsum ne tēptet vos sa-
thanas ppter incōtinentiam vestrā. Sūt autē
sex casus in quibus a pcepto reddēdi debiti quis
excusatur. prim⁹ de lepra de qua dicit sct⁹ tho.
q̄ licet teneatur sanus leproso cōiugi reddē debi-
tum: nō tamē tenetur ei cohabitare. quia nō ita
cito inficitur ex coitu sicut ex cohabitacōe. Ra-
tio autē quare tenetur reddere est. q̄ melius est
nato si cōcipitur etiam leprofus esse q̄ non esse
nec leprofus phibetur vti in e suo q̄ quis malum
ex hoc alteri pueniat tēpale. Maxime si timeat
sibi periculum spūale. puta incidere in adulteriū
quia leprosi ppter interiorē calorem dicuntur mul-
tum appetere actum illū debet autē scdm cōem opi-
nionem. a Alanū ppe domū leprose coniūgis ma-
nere. Non tamen tenetur sanus ut p. pa. dicit.
reddere debitum si ex hoc sibi immineat periculū
mortis l' infirmitatis. vñ dicit. tenēdū est q̄ nec
reddere nec cohabitare tenetur. nisi supposito q̄
ex cohabitacōne vel reddicōne debiti non immi-
neat sano periculū infectōis. Quo supposito lo-
quuntur iura. extra de coniugio lepro. c. 2. Vtrū
autē ex reddicōe debiti immineat periculū infectōis
q̄rēd esset a medicis. a credēdū eis. vnusquisq̄
enī in arte sua sapiēs ē. ecclī. 38. dicūt autē medici

q̄ viro accedenti ad mulierem leprosam immūz
p̄babiliter piculum infectionis multo magis q̄
mulieri si cognoscatur a viro leproso quidq̄d
tamen de hoc firz non videtur dubium q̄ qñ mu
lier est infecta vltima specie lepre scz leomina i q̄
est tāta infectio q̄ ptes corpis frustatim decidunt
p̄pter qd non videtur q̄ mulieri sic infecte tenea
tur vit debitum reddē quia reddendo vir posset
euadere piculum. Secundus casus est de piculo
p̄sone. quia non tenetur quis ēd dere. nisi salua
sistentia subiecti. sicut natura. primo retinet nu
tritue ⁊ augmentatiue potentis grā subiecti. q̄
ministret generatiue gratia speciei. Imminet au
tem ex multo coitu piculum. vnde p̄s de longi
tudine ⁊ bre. vite. c. 7. dicit q̄ sperma amplius
emissum deficcatur ⁊ senescunt tales cito. p̄pter qd
mulus longioris vite est equo ⁊ asino ex quibz
genitus est. Et femelle masculis. si coitiui sint ma
sculi. p̄pter qd etiam pascēs masculi breuioris vi
te sunt femellis. Si autē infirmus vel vulnerat⁹
sit quis. ⁊ coitus mortalis sibi esse posset. nec ēd
dere tenetur. ⁊ ex isto principio dicūt aliqui pro
babiliter. q̄ si vir fur est incorrigibilis. p̄pter qd
vix cotidie picditatur cum eo ad mortem erga
iusticiam. q̄ potest fugē ⁊ eum relinquē ne mori
atur cum eo. sicut ⁊ de naufragio cōi licēt ei soli
euadē si posset nec tenētur cum eo sponte mergi

hec de pe. pa. vñ etiā Hugo super. 2. notat. Si mu-
lier p̄babiliter timet deprehendi cū viro suo fu-
re qui est in nemore. ⁊ non audet venire ad eum.
vel si timet probabiliter q̄ vir compellat eam ad
eūdum secum in furto faciēdo ⁊ non tenetur ire
ad eum ut soluat ei debitum ut habes. c. 17. §. 9.

Tercius casus est de impotēcia p̄pter quā q̄s ex-
cusat q̄ impossibilū s̄m iura nō ē aliq̄ obligacō
siue sit propter actū p̄cedētem. quod tñ in mu-
liere locū non habet vel raro. siue p̄pter aliam
causā. Ita tamē q̄ si p̄pter culpā suam peccauit
reddēdo se impotētem. afflictōe indiscreta l̄ p̄mā
imputat sibi si p̄pter huiusmoī alius incidet in
dāpnabilem corruptelam. vñ nec viro inuigēda
est tam grauis p̄mā q̄ sit impotēs reddere debi-
tum vxori inuēcule feruenti. puta ieiunia ⁊ vigi-
lie que deficiant sperma. nec ecōuerso consulē-
dū est vxori facere tam graues p̄mās ut redda-
tur deformis viro suo vel q̄ sit in matiem vel per-
niciem sue prolis. vel impedimentum conceptus
nec etiam tenetur vir vtī calidis ut sit potens. s̄
sufficiat q̄ se non faciāt impotentem. Quartus
casus est racōne fornicationis quia ut Raymū.
Et xi. dicunt. Sfornicans in continentī commissio
adulterio ipse committens amittit ipso iure ius
petendi debitum licet non statim perdat semper
talīs ius quo alter tenetur reddere sibi debitum

quādo videlicet fornicatio est occulta sic q̄ probat
nō potest. Si enim fornicatio eēt notoria. tunc nec
red dē nec exigē debz debitum ille qui innocens ē
nisi reus penitētiā velit agē a nisi in casibz cer
tis quos ponūt doctores in quibus fornicatio vel
adulteriū nō diuorciat coniuges hec de Ray. a glo.
vide de hoc supra. c. i. r. p. totū p̄mo dicūt magni a
multi q̄ si p̄ certo vxor scit. q̄ maritus ei⁹ forni
catus vel adulteratus ē. etiā hz testes quibz hoc
p̄bare potest nō tenetur ei reddē debitum etiā
si non est ab eo p̄pter fornicationem p̄sentētiā
sepata. si ipsa vult cōtinere. Idem dicunt q̄ si mu
lieri firmiter dicet cōscientia q̄ maritus ei⁹ cogat
eam ad mortale si venerit ad eam in lectum vel
alibi nō tenetur venire ad eum pro reddendo
debito. q̄ diu sibi hoc dicit cōscientia nō erronea.
Notat p̄terea pe. pa. di. 3. r. q̄ triplex fornicatio in
ter coniuges potest exurgē. scilicet carnalis spūalis
a innaturalis. De carnali. quo p̄pter eam q̄s pos
sit dimittē alium dictū est. De spūali puta quan
do quis incidit heresim Iudaismū vel ydolatriam
aut paganismum idem dicēd est sicut de fornica
tione carnali dictum est. nisi q̄ p̄pter vnicam for
nicationem carnalem quis potest talem dimittē
S; p̄pter spūalē nō sic. si se velit corrigere. De na
turali idē dicēd est qđ de carnali. que innatura
lis extēditur ad viciū sodomiticū et ad pollucōez

extra ordinariam cum alio vel cum alia commissam. Et ite
dicunt quidam et pe. pa. approbat de omni peccato con
tra naturam. probat per 31. q. 3. metetrices. ubi di
citur quod nomine mechie omnis illicitus concubitus
atque istorum membrorum non legitimus usus intel
ligi debet. Unde quia mechia simplex causa est divor
cii sufficiens. cum sit equaliter primo gravius mechia
in omni peccato contra naturam. quam in adulterio pro
prie dicto. Ideo si alter agat in membro cum altero
in naturali vel posteriori. et polluit se propriis mani
bus. Idem est effectus sicut de simplici mechia et
fundantur ista in verbo christi qui ob causam forni
cationis uxorem dimittere posse determinavit.

Quintus casus est ratione voti ut si de licentia al
terius coniugis facit votum de castitate a modo ser
uanda. simplex inquam vel solenne votum quia ex
tunc perdit ius petendi nec reddere tenetur ut su
pra capitulo. 12. §. 8. patuit. Sextus est ratione
loci put. §. c. 16. §. 1.

De temporibus in quibus continentia indicitur
coniugibus. Capitulo. 18.

Et tertio principali videlicet de temporibus in quibus
continentia coniugibus etiam indicitur. Respondetur
quod ad hoc sunt tria tempora. Primum tempus sacro non
licet petere debitum. puta temporibus preestimationis. ieiuniorum. et
festorum. unde. Exo. 19. Non appropinquatis vxoribus ve
stris. di. tñ. pe. pa. quod non est peccatum mortale sed veniale

nisi cōmiseretur contemptus nimius. ita etiā q̄ p̄p̄
t̄pus si deus precepisset: nō abstinerēt. quia sicut
furari t̄pe sacro non mutat sp̄m: ita nec debitū
in cōiugio petē t̄pe sacro. Sepe tamen est ānera
irreuerentia siue irreligio. in t̄pante iugatorū
voluptatū vacandum. ex quo et graue veniale et
mortale sepe committitur. Vnde primo dyalogorū
Greḡ. narrat de cōiuge q̄ victa carnis illecebris
non abstinens in nocte in crastino ad eccliam de
dicandam cū reliquis beati Sebastiani martiris
veniens cum alijs: a dyabolo accepta fuit. Hoc
tamen nō cogit q̄ illud fuerit mōrle. quia etiā
p̄pter p̄c̄m veniale traditur quis sathane. vnde
etiā p̄pheta a leone occisus est. Non enim in a
nima p̄tatem accipit nisi. per mōrle. s; in corpus
sic. Reddē vero cum displicentia t̄pe q̄tūcumq;
sacro nullū p̄c̄m est. q̄ debitū est et necessariū.
ex quo verbis ab exactione compesci nō pōt. Secū
dum et terciū est t̄pus qd̄ est post conceptū pro
prie et p̄pe ptum. de quibus dictum ē supra. c. i. c.
p̄. q. quia vt p̄. pa. dicit semp̄ est p̄c̄m petere de
bitū vtriq; indifferēter t̄pe ocept⁹ et pt⁹ q̄ etiā
bruta cōtinet. Elephas aut̄ ad i. pregnatā nō ac
cedit nā si q̄s ad imp̄gnatā accedat et preter sp̄e
op̄rimat puerū aīatū: fit irregularis q̄ sc; dabat
op̄az rei illicite. vñ eē sibi ip̄uat̄ ad penā qd̄qd̄
sequitur ex eo. Quartū est t̄pe purgacōis iugis

p̄cept⁹
et p̄pe pa.

Impurgat⁹

post partū infra .x. dies. verū q̄ in veteri testa
mēto vsq; ad q̄dragesimum vl' octuagesimum
mulier a viri thoro sicut a templo abstinebat
cerimoniale fuit. ideo hodie non ligat. Vñ sicut
mulier i noua lege statim post partū sine morta
li posset ecclesiā intrare. nec debet prohiberi. Si
autē ex veneracōe voluerit abstinere. deuotio e
ius non est improbāda. Ita si statim post partū
alteruter petit debitū: non est mortale sed venia
le. Et indecens est. q̄ non absteat a consortio
viri q̄ diu abstinet ab ingressu tēpli. Primū
probat̄ extra de purificacōe post partū. c. i. Er
go post partū in puerperio nō est peccatū morta
le. quia t̄metur de egritudine vxoris. Ad puerpe
ram igitur accedere erat phibitum lege mosay
ca. hodie tamē non prohibetur templū ingredi.
q̄ a emorroissa tetigit simbriā vestimētī xp̄i ut
patet vbi supra de purifi. post partum. a in decre
tis dī. 7. ad eius cōcubitū. nichilominus tamen
ibid phibetur vir ad eam accedere nō autē de ne
cessitate nisi adhuc esset infir. et ppter hoc esset
piculū mortis vl' aggruacōis infirmitatis. hec pe
pa. Quātū est tpe mēstruoz. de hoc etiā supra
dictū est. vñ dī. idē pe. Si innatural' a accidētal' sit
fluxus a q̄ mulier dicē emorroissaz nō interdici
tur peticō l' reddicō. q̄ quādo est infirmitas ppe
tua l' nimis diuturnaz. piculosū esset cōiugatis

aliquibus prohibere. Tunc etiam mulier cōp
nō potest fm quosdā vñ nō timetur proli Ideo
tunc est veniale petē. cū nō speretur ples mfi p
pter fornicatōnem vitandū in se vel in alio vt ta
ctum est supra. c. iō. §. 7. Si autem sit naturalis in
mense a quo a menstruata dicitur ad huc non
videtur mortale scienter petē vel reddē. vñ mu
lier si sine scādalo viri se pōt excusare; d; subter
fugere. Aliter nō peccat cū dolore reddendo fm
bonā venturam a pe. de tar. §. dicūt qd erigere scie
ter est mortale. motū auctoritatibus. Augustini
supra allegatis. c. iō. §. 7. Et isto leuitici. 18. ad mu
lierē que menstruū patitur nō accēdes. S; dicūt
pe. pal. qd illa opinio nō videtur vera. qd non est
maior timor de infectione prolis tpe menstruorū
q̄ tpe lepre. tunc aut petē nō est mortale; ergo
nec nūc. vñ Alb. a pe. pa. soluūt argumēta to. vñ
tu. a pe. tar. Sextum est de tpe qñ lic; habē vel
nō habē nupcias. nō dico debito reddendo l exi
gendo. quia de isto supra dictum est. c. 13. §. 8. Tri
bus enim tpibus celebritas nupciarū interdīta
est. Primo bñdictō nupcial. Secūdo festum cōiu
gii nupcial ppter lasciuias q̄ tūc fiūt. Et pari ra
cōne dicā. pe. pa. vt supra tactū est. Videtur tēdu
ctio sollemnis que aliquñ p? nupcias fit de domo
pntum ad domū viri interdīta. in qua etiā multe
insolentiē fiūt istis tpib? discordantes. Sūt aut

7.13 9
illa tria tpa induſiue a dominica p̄ma aduētus
indufiue vſq; ad octauas epiphanię induſiue. ⁊
indufiue a ſeptuageſima vſq; ad octauas paſche
Et dominica aſcēſiōez excluſiue vſq; ad octa
uas p̄thecoſtes excluſiue. Tamē q̄ ſuuetudo eſt
optima legū int̄pres. Ideo ē ſequēda t̄re ſuuetu
do. de p̄cipio ⁊ fine excluſiue ⁊ induſiue dictoz fe
ſtoz. Nec feſtū oīm ſāctoꝝ. nec aſſumpciōis bea
te virginis marie. nec q̄cūq; aliud tēpus ieiuni
orū p̄ceſſionū feſtoꝝ nec ānus poſt mortem in
terdictū. niſi tria tpa ſupra dicta. vñ ſicut alijs
tpibus petere debitū non eſſet mortale nec forte
veniale: ſic nec cōtrahere cū non ſit expreſſe p̄bi
bitū. Sed hīs tribus tpibus eſſet mortale nup
tias celebrare p̄pter expreſſam p̄hibiciōem licet
non eſſet mortale debitū petere a iuge rite prius
benedicta ut ſupra late dictū eſt. Et ſic de lepra
moralis dixiſſe ſufficiat.

Explicit tractatus de lepra morali. Fratris. Jo
hānis. Myder ſacre theologie profeſſoris ordi
nis predicatorum.